

NOVOSTI HUBOČIJA

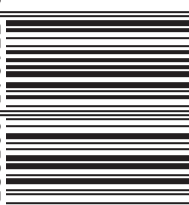
#1259

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 2. 2. 2024.
Cijena: 1.33€

9 771845 895007

052024

ISSN 1845-8955

Lex APP

Iako je prvotni Vladin prijedlog o kažnjavanju curenja informacija ublažen pod pritiskom javnosti, on je nesumnjivo napad na slobodu medija, njime se nastoji pacificirati one koji nisu pod kontrolom HDZ-a i pod prijetnjom zatvora stimulirati zataškavanje sadržaja istraga koje ozbiljno kompromitiraju moćnike

str. 4-5.

Može sve i može svatko

Odabir Ivana Turudića za glavnog državnog odvjetnika najzloćudniji je kadrovski potez Andreja Plenkovića u moru dosadašnjih pogrešnih i promašenih imenovanja

NEOVISNO o tome je li ili nije dobio signal iz HDZ-a da se javi na natječaj, a sva je prilika da ga je netko moćan iz HDZ-a ipak potaknuo na tu prijavu, sudac IVAN TURUDIĆ nije smio postati Vladin odabranik za glavnog državnog odvjetnika ni da u njegovoj biografiji nije postojalo doslovno ništa problematično prije nego što je predao kandidaturu na spomenuti natječaj. Saslušanje pred parlamentarnim Odborom za pravosuđe bilo je dovoljno da ga se smjesta diskvalificira – i to ne samo za položaj glavnog državnog odvjetnika već i za sudačku dužnost – bez obzira na to što mu je obećano iz HDZ-a. Premijer ANDREJ PLENKOVIĆ, međutim, odlučio se baš za Turudića. Da je Turudić jedini hrvatski državljanin koji udovoljava formalnim uvjetima

za dužnost glavnog tužitelja u državi, za Hrvatsku bi bilo manje štetno ukinuti Državno odvjetništvo nego imenovati Turudića.

Taj sudac Visokog kaznenog suda, naime, iznio je laž o tome koliko mu je trebalo vremena da se, kao sudac Županijskog suda u Zagrebu, izuzme iz postupka protiv MIRE VRLJE, svog bliskog rođaka iz kriminalnog miljea, premda mu je moralo biti jasno da se radi o podatku koji je lako provjerljiv. Rekao je da je izišao iz tog slučaja poslije najviše mjesec i pol, e da bi novinari Jutarnjeg lista već sljedećeg dana dobili potvrdu da je Turudiću za taj rutinski potez trebalo više od 200 dana. Izišla je, osim toga, USKOK-ova optužnica protiv DRAGANA KOVAČEVIĆA, bivšeg direktora Janafa, i poduzetnika KREŠE PETEKA u kojoj se navodi da je Petek u sklopu podmićivanja Kovačevića kupio odi-

jelo i njegovom prijatelju Turudiću, koji će sada biti šef i USKOK-u. Sudac je to demantirao, ali kako išta vjerovati čovjeku kojem, vidjeli smo, nije nikakav problem lagati pred cijelom javnošću.

“Turudić je bio najuvjerljiviji i, po meni, najzreliji kandidat za tu funkciju”, izjavio je Plenković te dometnuo da je procedura izbora bila transparentna, za razliku od vremena kad je premijer bio ZORAN MILANOVIĆ, današnji predsjednik Republike i najoštiji Turudićev kritičar. Procedura je, inače, bila toliko transparentna da su jedini zaista važan element bili razgovori Vladine komisije

Sve što učini ili ne učini s punim pravom bit će tumačeno u političkom ili osobnom ključu – Ivan Turudić (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

prevođene premijerom sa svakim od četvorice kandidata pojedinačno, a ti razgovori nisu bili otvoreni za javnost. Komisiju su pritom činili sve članovi HDZ-a, osim ANJE ŠIMPRAGE, potpredsjednice Vlade iz reda HDZ-ovog koalicijskog partnera SDSS-a. Javni razgovori s kandidatima na sjednici saborskog Odbora za pravosuđe bili su samo predstava lišena ikakve važnosti: da je to bilo bitno, ne bi se ignoriralo ili cinično opravdavallo Turudićevo neinteligentno lajanje na toj sjednici.

Predsjednik Vlade ignorirao je i sve ostalo iz Turudićeve biografije neobično bogate podacima koji se nikako ne bi smjeli vezivati za bilo koga tko drži do sebe, a kamoli za jednog suca i državnog odvjetnika. On je bio prijateljski povezan s troje aktualnih visokoprofilnih USKOK-ovih optuženika: s JOSIPOM PLESLIĆ, ranije RIMAC, sa ZDRAVKOM MAMIĆEM i s Draganom Kovačevićem. Družio se s nekolicinom mutnih ljudi iz najbližeg okruženja bivšeg zagrebačkog gradonačelnika MILANA BANDIĆA, a s nekima od njih i dalje se sastaje. U dobrim je odnosima sa ZORANOM GOPCEM, VIŠESLAVOM VUKOJEVIĆEM, MILIJANOM BRKIĆEM i ostalima iz tog poslovno-političkog kruga koji je sebi namakao velike pare i ogromnu društvenu moć zahvaljujući političkoj protekciji i povezanosti s desnim krilom HDZ-a, krilom kojem više od četvrt stoljeća neformalno pripada i Turudić, što uopće i ne skriva. Poduzimao je sudačke manevre da pomogne BRANIMIRU GLAVAŠU u obrani od optužbi za ratne zločine nad osječkim Srbima i zagovarao krivični progon građana koji se negativno izražavaju o svetom Domovinskom ratu. Vatro se zalagao za Plenkovićevu ideju izmjene Kaznenog zakona koja je predviđala progon sudionika postupka koji oduaju podatke iz ‘nejavnih’ istražnih radnji: premijer je od toga praktički odustao u posljednji čas pod pritiskom javnosti. Pa sve do toga da je divljao u prometu i potom nastojao izbjeći kaznu te da se u javnosti ponosno pojavljuje u društvu s istaknutim predstavnicima zagrebačkog polusvijeta.

Plenković je ovom odlukom postavio nove standarde za imenovanje najvažnijih državnih dužnosnika, nakon što je prethodno razorio kategorije političke i moralne odgovornosti. Može sve i može svatko tko se uklapa u premijerove političke kalkulacije. Plenkoviću Turudić treba da ga štiti, da javno istupa, da se svađa s Milanovićem, opozicijom i novinarima, da se agresivnije postavi prema Uredu europskog javnog tužitelja. Ne zanima ga što će se tako dodatno smanjiti povjerenje građana u pravosuđe, jer će sve što učini ili ne učini Turudić s punim pravom biti tumačeno u političkom ili osobnom ključu. Ne obazire se na to što će izazvati revolt nezanimarivog dijela zaposlenih u Državnom odvjetništvu koji dobro znaju tko je i što je Ivan Turudić. Ne zanima ga što svim sucima i državnim odvjetnicima odašilje poruku da se slobodno odaju izgradnji skladnih odnosa s vlašću i s podzemljem, jer im to neće biti prepreka za napredovanje. Odabir Turudića nije ništa drugo nego briga o vlastitim partijskim interesima, privatno tjeranje inata i objesno osvećivanje cijeloj zemlji, koja ne iskazuje u dovoljnoj mjeri zahvalnost Plenkoviću na svemu što je učinio za Hrvatsku. ■

IMPRESSUM

Godina xxv / Zagreb | petak, 02/02/2024

NOVOSTI
#1259

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal

Novosti), Petar Glodić,
Lujko Parežanin (Kultura)

REDAKTORICE
Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Boris Dežulović,
Viktor Ivančić, Sinan

Gudžević, Boris Rašeta

REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko

Bakotin (urednik Interna-

cionale), Dragana Bošnjak,
Milan Cimeša, Zoran

Daskalović, Ivica Đikić,
Tena Erceg, Dragan

Bojan Munjin, Tamara

Opačić, Ivana Perić, Boris

Postnikov, Srećko Pulig,
Hrvoje Šimičević i Nataša

Škaričić
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor

Stanišević & Damir Bralić,
Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplancić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb',
Zagreb

TIRAŽA 6000
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade

Republike Hrvatske i

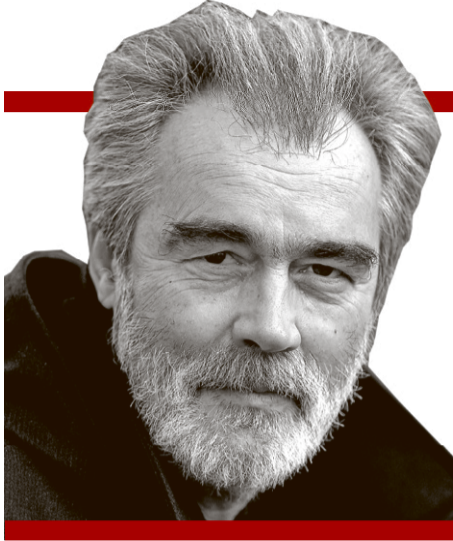
sredstvima Ureda za

ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade

Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

UVREDE
& PODMETANJA

34. obljetnica

PIŠE Viktor Ivancić

Više je u Splitu ostalo ruševina iza HDZ-a nego iza savezničkog bombardiranja, pošto su saveznici bombizavali grad par dana, a HDZ se nije gasija par decenija. U pravu je šjor Vlado Šeks: treba znat stvorit ništa od nečega. Jerbo kad od onog šta je bilo nešto stvoriš ništa – ništa ti ne stvara probleme

NEDAVNO nas je šjor VLADO ŠEKS podsjetio na to da je živ. Već smo bili mislili da je umra, da ga je progurala crna zemlja, da se crvi goste na kostima velikana, al onda se iznenada ukaza, zdrav, čil i vesel, na fešti povodom '34. obljetnice utemeljenja HDZ-a u Splitu'. Tamo je šjor Vlado, sičajući se slavnihi uspjeha stranke, izjavija da je 'Split bio jedno vrlo čvrsto jugo-militarističko središte'. I još je reka: 'Mi smo se ovdje obračunavali i s Hrvatima koji su samo gledali kroz optiku jugoslavenstva, a hrvatske nacionalne interese zapuštali.'

Šjor Vladi svaka piva. Ne samo šta nam je precizno opisa mračnu prošlost Splita, već je još preciznije predstavlja glavnu metodu rada HDZ-a: partija ne jača političkim radom, agitacijom, pridobivanjem simpatizera i slično, nego pri svega 'obračunavanjem' i uništavanjem neprijateljske sile. A neprijateljska sila je u ovom slučaju bija cili grad. I tako je HDZ Splitu uspješno jeba mater.

Mi pinku stariji još pamtimo kakvi je pakal vlada u 'jugo-militarističkom središtu'. Koncen osandesetih, recimo, Split je ima vrhunski nogometni klub, vrhunski teatar i vrhunski dnevni list. A onda je uletija HDZ da bi ka zastupnik 'hrvatskih nacionalnih interesa' vrhunski sorija sve tri institucije. Pa smo dobili lišinu od Hajduka, lišinu od HNK i lišinu od Slobodne Dalmacije. Jer za koji bi klinac čovik gleda dobar fuzbal kad se igra 'kroz optiku jugoslavenstva' i kad je u 'hrvatskom nacionalnom interesu' da Dinamo uvijek bude prvak?

Koncen osandesetih, recimo, Split je ima razvijenu industriju. A onda je uletija HDZ i u ime 'hrvatskih nacionalnih interesa' sve potaraca, tako da ne ostane kamen na kamenu. Stotine firmi najpri su temeljito opljačkane, jerbo su bile u službi jugo-militarističkih sila i interesa, a zatim odvedene u propast. Rasturena je Jugoplastika, rastureno je Brodogradilište, rasturen je Jugovinil, pa Dalmacijavino, pa Uniondalmacija, pa Dalmacijacement, pa Splitska mljekara, pa Splitska pivovara, pa Lavčević, pa Pomgrad, pa Melioracija, pa Dalma, pa... Samo terminator sa kodnim imenom KUTLE dobija je od HDZ-a na poklon više od sto dalmatinskih poduzeća s blagoslovom da ih u šta kraćem roku isisa, upropasti i ugasi. Pa je ovi to i učinija.

Deseci iljada Splićana su ostali bez posla, jerbo je HDZ izračuna da će se ka takvi – nezaposleni, osiromašeni, bisni, raspiždeni, stariji skloni alkoholu, a mlađi težim drogama – lakše priklonit 'hrvatskim nacionalnim interesima'. Pa onda i jače pljunit na 'jugo-militarizam' i 'optiku jugoslavenstva' koji su im bacali ješke u vidu sigurnih plaća, mista na stambenoj listi i drugih pizdarija. I priokrenili su se Splićani, svaka čast. Grad bez ikakve desne tradicije priko noći je posta desničarska utvrda. Šjor Vlado Šeks i kompanija su napravili 'obračun' bez greške. Zato treba pošteno priznat: nema te stranke, a bome ni elementarne nepogode, koja je Split mogla sjebat uspješnije od HDZ-a.

Jerbo kad sve zbrojiš, više je u Splitu ostalo ruševina iza HDZ-a, nego iza savezničkog bombardiranja, pošto su saveznici bombizavali grad par dana, a HDZ se nije gasija par decenija. Još otkad je SANADER na početku devedesetih ka kazališni intendant istira sve Srbe iz teatra, e da mu predstave, koncerti i opere ne bi vonjale na jugo-militarizam. I otkad su naoružani hadezeovci iz Slobodne

Svaka mu piva – Vladimir Šeks (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

izbacili JOŠKA KULUŠIĆA, urednika koji je toj novini stvorija ugled i renome, e da se kroz foje ne bi širila 'optika jugoslavenstva'. I otkad su iz Hajdukovih vitrina izbacili pehare maršala Tita, e da bi se istorija kluba šesnije uklopila u 'hrvatski nacionalni interes'. I otkad su hadezeovi športski djelatnici KK Jugoplastiku pritvorili u KK Split, uspivši od evropskog šampiona učinit provincijsku lišinu, e da bi Cibona mogla ić stopama Dinama...

U dvi riči – u HDZ-u su skužili da uspješan Split nikako ne more bit u 'hrvatskom nacionalnom interesu'. Znači, da bi se ispunija 'hrvatski nacionalni interes', mora se stvorit neuspješni Split. Pa ga je HDZ i stvorija. 'Obračunom', ka šta je tačno istaka šjor Vlado Šeks na nedavnoj partijskoj fešti.

Zato je uz razaranje industrije, kulture, sporta i novinstva, išlo i razaranje kolektivne memorije. Iz naziva splitskih ulica zbrisani su splitski partizani, mada ih je iljade ginulo po sutjeskama i neretvama. Sve one zlate šegvić i đordane borovčiče HDZ je itnija u škovace, skupa sa žrtvama fašizma. Borci Prvog splitskog partizanskog odreda ponovo su striljani. Umisto njih, ulicu je dobija PAVELIČEV ministar MILE BUDAK, a spomenik Paveličev koljač RAFAEL BOBAN. Na ti je način jugo-militarizam zamijenjen ustaškim humanizmom i mirotvorstvom.

U istom điru je i Obala maršala Tita postala Obala Franje Tuđmana. Neki vole reć da je tako splitska riva pala sa konja na magarca, ali ti šta to govore su jugo-militaristički tovari. Radi takvih je šjor Vladina stranka podigla Tuđmanu spomenik podno Pazara. Kad u Splitu vidi brončanu figuru ličnosti koja je dala sve od sebe da uništi grad, normalan čovik razumi da je Split misto koje se more pofalit Dioklecijanovom palačom, Marjanom, rivom, kampanelom svetog Duje i štokholmskim sindromom.

Da i ne spominjemo sve one podvige hadezeovskih aktivista u borbi sa izdajnicima i šporakaćunima šta su pošteni hrvatski svit tili trovat sa 'optikom jugoslavenstva'. Feral je spaljivan na Pjaci, dok su policjoti držali stražu. SMOJE je pljuvan na ulici. Dalmatinskoj akciji je bačena bomba u kancelariju. Rečenom Kulušiću, kad je tija pokrenit novi splitski dnevni list, u Žrnovnici je dinamitom srušena zgrada u koju se tribala smistit novinska rotacija. U HDZ-ovoj kužini sastavljeni su spiskovi više iljada stanova iz kojih su silom izbačeni Srbi i vojni penzioneri, a milom useljeni žitelji koji bolje pašu 'hrvatskim nacionalnim interesima'.

A specijalno značajna promjena učinjena je jušto u središtu 'jugo-militarističkog središta' – u splitskoj vojnoj luci Lora. Kad

su trupe zločinačke JNA, posli dva dana puškaranja, napustile kasarnu, mudrom odlukom HDZ-a i državnog vodstva tu se smistija fini, mali, pitomi, mediteranski i pitoreskni koncentracioni logor. Di su razigrani hrvatski domoljubi godinama zatvarali, batinali, mučili sa strujom i ubivali Splićane srpske nacionalnosti.

Šjor Vladi Šeksu je taj slučaj sigurno posebno pri srcu, jerbo je ka tadašnji državni tužilac taman bija povuka tužbu protiv MERČEPOVIH ubojica iz Pakračke Poljane i pustija ih na slobodu. Time je šjor Vlado Šeks, istaknuti hadezevac, posla službenu poruku da se domoljubne aktivnosti u Lori mogu slobodno i nesmetano nastaviti. Pa su se one i nastavile sve do kraja rata. A godinama posli rata, kad se HDZ konačno suočija s opačinama šta su pod partijskom komandom u ratu počinjene, ispid Lore je podignut spomenik logorskom osoblju.

Eto, na ti se način šjor Vladina stranka 'obračunavala' sa splitskim jugo-militarizmom. Nadljudskim naporima uspila je sorit, uništiti i degradirat sve šta je u Splitu išta vridilo, uključivši moralne standarde. Čak je i hotel Marjan, di je pri 34 godinu bija utemeljen splitski HDZ, malo posli osvajanja vlasti osvanija zatvoren i takav osta do danas. Jerbo ga je lupež za lupežom pljačka i priprodava onom sljedećem. Normalna stvar – bolje da hotel ne radi, nego da bude u službi 'optike jugoslavenstva'.

Nije to bija mali uspjeh. Tribalo se domislit taktici da ti taricanje postane stvaralački čin. Da kroz destrukciju iskažeš konstruktivnost. Triba znat stvorit ništa iz nečega. Jerbo kad od onog šta je bilo nešto stvoriš ništa – ništa ti ne stvara probleme. Ništa je naša budućnost.

Nekad uspješan u mnogim poljima, Split danas ima mizeriju od industrije, mizeriju od kulture, mizeriju od sporta, mizeriju od novinstva, šta će reć da se idealno uklopija u 'hrvatske nacionalne interese'. Ka turistička kulisa, more se pofalit Dioklecijanovom palačom, Marjanom, rivom, kampanelom svetog Duje i štokholmskim sindromom. Dobro, i spomenikom ustaškom koljaču u Ulici Ruđera Boškovića.

Na nesriću, još ima jugo-militarističkih elemenata u ovom gradu. Nema ih baš puno, al ih se ipak nađe. Jedan upravo priko ovog teksta poručuje šjor Vladi Šeksu da jede govna, skupa sa svojom stranačkom kamarilom. Ali bez brige, sad ćemo kurbinom sinu začepit šporaka usta. Speštat ćemo ga ka komarca. Umukni više, gubo gubava – paf! ■

Zakon po mjeri Andreja
Plenkovića (Foto: Igor
Šoban/PIXSELL)

Vladine repressalije

Iako je pod pritiskom javnosti i skorašnjih izbora ublažen prvotni Vladin prijedlog o kažnjavanju curenja informacija, posve je sigurno da se ovime gradi represivni kordon u sustavu, da se nastoji pacificirati one koji nisu pod kontrolom HDZ-a i da se pod prijetnjom zatvora stimulira zataškavanje istražnih nepravilnosti ili sadržaja koji ozbiljno kompromitiraju moćnike

UVELJAČI prošle godine premijer ANDREJ PLENKOVIĆ najavio je na sjednici Vlade izmjene Kaznenog zakona. Otkrio je da će u sklopu promjena biti uvedeno kažnjavanje curenja informacija iz istraga. Neposredan povod za takvu izjavu bile su medijske objave dokaza u raznim kaznenim postupcima, među njima i poruke bivše HDZ-ove ministricice GABRIJELE ŽALAC i bivše državne tajnice JOSIPE RIMAC, u kojima je više puta spomenut i A. P., osoba s kojom inicijale dijeli i hrvatski premijer. Na spomenutoj sjednici Plenković je kao razlog za promjene Kaznenog zakona naveo sprečavanje 'ovakvih situacija', odnosno činjenicu da 'nam stvari iz spisa nekontrolirano, namjerno, politički, selektirano, aranžirano izlaze van i čine političke probleme, to se više neće događati jer će to biti kazneno djelo'. Koji mjesec poslije u javnu raspravu pušten je nacrt izmjena Kaznenog zakona. U prvoj verziji predloženo je da će za 'neovlašteno otkrivanje sadržaja izvidne ili dokazne radnje' javnosti, odnosno medijima, biti propisana kazna zatvora od tri godine. U novom članku pobrojani su pojedinci na koje se kazna odnosi, a koji po naravi posla imaju uvid u istražne spise: pravosudni dužnosnik ili državni službenik u pravosudnom tijelu, policijski službenik ili dužnosnik, okrivljenik, odvjetnik, odvjetnički vježbenik, svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač.

Mjera se u ovakvoj, inicijalnoj formi trebala odnositi na sve kaznene predmete i na svaki slučaj curenja informacija. U popratnom obrazloženju ovakvih izmjena Vlada je faktički potvrdila originalni cilj iz Plenkovićeve izjave: one se donose zbog medijske objave informacija iz postupaka što su u izrazitom fokusu javnosti, poput onoga u kojem su iskrsnuli inicijali A. P. 'Curenje podataka iz istrage postala je već uobičajena pojava u medijski zanimljivim kaznenim postupcima. Ni u jednom od tih slučajeva nije utvrđeno na koji je način došlo do curenja podataka, odnosno tko je podatke o sadržaju dokaznih radnji s medijima podijelio', poručili su Vladini kreatori prijedloga u nacrtu koji je objavljen za potrebe javne rasprave, jasno sugerirajući da u budućnosti žele poslati u zatvor one koji s medijima dijele sadržaj iz takvih 'medijski zanimljivih kaznenih postupaka'. Kako bi objasnili zašto uvode novo kazneno djelo, napisali su da se postojećim prosljeđivanjem dijelova nejavnih faza istraga u medije 'građanima šalje poruka da je ta praksa iz perspektive onih koji su zaduženi za progon prihvatljiva, a iz perspektive onih koji na taj način podatke iz istrage dijele s medijima, poticaj da to i dalje čine'. Medijima je pak sugerirano da bi, umjesto publiciranja dijelova istrage, trebali objavljivati 'provjerene i objektivne informacije od javnog interesa', što bi u prijevodu moglo značiti da trebaju čekati priopćenja Državnog odvjetništva i sudova nakon podizanja optužnica.

U tom originalnom nacrtu Vlada je još usput obznanila da 'počinitelji ovog kaznenog djela ne mogu biti novinari'. Nakon prigovora raznih organizacija i javnih institucija, naknadno je uveden i dodatak da su novinari ekskulpirani ne samo kao počinitelji, nego i kao pomagači ili poticatelji. Unatoč više kritičkih opaski koje su došle od sudaca Vrhovnog suda, strukovnih novinarskih i drugih nevladinih organizacija – u kojima su stajala i upozorenja da je prijedlog nelogičan, loš i neprovediv – u prošlogodišnjoj raspravi Vlada je odbila uvesti izuzetke od kažnjavanja i onih na koje se novi članak Kaznenog zakona odnosi, u slučajevima kad je curenje informacija bilo od javnog interesa. Pod značajnim pritiskom javnosti to su učinili, odnosno najavili tek minulog tjedna, preko ministra pravosuđa IVANA MALENICE. Po novom, ovo

kazneno djelo neće se aktivirati ako je curenje počinjeno u interesu žrtve, u interesu obrane u kaznenom postupku ili u drugom pretežitom javnom interesu.

Takvom posljednjom najavom dobrim dijelom je oslabljen glavni početni cilj uvođenja novog kaznenog djela, koji se neosporno može naći u izjavi premijera i obrazloženju prvog nacrtu: da se spriječi curenje informacija iz istraga najzanimljivijih medijima i široj javnosti, koje se u pravilu odnose na potencijalne nezakonite radnje političara na upravljačkim pozicijama. Na početku je, kao što smo vidjeli, zatvorska kazna bila namijenjena za sve potencijalne počinitelje u svim kaznenim postupcima u Hrvatskoj. Sada je zbog javnog pritiska i skorašnjih izbora situacija otišla u ponešto drugačijem smjeru.

Jer, 'medijski zanimljivi kazneni postupci' iz kojih su 'curili podaci', a koji su, kako smo opisali, nedvojbeno bili slabo prikriven rezon novog kaznenog djela, gotovo su po definiciji predstavljali sadržaj od prvorazrednog javnog interesa. Bez pojedinca iz sustava koji su dio dokumentacije iz istraga protiv nekadašnjih

Svježe najavljene izmjene, koje su ponešto poboljšale prvi prijedlog, ne znače da se i dalje radi o prihvatljivom konceptu. Upravo suprotno, na djelu je zakonodavni incident koji nikada nije trebao izaći u javnost, a kamoli biti usmjeren prema glasanju u Hrvatskom saboru

Curenje podataka iz istrage protiv bivše ministrice Gabrijele Žalac (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

HDZ-ovki na visokim pozicijama prosljedi-li medijima javnost vjerojatno nikada ne bi saznala za razne detalje, poput inicijala A. P. Po svim kriterijima, odgovorne osobe za prosljeđivanje tih informacija u medije djelovale su u javnom interesu. Nove izmjene koje je najavio Malenica sugeriraju da bi takvi pojedinci, barem u teoriji, trebali biti ekskulpirani od budućeg kaznenog progona.

No svježe najavljene izmjene koje su ponešto poboljšale prvi prijedlog ne znače da se i dalje radi o prihvatljivom konceptu. Upravo suprotno, na djelu je zakonodavni incident koji nikada nije trebao izaći u javnost, a kamoli biti usmjeren prema glasanju u Hrvatskom saboru. Svakom njegovom novom promjenom i nadgradnjom kreirano je stotine novih nejasnoća. Što bi, na primjer, bio javni interes u istražnim sadržajima koji su procurili, a koji je naveden kao jedan od uvjeta za zaštitu od kaznenog progona? Je li to korupcija? Jesu li to dužnosnici, općenito pojedinci uvezani na proračun, ili privatni subjekti koji ga potkrađaju? Smiju li nejavni sadržaj otkrivati samo žrtve seksualnog nasilja ako je napadač političar, ili to mogu raditi sve žrtve rodno uvjetovanog nasilja, u slučajevima kad, na primjer, smatraju da ih diskriminiraju istražitelji tijekom samog postupka? Koji će, k tome, biti parametri za odlučivanje o svakoj informaciji?

Ništa od toga nije jasno, ali je poznato tko će o 'pretežitom javnom interesu' odlučivati. To će biti sudovi i, po svemu sudeći, Državno odvjetništvo. Arbitrarno i zasebno, u svakom pojedinačnom slučaju. Budući glavni državni odvjetnik IVAN TURUDIĆ svojevrsteno je rekao da bi trebalo propisivati kazne zatvora za pojedince koji javno u pitanje dovode obrambeni karakter Domovinskog rata, zbroje o građanskom ratu ili imaju mišljenje da je cilj 'Oluje' bilo etničko čišćenje. Na stranu presudna činjenica da je riječ o osobi koju se godinama dovodi u vezu s HDZ-om, ako ova kve pravne dileme o određenim povijesnim događajima obrazlaže jezikom dogme, a ne činjenica, kako će se postaviti u hipotetskom scenariju otkrivanja istražnih informacija što bi mogle nagrditi svetost vojno-redarstvene operacije iz 1995. ili cijelog rata?

Premda Vlada u javnosti želi kreirati narativ prema kojem cijela priča nema veze s

nasrtajem na novinarstvo, to je zapravo jedan od njihovih ključnih motiva. Novinari neće kazneno odgovarati za objavu informacija koje procure, ali će ubuduće njihovi izvori biti obeshrabreni, čak i ako su svjesni da je riječ o sadržaju od javnog interesa. Jer njihovo poimanje takvog interesa može se ozbiljno razilaziti sa stavom sudova i DORH-a. Prosljeđivanje podataka o osobi s određenim inicijalima moglo bi biti nešto što po obrazloženju navedenih institucija nema nikakvu važnost za građane, zbog čega je i kažnjivo s tri godine zatvora. I što bi posljedično i zaobilazno moglo dovesti do maltretiranja novinara, u cilju da se otkriju njihovi izvori, počinitelji kaznenog djela.

Navedenu kronologiju, uz početne ciljeve i posljedične izmjene, bilo je važno opisati u značajnim detaljima zato što historijat uvođenja novog kaznenog djela pokazuje što se događa kad je njegovo implementiranje motivirano partikularnim političkim interesima, a ne općim dobrom. Ako se zakoni kroje zbog zaštite pojedinaca na vlasti, oni su u pravilu u sukobu s javnim interesom, u

Novinari neće kazneno odgovarati za objavu informacija koje procure, ali će ubuduće njihovi izvori biti obeshrabreni, čak i ako su svjesni da je riječ o sadržaju od javnog interesa. Jer njihovo poimanje takvog interesa može se ozbiljno razilaziti sa stavom sudova i DORH-a

ovom slučaju s novinarstvom i osobama koje su iz raznih motiva medijima prosljeđivale istražne informacije.

Posve je, dakle, sigurno da se gradi represivni kordon prema stotinama pojedinaca u sustavu, da se nastoji pacificirati one koji nisu pod kontrolom HDZ-a i da se pod prijetnjom zatvora stimulira kultura šutnje i zataškavanja istražnih nepravilnosti ili sadržaja koji ozbiljno kompromitiraju donositelje društveno-političkih odluka. Umjesto kritičkog novinarstva koje počiva i na ovakvom prikupljanju informacija, iz Vlade se kao alternativa nudi povjerenje u institucije, u njihove zaključke i priopćenja po završetku izvidnih i dokaznih radnji. U državi poput Hrvatske, gdje su policija, DORH, USKOK i sudovi na različite načine i u brojnim predmetima štitili nositelje moći, takva je namjera nepodnošljivo cinična. ■

Prosvjed u organizaciji Hrvatskog novinarskog društva u Zagrebu (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

Za sud spremni

Kako je to kada ti odjednom najave deset tužbi a ranije nikad nisi bio tužen, kada se rukuješ s Thompsonom, kada sudnicu dijeliš s Markom Skejom i odvjetnikom koji mu se obraća s ‘ne daj se, vojskovođo’, sve to opisuje novinarka Novosti, autorica SNV-ovog Biltena o historijskom revizionizmu, govoru mržnje i nasilju prema Srbima

SJEDIM u sudnici s MARKOM SKEJOM, bivšim zapovjednikom IX. bojne HOS-a ‘Rafael vitez Boban’, poznatim po stavovima da je ANTE PAVELIĆ ‘najveći sin hrvatskog naroda’, a ustaški logori u Jasenovcu i Gradiški ‘bolnice otvorenog tipa’. Tu su i DAVORIN KARAČIĆ, član Hrvatskih suverenista koji se 2021. pohvalio fotografijom na kojoj uz svog klijenta MARKA PERKOVIĆA THOMPSONA pozira u društvu istaknutog neonacista i vođe Ku Klux Klana iz Stuttgarta MARKUSA FRNTICA, te MATE KNEZOVIĆ, jedan od utemeljitelja ultrakonzervativne udruge Grozd i sudionik javnih molitvi muškaraca za čednost žena i prestanak pobačaja. Ovaj put nisam u ulozi novinarka koja je tu da izvještava sa suđenja, nego u ulozi okrivljenice. Tužio me Marko Skejo kao autoricu Biltena o historijskom revizionizmu, govoru mržnje i nasilju prema Srbima Srpskog narodnog vijeća u 2017. godini.

U postupku u kojem ga zastupa spomenuti dvojac Skejo je tužbu za klevetu i uvredu podigao i protiv SAŠE MILOŠEVIĆA, generalnog sekretara i urednika spomenutog izvje-

štaja SNV-a. Tvrdi da smo mu ‘nanijeli duševne boli’, tolike da nije mogao spavati tri dana nakon što je pročitao da se njegovo ime spominje u kontekstu osoba koje su svojim postupcima ‘Srbima željele izazvati strah ili im poručiti da je njihovo kulturno, vjersko i političko djelovanje u Hrvatskoj nepoželjno’. Posebno ga je zaboljelo što sam za IX. bojnu HOS-a – čiji su se pripadnici kitili ustaškom ikonografijom, otvoreno nazivali nasljednicima Crne legije i 1990-ih sudjelovali u deoložacijama nehrvatskih civila, mahom žena i djece, iz stanova u Splitu – napisala da je zloglasna. Skeju sam u istom izdanju Biltena spomenula u još nekoliko navrata. Na primjer, kao osobu koja je 10. travnja 2017., na dan osnutka NDH, javno uzvikivala ustaški pozdrav ‘Za dom spremni’ i s naslovnice Hrvatskog tjednika poručila ‘bit će ovo država po mjeri HOS-ovaca, a ne četnika’. No to mu, eto, nije uzrokovalo nesanicu.

Prije dva tjedna, pet i pol godina od podizanja tužbe, zagrebački Općinski kazneni sud u tom je postupku donio oslobađajuću prvostupanjsku presudu. Zahvaljujući odvjetnicama VESNI ALABURIĆ i VANJI JURIĆ

koje su me branile, te LINI BUDAK koja je branila Sašu Miloševića, isti ishod zasad imaju i gotovo sve druge tužbe podignute u istom periodu kad i Skejina. Ukupno ih je osam, a svim tužiteljima je, osim istog ideološkog predznaka, zajedničko to što ih zastupa Knezović.

Marko Skejo, ZDRAVKO TOMAC, Marko Perković Thompson, IVICA MARIJAČIĆ, MARKO LJUBIĆ, PREDRAG MIŠIĆ, STEVO CULEJ i MARKO JURIĆ, predvođeni pobožnim advokatom, te ANTO ĐAPIĆ i ZVONIMIR HODAK, koji su u međuvremenu iz meni nepoznatog razloga odustali od tužbi, svoju su koordiniranu SLAPP akciju javno obznani 26. rujna 2018. Na presici, koju je dio njih tog dana održao ispred Sabora, poručili su da ih se u SNV-ovom izvještaju ‘teško kleveče’ tako što im se ‘podmeće govor mržnje’.

‘Bilten brani agresorske težnje u Hrvatskoj i svaka kritika koja je upućena od strane ovih ljudi smatra se napadom na srpsku zajednicu, nasiljem, prijetnjom nasiljem i tome slično’, rekao je Knezović i time dao naslutiti u kojem će smjeru ići optužba. Tom prilikom je svoje klijente nazvao ‘časnim

ljudima koji su poznati hrvatskoj javnosti, koji iza sebe imaju vrlo kvalitetne radove, od znanstvenih do umjetničkih’. ‘Nema ovdje ni natruhe nacionalizma jer je među tužiteljima Peđa Mišić, etnički Srbin i hrvatski domoljub’, poentirao je.

Za udruženi tužbeni poduhvat saznajem nešto kasnije istog dana. ‘Sudit će ti bojovnici iz Čavoglava! Otvori portale’, šalje mi prijatelj u inbox. Koji klik kasnije svoje ime pronalazim na naslovnicama gotovo svih regionalnih medija. Čas smijeh, čas nevjerica. Ranije me, naime, nitko nije tužio, a sad ih je odjednom deset. Nakon što sam udarila lajk na svaku od u međuvremenu pristiglih poruka podrške, nastupila je zabrinutost. Hoće li mi ovo zakomplicirati život? Što zapravo mogu očekivati od hrvatskih sudova? Koliko će sve ovo trajati i koštati? Čija je ovo bila ideja? Je li ih netko nagovorio? Što se, ustvari, krije iza svega ovoga? Dio odgovora kroz koji dan dobivam još jednim klikom u inbox.

‘Dragi prijatelji, moj današnji gost je Mate Knezović, odvjetnik koji je podnio tužbe protiv SNV-a za izdavanje Biltena s popisom nepoćudnih Hrvata’, pompozno najavljuje Marko Jurić svog sugovornika u Podcastu Velebit od 2. listopada 2018. Jedno od prvih pitanja koje mu postavlja odnosi se na mogućnost traženja odštete. ‘Koliko možemo novaca uzeti tom SNV-u temeljem tužbi?’ pita Jurić. ‘Čujte, ne bih kalkulirao u ovom trenutku. Teško je to sad reći jer naše odštete, nažalost, nisu visoke, prilično su mizerne u biti’, odgovara mu Knezović. ‘Da, ali ovo je puta deset, tako dolazimo do neke zanimljive svote’, slavonski će tužitelj Jurić. Ostatak emisije sveo se na napadanje njihovih glavnih opsesija: ‘velikosrbina’ MILORADA PUPOVCA i ‘njegovog velikosrpskog propagandnog projekta’, poznatog i kao tjednik Novosti.

U narednim mjesecima stižu mi prvi pozivi na ročišta. Ne mogu procijeniti je li neugodnije kvartovskom poštaru koji svakih par tjedana donosi novu plavu kuvertu ili meni dok kroz zube mrmljam ‘zbog posla je’. Sličan osjećaj prati me na početnim raspravama. Da budem do kraja iskrena, srce mi je pobjeglo u petu kada sam pred tom ekipom prvi put morala izdiktirati svoje osobne podatke, pa tako i adresu na kojoj ži-

Marko Skejo pored spomenika poginulim pripadnicima IX. bojne HOS-a, 10. travnja 2022. (Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

vim. Uskoro, kada se ispostavilo da su tužbe neuredno napisane i da bolje ne izgledaju ni naknadni ispravci, do te mjere da je dio njih sud već u startu odbacio, polako se opuštam. Pomaže mi i period pandemije koronavirusa koji koristim za vježbanje pravilnog disanja. A odvjetnik Knezović za držanje govora na prosvjedima protiv cijepljenja i drugih epidemioloških mjera.

Povratkom na *staro normalno* tužbe lagano nastavljaju padati. Culej ne plaća sudske troškove, pa mu ovrha sjeda na račun. Tomac umire, pa se postupak obustavlja. Ljubiću, kojem je ostatak domoljuba u međuvremenu zamjerio navodni bijeg pod HDZ-ove skute, Knezović otkazuje punomoć. Ovaj ne pronalazi novog odvjetnika, pa ide još jedan pad. Jurić, osuđen u travnju 2023. na uvjetnu kaznu zatvora i to upravo zbog govora mržnje protiv Srba izrečenog u eteru Z1 televizije, također pada. Mišić, koji je na jednom od ročišta potvrdio da je ključem za odvijanje razbio dvojezičnu ploču na zgradi policije u Vukovar jer je 'to bio izraz ljubavi prema domovini', isto. Mada, ta je presuda još uvijek nepravomoćna jer je uložio žalbu.

Isto je napravio i Thompson, ali mu nije uspelo. Saša i ja u tom smo slučaju pravomoćno oslobođeni. S njima sam se čak imali priliku rukovati, doduše na njegovu inicijativu. Sve se odigralo u prostorima Hrvatske odvjetničke komore gdje su nas pokušali pomiriti i tako spriječiti početak sudskog postupka koji je pjevač pokrenuo jer sam ga u Biltenu navela kao osobu na čijem se koncertima, održanima 2017. u Zagrebu, Nuštru, Varaždinu, Slunju i mom rodnom Zadru, mogao čuti ustaški pozdrav 'Za dom spremni'. Budući da mirenje pred HOK-om nije uspelo, sličan postupak prolazimo i na sudu. Njegov uvjet je da mu se javno ispričamo jer spomenuti pozdrav smatra 'izrazima domoljublja, korištenim u najtežim danima Domovinskog rata', a naš da ćemo to učiniti ukoliko superstar iz Čavoglava prestane uzvikivati ZDS u bilo kojem kontekstu, pa tako i prilikom svakog budućeg izvođenja istoimene pjesme. Tražili smo i da izjavi kako 'osuđuje ideje ustaškog pokreta i genocidnu praksu NDH, kao što osuđuje današnje stavove i pokrete koji relativiziraju, opravdavaju ili čak i slave tu tvorevinu'. Naravno da je odbio, pa na kraju i izgubio spor.

U tih par godina naslušali smo se poprilično uvreda na vlastiti račun. Što unutar sudnica, što na sudskim hodnicima. Zapravo, tužitelji i njihovi odvjetnički punomoćnici većinu svoje energije trošili su na blaćenje Pupovca i naših radnih mjesta, Srpskog narodnog vijeća i Novosti, dok su nas dvoje redovno častili epitetima kao što su 'dobro školovani velikosrpski propagandisti', 'navijači agresora i srpskog sveta', 'simpatizirali propale genocidne četničke Krajine'. Ili, kako je to jednom sažeo Knezović, oni koji 'cijelo vrijeme rade za svoje interese i protiv interesa RH'. Svega par minuta kasnije nasmejao se jer je u sudnici spomenut 'genocid počinjen u Drugom svjetskom ratu'.

Posebno je to došlo do izražaja na suđenju sa Skejom koje je i najduže trajalo jer je njegov tim u tri navrata tražio izuzeće sutkinje DUBRAVKE ČOŠIĆ zbog navodne pristranosti. Prvi put je puklo nakon što je sutkinja umjesto Knezovićevog pitanja Skeji 'jeste li odlikovani zbog sudjelovanja u vojsci tijekom srpske agresije' u zapisnik izdiktirala 'jeste li odlikovani zbog sudjelovanja u Domovinskom ratu'. A onda se krajem 2022., na ponovljenom suđenju, pojavljuje i Karačić. 'Ajmo vojsko, u boj!' uzvikuje prije ulaska u sudnicu. Pa onda u pauzi rasprave na hodniku: 'Treba nam još jedna Oluja.' Prije početka narednog ročišta odvjetnica Alaburić pred sutkinjom traži da se razjasni je li prošli put dobro čula to što je Karačić rekao.

Izgubio spor – Marko Perković Thompson (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

'Treba ovoj zemlji 20 Oluja, oslobođenje od parazita, krpelja. Meni Srbi ne znače ništa, nemam problem s arhetipskim pojmom Srba, ali Oluja treba ovoj gnjileži (aludirajući valjda na Sašu i mene, op. a.) i nadam se da će zdravi dio srpskog naroda to spoznati', agresivno će on. Sutkinja ga opominje da ne uzima riječ koju nije dobio, ali avaj. Opet nastavlja. Zbog narušavanja reda u sudnici na kraju mu je odrezala kaznu od 3000 kuna i pozvala pravosudnu policiju. Dvojac ponovno traži izuzeće sutkinje, a Karačić pri izlasku iz sudnice poručuje 'za ovo će se još čuti'. Skeji dobacuje jedno 'ne daj se, vojskovođo', a Saši prijeteći pogled. Sutkinja potom diktira zapisničarki: 'Nakon toga je odvjetnik Karačić sam uzeo riječ i naveo da Hrvatskoj treba još 50 Oluja.' Alaburić sugerira Knezoviću da unese ispravak u zapisnik jer mu je kolega zapravo rekao 20, a ne 50 Oluja. Ovaj uz smijeh odmahuje rukom i odgovara: 'Ma treba nam ih sto.'

'Za ovo će se još čuti' obistinilo se u vidu dolaska novinara Z1 televizije, odnosno 'Bujice' VELIMIRA BUJANCA na gotovo svaku iduću raspravu. Na prvoj narednoj Karačić iz torbe vadi zastavicu IX. bojne s natpisima 'Rafael vitez Boban' i 'Za dom spremni' te je vrtil oko kaži prsta gledajući Sašu i mene pravo u oči. Za to vrijeme Skejo najednom tvrdi da je tekst zbog kojeg nas tuži zapravo pročitao u 'srpskim Novostima', a 'zloglasnu bojnu' prekrštava u 'zločinačku'. 'To je laž i govor mržnje jer smo mi njih uništavali i isto bih to odradio sa srcem i sada ako zatreba', domeće. Na pitanje odvjetnice Budak je li

ikad izjavio da je Pavelić najveći sin hrvatskog naroda ne želi odgovoriti, a na ono je li mu poznato da su pripadnici IX. bojne sebe smatrali nasljednicima Crne legije odgovara 'prvi put čujem'. Isto ponavlja i na spomen deložacija te kritika koje je na račun HOS-a iznosio TUĐMAN. Potom je uslijedilo 'a zašto bih se odrekao 10. travnja' i 'RAFAEL BOBAN je bio vojskovođa u vrijeme NDH koji se borio za obranu domovine i svoga naroda. To je itekako primjereno ime za bojnu'. Nervoza raste nakon što odvjetnica Jurić, u kontekstu premještanja HOS-ove ploče iz Jasenovca u Novsku, spominje 'ustaški pozdrav Za dom spremni'. 'To nije ustaški nego čisti hrvatski pozdrav', uzvraća umirovljeni bojovnik.

Pri kraju suđenja obilježenog još jednom intervencijom pravosudne policije, traženjem da se kao dokazi pročitaju kolumne VIKTORA IVANČIĆA i BORISA DEŽULOVIĆA, zazivanjem izuzeća sutkinje, grbom s prvim bijelim poljem na Karačićevom reveru, Skejinim mahanjem kapom koja je navodno pripadala 'zapovjedniku četnika na Dinari' u sudnici i izjavom 'ova Jugoslavenka koja je mrzitelj hrvatske države' upućenoj Lini Budak, slušam Knezovićeve završne riječi.

'Što je to radio Skejo za utemeljenje, opstanak i izgradnju Republike Hrvatske? Sve što je mogao i što je znao. A što su radili optuženi? Sve što mogu i znaju da bi izazvali raskole, klevete, mržnju i svaku vrstu crne propagande kako bi narušili ugled RH, demokratsku Hrvatsku povezali s nacizmom i fašizmom te stvorili temelje za rušenje te slobode (...) Možemo reći da iz svog poni-

Stižu mi prvi pozivi na ročišta. Ne mogu procijeniti je li neugodnije kvartovskom poštaru koji svakih par tjedana donosi novu plavu kuvertu ili meni dok kroz zube mrmljam 'zbog posla je'. Sličan osjećaj prati me na početnim raspravama

ženja i propalih planova ne mogu izaći pa stvaraju mržnju i klevete kako bi možda jednoga dana ozbiljnije napali Republiku Hrvatsku. Pritom je klevetanje visokih časnika, u ovom slučaju Marka Skeje, alat za postizanje tih viših ciljeva', prisjećam ih se u nevjerici dok s prijateljicama usred slavonske nedodije, gdje smo se zatekle na putu za novinarski teren, nazdravljamo nakon vijesti o još jednoj oslobadajućoj presudi.

Time nismo došli do kraja vica s početka ovog teksta. Nastavlja se sredinom veljače, kada bismo trebali imati prvu raspravu u ponovljenom suđenju s Ivicom Marijačićem, čovjekom koji je u međuvremenu na naslovnici svog Hrvatskog tjednika objavio fotografije maloljetne žrtve silovanja i tako otkrio njen identitet. A onda koji broj kasnije i imena svih mojih kolegica i kolega iz redakcije Novosti, etiketirajući nas kao 'četničko gnijezdo', 'ultravelikosrpske šoviniste' i 'državne neprijatelje'. Sjedit ću tako opet u sudnici s Ivicom Marijačićem i Matom Knezovićem. Ni ovoga puta neću se naći u ulozi novinarko koja je tu da izvještava, nego u ulozi okrivljenice. ■

Ođustao od tužbe – Anto Đapić (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

Uljanik u bescjenje

Riječki Adria Mont za Uljanik je ponudio 6,5 milijuna, slovenski Ekobor zajebantskih 3,5 milijuna, dok je rumunjski GSP Offshore zatražio dodatni rok za dubinsko snimanje. Pretprošle godine Vlada je mjesecima zavlčila češki CE Industries koji je nudio 20 milijuna eura, plus minimalno deset milijuna za pokrivanje gubitka i stabilizaciju

MOŽEMO odahnuti, što se tiče Uljanika, jer država konačno privodi kraju svoje višegodišnje izživljavanje nad radnicima toga pulskog brodogradilišta. Ostao ih je danas tamo jedva troznamenkast broj, s nadanjem da će u raspletu s prodajom škvera uspješno naplatiti svoja potraživanja, odnosno plaće koje su im uskraćene još u prethodnom vlasničkom aranžmanu. Neće. Nažalost, sva je prilika da neće dobiti baš ništa, *niente, cazzo*. Vlada je tako suvereno oborila cijenu Uljanika da realno nemaju šanse doći na red pored vjerovnika zakonski višeg reda, ali o samom zakonu da sad ne govorimo. Nego, čak i unutar takvoga zakonskog okvira, kao i europsko-unijskih pravila o dopuštenom odnosu države prema privredi, dalo se i moralo učiniti više. U jednoj varijanti malo više, ali za radnike svakako bitno, a u drugoj daleko bolje, po uzoru na određene inventivnije članice EU-a, o čemu će ovdje još biti riječi.

No prije toga podsjetimo se na ključne aktualne momente, netom poslije jedne skupštine Uljanikovih vjerovnika, održane prošli utorak, a uoči sljedećeg odlučivanja, zakazanog za 9. veljače. U ponedjeljak je tamošnji stečajni upravitelj LORIS RAK objavio ideju da se kupnja škvera odobri Adria Montu, riječkom poduzeću za montažu cjevovoda, u vlasništvu NERMINA GRACE, kao jedinom ponuditelju. Sutradan ujutro, na sastanku su osvanule još dvije ponude. Svima im je zajednička predložena svota, kudikamo manja od procijenjene, startno licitirane vrijednosti brodogradilišta od približno 28 milijuna eura.

Točnije, riječka je firma ponudila 6,5 milijuna, slovenski Ekobor zajebantskih 3,5 milijuna, a rumunjski GSP Offshore nije ponudio konkretan iznos. Zatražio je, naime, 15 dana roka za dubinsko snimanje Uljanika, kako bi se mogao odrediti prema njegovoj imovini. Predstavnik rumunjske kompanije, uostalom, pojavio se na skupštini, valjda kako bi se gestom naglasila zainteresiranost vlasnika GABRIELA VALENTINA COMANESCUA, što nije čest slučaj na ovakvim sastancima. Comanescu je pretežno u biznisu s plinskim bušotinama, ali bar ima jedno brodogradilište, što jednako nije često u krugu potencijalnih kupaca naših škverova.

Odobreno je svega deset dana. Kao da se nešto prikriva, kao da se nekome strašno žuri, kao da se trži pokradenom robom. U redu, Uljanik zaista i jest ukraden, a s njim i riječki 3. maj, tj. iz njih je kriminalnim putem izvučeno par stotina milijuna eura, za što još uvijek traje suđenje bivšim upraviteljima tih škverova. Također, žurba je više nego očita jer

se radi toga rumunjskog interesenta svakako moglo odobriti još nekoliko dana, ako se već dosad čekalo više godina. A i prikriva se u najmanju ruku to zbog čega je pretprošle godine Vlada mjesecima zavlčila jednog, barem po istaknutoj svoti, ozbiljnijeg kandidata iz Češke.

Taj nesuđeni kupac, CE Industries, inače vlasnik Đure Đakovića iz Slavenskog Broda, nudio je bio 20 milijuna eura, plus minimalno deset milijuna za pokrivanje gubitka i stabilizaciju. Država je potom inzistirala na 25 milijuna osnovne cijene, a drugo je nije ni zanimalo. Česi su odbijeni, da bi se ubrzo, nakon suočavanja s nedostatkom drugih kandidata, cijena spustila na 14 milijuna. Dug i gubitak su nastavili rasti, cijena je potom skliznula ispod deset milijuna – za radnike već tad nedostatno – a sad iznosi manje od sedam milijuna. Oni montažeri iz Rijeke, firma s temeljnim kapitalom koji nije milijunski ni u kunama, s punim se pravom tu vide favoritom.

U svemu tome su preostali radnici Uljanika, združeni u jedan očajnički polusamoupravljajući kolektiv, proizvodili na pulskim navozima ne manje od drugih hrvatskih škverova. Govori to mnogo i o tim drugima, ali svejedno. Nisu imali efektivnu Vladinu kriznu podršku, ni za proizvodnju ni za kvalitetniju preprodaju škvera.

Da ne sumnjamo generalno u sposobnost Vladina kadra, laka bismo se srca zakleli da je Uljaniku posve namjerno srozana cijena, u interesu nekakvih tržišnih mešetara koji će na koncu preuzeti zemljište brodogradilišta.

Ionako je to u Puli namjeravao još onaj stari IDS, iz ere IVANA JAKOVČIČA. Ugasiti proizvodnju, upaliti turistički *light-show*, da se grad ne srami pred ostatkom zapadne obale Istre, odavno stavljene u tu funkciju. No pokazali su se i u drugim akcijama oko Uljanika traljovima do te mjere da bi nevjerodostojno bilo i na tren dovesti njihovu inkompetentnost u pitanje.

Slučaj obaranja vrijednosti Uljanika od češke do slovenske ponude samo je jedan i najnoviji primjer štetočinstva Vladina upravljanja tim i pridruženim riječkim brodogradilištem. Čim je 3. maj svojevremeno prepušten bivšim posjednicima pulskih navoza, država je prestala voditi računa o onome što će ubrzo prerasti u spomenutu basnoslovnu inkriminaciju. Slično je prethodna vlada postupila s Brodosplitom i Brodotrogirom. Dobili smo ukupno čitavu galeriju mutnih likova kojima je zatim ova Vlada uglavnom gledala kroz prste, bilo da su sasvim obustavljali proizvodnju, bilo da su glumili da grade. Pokupili su usput stotine milijuna javnih eura za tzv. restrukturiranje škverova, pa ih upropastili.

Znanje se razišlo po inozemstvu i manjim domaćim škverovima, od zavarivača do inženjera. Recimo, već godinama u Puli dobro posluje Tehnomont, privatno brodogradilište ribarskih i patrolnih brodova srednje veličine, do 80 metara. Razvilo se iz radionice za montažu cijevi, ali taj razvoj ide od vremena jakog Uljanika, i stvarno grade brodove. Oni su postali mjera hrvatske brodogradnje, nekadašnjeg moćnog igrača na svjetskoj sceni,

čak i godinama nakon Jugoslavije iz čije je planske ekonomije stasala. Predsjednik RH ZORAN MILANOVIĆ tako rado posjećuje Tehnomont, dok se na ostale škverove ne osvrće više nitko utjecajan.

Izuzetak je, doduše, Brodosplit koji je nedavno pohodio novi ministar obrane IVAN ANUŠIĆ, ne bi li riješio dugogodišnju lakrdiju od čuvenog posla Hrvatske ratne mornarice u tome brodogradilištu. Njegov vlasnik TOMISLAV DEBELJAK priznao je medijima da se tom zgodom više puta naježio, toliko je bilo dobro. No bez obzira na kruto stajalište Europske komisije o državnoj podršci brodogradnji sve do prošlog desetljeća, kad je počela popuštati, Hrvatska je imala priliku učiniti za ovu svoju neusporedivo bolje i više. Lica naših glavnih aktera u toj priči znamo, ali nemamo pojma kako to izgleda na ostatku kontinenta.

Danas je dobar pokazatelj društvo okupljeno u SEA Europe, kontinentalnoj brodogradiljskoj organizaciji koja se već dugo nateže s EK-om, i postiže sve veće rezultate. Pojedine članice tog udruženja vratile su glavninu ili dio svoje brodogradnje u državne ruke već prije negoli je Hrvatska popustila diktatu i prodala svoju. Neke druge su našle spasonosan put javnog podupiranja sektora, makar i privatiziranog, shvativši da sam ne može, i da će s gubitkom brodogradnje ugroziti niz vezanih industrija. Uvidjela je to u međuvremenu i Europska komisija, što je dosad urodilo nizom programa i projekata upomoć europskoj brodogradnji. Formirana je zavjetrina od slobodnotržišnih nevera u kojoj bi i Hrvatska još uvijek mogla uloviti svoj prključak. Na takve mogućnosti upozorili su i iz stranke Možemo prije nekoliko dana u Hrvatskom saboru, zahtijevajući razvojni pristup problemu, apelirajući za spas Uljanika koji se praktično pušta da svisne. Palac gore za tu sadržajnu inicijativu, ali preteško je više očekivati išta vedro.

Ova država, i ne samo ova Vlada, nego uvjerljiva većina hrvatske politike, nema sluha ni volje za brodogradnju, industriju općenito, materijalnu proizvodnju kao takvu, razvojnu strategiju povrh svega. Neće se dogoditi čudo. Hrvatska pritom nije ni članica SEA Europe, jedina uz Švedsku, od iole relevantnih brodogradevnih zemalja. Nije dakle više relevantna, svjedočimo posljednjim trzajima slavne povijesti. *La grande cazzata* finale, kao što bi rekao i naslovio tome slične ishode jedan ugledni Puležan. ■

Dalo se i moralo učiniti više – pulski Uljanik
(Foto: Srećko Niketić/
PIXSELL)

UGOVOR
S ĐAVLOM

Hrvatska u dvije priče

PIŠE Boris Dežulović

Zvonimir Frka-Petešić nije imao pojma što znači nemati mjesta. Kad mu je zatrebao smještaj, agencija Državne nekretnine u roku od dvadeset četiri sata pronašla mu je stan od devedeset šest četvornih metara u centru grada. I garažu. I podrum od osamdeset šest kvadrata s WC-om i tušem

OTOME će odlučiti premijer ANDREJ PLENKOVIĆ tijekom rekonstrukcije Vlade. Konzultacije su u tijeku i javnost će biti obaviještena, izjavio je predstojnik premijerova ureda ZVONIMIR FRKA-PETEŠIĆ novinarima okupljenim ispred Banskih dvora, odgovarajući na pitanje je li točno da se nakon ostavke ministra GORANA MARIĆA ukida Ministarstvo državne imovine. Bio je srpanj 2019. godine.

Državna imovina. Jedan bračni par u Slavskom Brodu nije imao pojma što je to državna imovina. Jedva da su imali pojma i što je to uopće država, a kamoli imovina. Muž i žena, spojeni zajedničkim usudom – država to zove 'blagom mentalnom retardacijom' – živjeli su u dvije male, tijesne prostorije. Tih dana kad je ministar državne imovine dao ostavku, njima se rodio sin.

'Premijeru je određena epidemiološka mjera samoizolacije u trajanju od deset dana', izjavio je šef Plenkovićeveg kabineta Zvonimir Frka-Petešić, odgovarajući na pitanje novinara o zdravstvenom stanju premijera nakon što je gospođi Plenković potvrđena korona. 'Predsjednik vlade je negativan, nema simptome i normalno radi u odvojenom dijelu stana, u potkrovlju.'

Bio je studeni 2020. godine. Potkrovlje. Onaj bračni par iz Slavnskog Broda jedva da je imao pojma i što je to krov, a kamoli potkrovlje. Oni nisu imali niti sanitarni čvor. Tih dana kad je predsjednik Vlade normalno radio u svom potkrovlju u odvojenom dijelu stana, njima se rodio drugi sin.

'Stjecajem okolnosti ja sam u tom stanu, i nemam veze s tim', rekao je predstojnik premijerova ureda Zvonimir Frka-Petešić kada se saznalo da je država nakon potresa preko reda obnovila njegov stan od devedeset šest četvornih metara u centru Zagreba. 'Nakon potresa okupili su se suvlasnici, a zbog činjenice da je jedan od stanova u toj zgradi u vlasništvu Državnih nekretnina, uključili su i njih jer bez njih to ne bi bilo moguće. Ja nisam vlasnik stana, nisam u tome sudjelovao.'

Bio je siječanj 2022. godine. Obnova stana. Onaj bračni par iz Slavnskog Broda jedva da je imao pojma i što je to stan, a kamoli obnova stana. Oni nisu imali ni tekuću vodu, ni kanalizaciju. Tih dana kad su Državne nekretnine obnovile potresom oštećeni stan šefa premijerova ureda, oni su umjesto obnove čekali prinovu.

'To nema nikakve veze s njim', poručio je predsjednik Vlade Andrej Plenković kada se otkrilo kako je predstojnik njegova ureda Zvonimir Frka-Petešić ogromni državni stan u centru Zagreba u najam za manje od petsto kuna dobio iako je živio u zagrebačkoj Dubravi – i to nakon što je iznenada prijavio prebivalište u Salima na Dugom Otoku – te da je istodobno od Državnih nekretnina dobio na korištenje i gotovo jednako veliki i jednako uređeni podrum s WC-om i tušem. 'Ta hajka, haranga, besramna orkestrirana hajka koja već mjesec dana traje na Zvonka Frku-Petešića jedna je od glupljih, iritantnih i zločestijih pojava u medijskom prostoru kojeg ja sad pratim skoro pedeset godina!'

Bila je veljača 2022. godine.

Podrum s WC-om i tušem. Onaj bračni par iz Slavnskog Broda jedva da je imao pojma i što je to podrum, a kamoli WC i tuš. S dva mala sinčića oni su i dalje su živjeli u svoje dvije tijesne prostorije bez tekuće vode i kanalizacije. Tih dana dok je trajala besramna orkestrirana hajka na šefa Plenkovićeveg kabineta, njima se rodio treći sin.

'Slijedom netočnih natpisa u medijima vezano uz gospodina ILIJU ŽELALIĆA, napominjemo kako njegov karijerni put i imenovanje veleposlanikom nemaju nikakve veze s predstojnikom ureda predsjednika Vlade gospodinom Frka-Petešićem', priopćilo je Ministarstvo vanjskih poslova kad se otkrilo da je prije useljenja u državni stan u centru Zagreba šef Plenkovićeveg kabineta u

Nema problema s prostorom – Zvonimir Frka-Petešić (Foto: Šime Zelić/PIXSELL)

Dubravi živio u stotinu četrdeset četvornih metara velikom stanu HERMINE CEBOVIĆ ŽELALIĆ, supruge hrvatskog veleposlanika u Alžiru. Nakon čega se otkrilo i kako je gospođa Želalić taj stan iznajmljivala najmanje četiri godine, ne prijavivši to ni Gradskom uredu za turizam, ni Turističkoj zajednici, ni Poreznoj upravi, na što je obavezuje zakon.

Bio je travanj 2022. godine. Zakon. Onaj bračni par iz Slavnskog Broda nije imao pojma što je to zakon. Tih dana kad se otkrilo kako udomiteljica šefa Plenkovićeveg kabineta protuzakonito iznajmljuje stan, u njihovu malu i tijesnu nastambu došli su ljudi iz Centra za socijalnu skrb, tumačeći im kako zbog nemogućih uvjeta za život i nesposobnosti roditelja po zakonu moraju pred Općinskim sudom pokrenuti postupak oduzimanja tek rođenog sina i njegova dva brata.

'Nemamo mjesta, svi su kapaciteti puni, ne možemo osigurati skrb za još djece', glasilo je uvijek isti odgovor iz bezbroj domova i ustanova na molbu za smještaj trojice mališana iz Slavnskog Broda, zbog čega se nije mogao provesti ni sudski postupak oduzimanja roditeljskog prava. 'Nemamo mjesta, svi su kapaciteti puni', glasilo je jednaki odgovor i iz Ministarstva rada i socijalne politike. Tako su tri mališana ostala kod svojih zlosretnih roditelja, zbijeni u ona dva sobička bez vode i kanalizacije.

Bio je srpanj 2022. godine.

Nema mjesta. Jedan visoki državni dužnosnik iz Zagreba, predstojnik Ureda predsjednika Vlade, nije imao pojma što to znači. Kad je njemu onomad zatrebao smještaj, agencija Državne nekretnine u roku od dvadeset četiri sata pronašla mu je stan od devedeset šest četvornih metara u centru grada. I garažu. I podrum od osamdeset šest kvadrata s WC-om i tušem.

Tih dana kad je socijalna služba grozničavo obilazila domove tražeći smještaj i spas za tri mališana iz Slavnskog Broda, Hrvatsku je obilazila znamenita fotografija Zvonimira Frke-Petešića kako raspamećen od oduševljenja plješe i diže palčeve svom šefu Andreju Plenkoviću, nakon što je ovaj u Saboru objasnio kako postoje dvije Hrvatske – 'ona koja konstruktivno i predano radi na rješavanju problema, i ona kritizerska i isključiva, koja ne samo da ne nudi nikakva rješenja, nego se u svakom rješenju trudi pronaći problem'.

'Hrvatska je konačno dobila atraktivno izdanje koje govori o njezinim posebnostima i načinu života', rečeno je na predstavljanju knjige 'Hrvatska u trideset priča' autora BOŽE SKOKE i Zvonimira Frke-Petešića u prepunom zagrebačkom kazalištu Kerempuh, u prisustvu nekoliko ministara na čelu sa samim predsjednikom Vlade Andrejom Plenkovićem. 'Idealan je to božićni dar za sve one koji žele znati više o svojoj zemlji, ali i za strance u doticaju s Hrvatskom: primjerice, zašto Hrvati toliko vremena provode ispijajući kavu, zašto su Šveđani nekada plašili malu djecu Hrvatima i zašto Hrvati teško podnose tuđi uspjeh.'

Bio je prosinac 2023. godine.

Mala djeca i Hrvati. Jedan bračni par iz Slavnskog Broda nije imao pojma zašto su Šveđani plašili malu djecu Hrvatima. Toga dana kad je šef premijerova kabineta u Kerempuhu predstavljao svoju knjigu, u njihovu malu i tijesnu nastambu došli su ljudi iz Centra za socijalnu skrb, obavijestivši ih kako je njihov dvadesetomjesečni sin – gotovo dvije godine čekajući smještaj u nekom od prepunih hrvatskih domova – umro u bolnici 'Dr. Josip Benčević'.

'Riječ je o utvrđenoj prirodnoj smrti djeteta u obitelji koja je pod intenzivnim stručnim nadzorom Hrvatskog zavoda za socijalni rad u kontinuitetu, i bit će ubuduće', izjavio je ministar rada i socijalne politike MARIN PILETIĆ kad se konačno saznalo za slučaj nesretnog slavnskobrodskog bračnog para koji je čekajući pomoć države ostao bez djeteta.

Bio je siječanj 2024. godine.

Bračni par bez djece. Jedna obitelj iz Salija na Dugom Otoku znala je sve o tome. Toga dana kad je ministar socijalne politike objavio kako je obitelj iz Slavnskog Broda pod nadzorom, na Booking.comu su objavljene nove sezonske cijene za 'Apartman Frka Petešić': 'Objekt ima balkon, vrt, besplatan WiFi, klima-uređaj, tv ravnog ekrana i privatno parkiralište, te kuhinju i spavaću sobu za dvoje odraslih bez djece.' ■

INTRIGATOR

Antifašizam
iz Čavleglava

Pustovi s likovima furešta i Nepalaca naveliko su vješani u maškarama po okolici Rijeke. Obješen je i lik novinara

Prijeki sud u Čavlima šalje zlog Novinarka na banderu (Foto: Nel Pavletić/PIXSELL)

PRILIKOM ovogodišnjih karnevalskih 'svečanosti', na Čavlima pokraj Rijeke su nedavno objesili lik migranta 'Škuribanda Furešića' kojeg su potom zamijenili 'Novinarkom Škandalicem'. Nešto zapadnije od Rijeke, u Velom Brgudu, obješen je 'Nepalko', a u Trinajstićima 'Nepalko Čvorić'.

Za Novosti je takav neslani humor s rasiističkim prizvukom, prokomentirala EMINA BUŽINKIĆ, istraživačica s Instituta za razvoj i međunarodne odnose. Ona je kazala da je 'čin vješanja pusta pokazatelj širenja društvenih praksi rasijalizirane kriminalizacije i dehumanizacije migranata'.

— Čin vješanja pusta u obliku migrantskog radnika kojeg se osuđuje zbog njegove neprijetnosti i navodnog nečasnog djela, dio je normalizirane prakse okrivljavanja, kažnjavanja i discipliniranja ljudi druge boje kože koje bismo najradije zadržali izvan granica Europe. Unatoč tomu što je policija provela istragu o navodnom (ne)djelu četvorice stranih radnika na Grobniku i utvrdila da nisu odgovorni za čin zastrašivanja i otmice lokalnog dječaka – govori Bužinkić.

GORAN MAVRINAC iz udruge Čavjanske maškare tvrdi da ovaj pust nije obješen zbog netrpeljivosti prema drugim rasama i stranim radnicima, nego zbog navodnog incidenta u prosincu, zbog čega se sudionici čina ograđuju od optužbi da su rasisti. Podsjećamo da je na društvenim mrežama i u desničarskim medijima proširena lažna

vijest o navodnoj otmici dječaka u kojoj su sudjelovali stranci, koju je podržao i notorni saborski zastupnik Mosta MARIN MILETIĆ. No policija ih je demantirala.

— Mi nismo mislili da će doći do ove situacije, to je lokalni problem i ljudi lokalno znaju o čemu se radi. Činjenica je da se radilo o pripadnicima indijskog naroda koji su pokušali našem sumještaniu koji je također tamne puti, ograničiti slobodu kretanja s namjerom da ga uguraju u kombi, s kojim namjerama, ne znam – uvjeren je Mavrinc, ali priznaje da policija nije utvrdila elemente kažnjive radnje. Dodaje da je njegova udruga 'skup kreativaca raznih naroda i narodnosti' te da su se 'njihove bake i djedovi borili protiv fašizma' za koji ih se sada optužuje.

— Kod nas nije problem boja kože, kod nas ćete vidjeti Albanca, Srbina, Hrvata i muslimana zajedno, oni nisu jedni protiv drugih. Naši korijeni su antifašistički, naši su preci živote dali da mi danas možemo artikulirati različite stavove i mišljenja, a da zbog toga ne moramo jedni druge osuđivati, ni prozivati zbog fašizma – odgovara.

Tjedan dana nakon što je obješen, 'Škuribando Furešić' je skinut, a medije su iz udruge Čavjanske maškare pozvali na podizanje novog pusta, 'Novinarka Škandalica'. Njime su pokušali parodirati novinare jer po njihovome mišljenju, o prošlom vješanju nisu pisali 'fer i korektno'. Udruga je štoviše, poslala kaznene prijave medijima za koje smatraju da su o ovom slučaju pisali na senzacionalistički način. Za komentar smo za-

molili MAJU SEVER, predsjednicu Europske novinarske organizacije.

— Taj užas jako dobro pokazuje u kakvom društvu živimo i radimo. Dakle, hajdemo spaliti one koji su prenijeli vijest da je nekim ljudima zabavno spaljivati strane radnike. Ali i zašto neki ljudi u Čavlima to ne bi radili, kad predsjednik Vlade mijenja Kazneni zakon kako bi kažnjavao one koji pišu o nepravilnostima? Kad može on, zašto ne bi i društvo iz Čavla? No naš je posao da razotkrivamo, pišemo o nepravilnostima vladajućih političara i o sramotnoj ideji da se na fašniku spaljuju strani radnici. I eto im ideje za sljedećeg pusta – zaključuje Sever.

■ Katarina Bošnjak

Privatizacijska policija

RIJETKO viđena represija policijskog aparata nad građanskim aktivistima koji pokušavaju zaštititi društveno dobro od privatnih inicijativa i kapitala događa se u Puli. Tamo je policija u ponedjeljak privela i zadržala šestoro aktivista građanske inicijative Walter koji se protive radovima na nogometnom igralištu Valkane.

Inicijativa nadzire to područje od listopada prošle godine, pokušavajući spriječiti da se tamo 'gradi protivno interesima stanovništva', a zahtjev za privremenu mjeru obustave radova članovi inicijative predali su sudu. Oni također smatraju da je na djelu ekstenzivna sječa šume u interesu privatnog kapitala koji štiti i aktualna gradska vlast. Kako navode, aktivisti su čuvali trupce kao nezakonito posječen drveni materijal koji je tvrtka Gajana Kop odlučila ukloniti. Sa dešavanjima oko pulskih Valkana od početka je upoznata i saborska zastupnica Radničke fronte KATARINA PEOVIĆ koja je za Novosti prokomentirala situaciju u kojoj je zadržano i dvoje članova njene stranke.

— Građanski aktivisti podnijeli su zahtjev za zaustavljanje odvoza tih trupaca čime su postali stranka u postupku pa do okončanja procesa imaju pravo štiti te trupce. Aktivisti su samo skinuli jednu traku s ograde kako bi došli do trupaca. Nadzornik radova je gestom naredio radniku da krene bagerom prema aktivistima, a aktivisti su pozvali policiju. Umjesto da policija ispita nadzornika radova, policija je aktiviste zadržala cijelu noć u pritvoru. Sami policijski službenici prema aktivistima su bili pristojni. Stekli su dojam da ih nisu željeli zadržavati, ali da naredba o pritvoru 'dolazi odozgo'. Pustili su jučer jednog našeg člana s ozbiljnim zdravstvenim problemima kući samo da uzme lijekove i ponovno ga vratili u pritvor. Tereti ih se za oštećivanje ograde u vrijednosti od 50 eura. JURICA LOVRINČEVIĆ, optužen za pronevjeru desetaka tisuća eura, slobodno hoda po Zagrebu, a naši aktivisti su u pritvoru – kaže Peović i zaključuje da je na taj način pružena lekcija građanima kako mogu proći ako im padne na pamet reagirati u zaštitu društvenog dobra pred privatnim investicijama u svojoj sredini.

■ Paulina Arbutina

KRATKO I JASNO
Nered u Hitnoj

Zbog čega je važno donijeti Zakon o hitnoj medicini?

To bi trebalo pitati sve dosadašnje ministre zdravstva i ravnateljicu Zavoda za hitnu medicinu, saborsku zastupnicu MAJU GRBU-BUJEVIĆ koja u 15 godina mandata ravnateljice po tom pitanju nije napravila ništa. Pravno gledajući, hitna medicinska služba (HMS) u Hrvatskoj funkcionira po pravilnicima koji su u nekim županijskim zavodima sustavno kršeni, a da nitko nije pravno odgovoran. Osim što smo jedina žurna služba čiji djelatnici nemaju pravo na skraćeni radni vijek, u nezavidnoj smo situaciji zbog sve učestalijih fizičkih napada na djelatnike što zakon ne definira kao napad na službenu osobu. VILI BEROŠ prvi je ministar koji se dohvatio problematike nepostojanja Zakona o hitnoj medicinskoj pomoći te je za ovu godinu najavljeno i njegovo donošenje.

Kako funkcioniraju hitne službe ako nisu zakonski regulirane?

Problem je što danas svaka županija ima različitu kvalitetu službe, a to najviše ovisi o ulaganju županije kao osnivača i sposobnosti ravnatelja. Vozila su naš prvi instrument za obavljanje djelatnosti i tu je velika razlika jer se u nekim zavodima kupuju što jeftinija, neadekvatna vozila, dok se u nekima gleda isključivo na kvalitetu koja se mora platiti više.

Progovorili ste o problemima u Zavodu za hitnu medicinu Bjelovarsko-bilogorske županije u kojoj ste sindikalni povjerenik?

Krajem prošle godine Zavodu su isporučena dva nova vozila za ispostave Bjelovar i Daruvar. Djelatnici ispostave Daruvar negodovali su prema poslodavcu da ležaj za pacijenta jako vibrira, što je potencijalno opasno kod ozljeda i može utjecati na krajnji ishod liječenja. Isto su potvrdili djelatnici ispostave Bjelovar pa su vozila vraćena isporučitelju. Cijela priča izašla je u javnost, što je rezultiralo negodovanjem ravnatelja Zavoda i vladnika tvrtke koja je isporučila vozila.

Prozvali ste bjelovarsko-bilogorski Zavod zbog prijetnji otkazom?

Drugi put mi se prijete otkazom zbog ukazivanja na nepravilnosti u radu. Poslodavac se ne zna nositi s problematikom koja je eskalirala u zadnja tri tjedna. U javnost su procurile snimke stanja vozila, pacijenti su ispričali svoja neugodna iskustva u vožnji sa sanitetom kad su neki od njih teško stradali ili se nikad nisu vratili obitelji. Mislim da će Županija kao osnivač Zavoda, jako dobro razmisliti kakva će vozila kupovati jer su djelatnici i pacijenti frustrirani stanjem voznog parka.

■ Mirna Jasić Gašić

Sablasna škola

Još 2002. sredstvima Japana obnovljena je seoska škola u Velikom Gradcu, ali do danas nije primila nijednog đaka

SUDBINA napuštene područne osnovne škole u Velikom Gradcu, 19 kilometara od Gline, u potpunosti prati urušavanje nekad solidne seoske zajednice. Prije 32 godine, ovo banijsko selo imalo je 700 stanovnika, a prema zadnjem popisu – jedva 80. Početkom 2000-tih, kada je još uvijek tinjala nada da će povratak srpskog stanovništva u ovim krajevima biti masovniji, da će se kući vraćati i mlade porodice s djecom, postojala je jaka intencija srpskih institucija da njihov dolazak bude popraćen odgo-varajućom infrastrukturom. Obnova kuća, ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje, elektrifikacija sela, određena statusna prava – uz sve to trebalo je za najmlađe osigurati i mogućnost pohađanja nastave.

Još 2002. sredstvima Japana obnovljena je seoska škola u Velikom Gradcu koja je do 1995. nosila ime narodnog heroja STOJANA KOMLJENVIĆA ČOKE. Nažalost, uređena škola s novima klupama, stolicama i školskom tablom do danas nije primila nijednog đaka. Uz najbolju namjeru inicijatora obnove, kroz dvije decenije ispostavilo se da je investicija bila promašena, a da su nesuđeni učenici i učenice osnovno obrazovanje stekli izvan Hrvatske.

Posljednja šansa da objekt zaživi bila je u pružanju socijalnih usluga za starije. Prije više od deset godina tadašnje Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, financiralo je projekt Pomoć u kući, pa je škola služila kao dnevni boravak za starije i radni prostor za dvoje zaposlenih. Oko 250 korisnika s područja Velikog Gradca, Martinovića i okolice, dvije godine su obilazile gerontodomačice.

Mještanka MIRJANA VUJATOVIĆ bila je zaposlena na tom projektu. Ona ističe da je škola donedavno bila u solidnom stanju, no da su prirodne katastrofe, prvo potres, a onda i olujno nevrijeme, građevini nanijeli veliku štetu. Crijep je popucao, pa sada svaka kiša natapa unutrašnjost škole. Objekt je prepušten propadanju i pljački.

— Obilazili smo starije, donosili im lijekove, hranu, unosili drva za ogrjev. U selu danas ima malo ljudi, ni starijih nema kao prije. Imamo puno sprovoda. Malo-malo neko nastrada, padne, polomi nešto. One koji nemaju drugu opciju, Centar za socijalnu skrb smjesti u udomiteljsku obitelj, neki odu u dom. Ljudima je bilo žao kada se 2014. škola zatvorila, a pomoć u kući prestala. Kasnije to više niko nije htio financirati – priča Mirjana.

Prema riječima dogradonačelnice Gline BRANKE BAKŠIĆ, Grad nema nikakvu nadležnost nad školom. Za nju je zadužena Sisačko-moslavačka županija. Šestero djece iz Velikog Gradca pohađa školu u Jabukovcu. Govori da je obnovljena i škola u Gornjem Viduševcu, ali da je također zatvorena jer u selu nema dovoljno djece.

— U toj je zgradi smještena glinska ispostava županijskog Zavoda za hitnu medicinu. Zbog oštećenja u potresu, Hitna je privremeno bila u kontejneru uz Dom zdravlja, no onda se našlo bolje rješenje. I to je svakako primjer koji, makar u kriznim situacijama, treba slijediti. Prazni državni objekti uvijek se mogu prenamijeniti, ali na terenu su najčešće nepristupačne zgrade, zarobljene u pravnim i bilateralnim sporovima ili samo zanemarene – kaže Bakšić napominjući da u Gradcu škola više ne služi nikome.

— Broj djece i starijih drastično opada. Cijeli glinski dio je demografski narušen, rekla bih

Propala u deset godina – škola u Malome Gradcu (Foto: Tihomir Ponoš)

da ovdje realno živi oko 5.000 stanovnika. Škola u Velikom Gradcu nema više svrhu ni kao društveni dom ili mjesni odbor. Taj prostor bi se možda mogao urediti za karmine, da se ljudi mogu okupiti kad netko umre. Nažalost, ali to je istina – smatra dogradonačelnica Gline.

Kontaktirali smo Upravni odjel za obrazovanje, kulturu, sport, mlade i civilno društvo Sisačko-moslavačke županije, no do zaključnja ovog broja nismo dobili odgovor. ■ Anja Kožul

Opet vjetroelektrane

MJEŠTANI Vukšića pokraj Benkovca usprotivili su se izgradnji sedamnaest vjetroagregata koji bi, prema Prostornom planu Zadarske županije, uskoro mogli biti postavljeni u naseljenom dijelu sela. Od sredine januara prikupljaju potpise za peticiju protiv vjetroparka i govore o potencijalno negativnom učinku za ljude i okoliš. Pobunjeni mještani pozivaju benkovačko rukovodstvo da odustane od tog projekta.

Sudeći po izjavama koje lokalnim medijima daje gradonačelnik TOMISLAV BULIĆ, Benkovcu su vjetroelektrane u Vukšiću 'nametnute' Županijskim prostornim planom. Gradonačelnik navodi da vlast uopće nije bila obaviještena o izmjenama i dopunama tog plana. Mještanima poručuje da nema razloga za paniku, a njemu je u cijeloj priči sporna samo naknada iz obnovljivih izvora energije koja im po zakonu slijedi, a koja je, kako kaže, preniska. Gradonačelnik Benkovca morao bi znati za primjer iz obližnjeg Ervenika i Knina i Vjetropark Krš-Padene. Tamo još uvijek čekaju isplatu naknada, a kako stvari stoje, dug će utjerati sudskim putem. VEDRANA MIŠKOVIĆ, SDP-ova županijska vijećnica, smatra da je Bulić 'ili nekompetentan ili indolentan.' — Prostorni plan je važniji od proračuna jer dugoročno definira razvoj. HDZ ima cijelu vertikalu vlasti, gradonačelnik ne može dopustiti da u nešto bude neupučen. Benkovac je stranka u tom postupku, Grad sudjeluje u svim fazama odlučivanja. Kod vjetroelektrane Vukšić su donijete mjere ublažavanja i moraju se odraditi na propisan način kako bi se omogućila zaštita okoliša. Sad je donesena odluka da se ide na još jednu izmjenu i dopunu prostornog plana, stoga mislim da je najbolje da predstavnici Vukšića zatraže da se to izbací – savjetuje Mišković.

Županijska vijećnica slaže se da je lokacija u Vukšiću neodgovarajuća i da postrojenja nikako ne bi smjela biti blizu naselja. Objasnjava da se za proizvodnju samo jednog megavata energije koristi oko 50 hektara prostora. — Javnost treba postavljati pitanje o isplativosti vjetrenjača te što općine i gradovi imaju od toga. Ako znamo za mjesta koja ne dobivaju ni tu sitnu naknadu, onda je jasno da je to uzaludno trošenje resursa bez ikakve koristi za lokalnu zajednicu – zaključuje Vedrana Mišković. ■ A. Kožul

FRAGMENTI GRADA

Grad firma

ŠETNJA pustom i hladnom Ljubljanom u kasni januarski dan. Dugo nisam bio u glavnom gradu Slovenije, mjestu u kojem sam godinama živio, koje dosta dobro poznajem i osjećam, pa sa poprilične vremenske distance opažam i brzo upijam promjene. Sve mi se čini isto, a sve je opet drukčije. Već na prvu vidljive transformacije u užem centru, markirane prepoznatljivim obilježjima turistifikacije i džentifikacije, očekivana su stvar, tako tipična za brojne evropske gradove. Dosadno je to i predvidljivo, kao da nemamo ideja i imaginacije što bismo trebali i mogli napraviti s našim gradovima. Osim servirati ih na dlanu za turističke obilaske, komercijalizirati ih do besvijesti, suludo podići cijene roba i usluga, a njihovim stanovnicima učiniti ih gotovo nemogućim za svakodnevni život.

Hodam jednom od središnjih ulica Ljubljane, Trubarevom, koja u slogu spomenutih trendova pomalo nalikuje fragmentu istrgnutom iz berlinskog Kreuzberga, recimo. Tu su Vape i CBD šopovi, hipsterski alternativni barovi, *fast foodovi* koji za nevjerojatnih osam do deset eura nude falafel tortilje, veganske sendviče i *smoothije*. Očito je dovoljno digitalnih nomada i mladih IT programera da pokriju računicu lokalnog tržišta. Nosnice mi pritom časti miris hašiša kojim je ulica nenametljivo aromatizirana.

Trubareva me vodi prema mjestu koje je i cilj moga kretanja. To je lokacija nekadašnje čuvene slovenske tvornice bicikala iz razdoblja Jugoslavije, Rog. Nakon propasti kompanije kroz postsocijalističku tranziciju, taj je prostor na atraktivnoj lokaciji u središtu Ljubljane godinama trunuo, da bi ga potom sredinom prvog desetljeća ovog stoljeća skvotirale aktivističke, umjetničke, alternativne društveno-političke skupine i pojedinci. U vrlo kratkom vremenu nekad napušten i zapušten prostor Roga pretvoren je u oazu vibrantnog života grada, a svoje su mjesto tamo pronašli i raznorazni marginalni 'drugi', umjetnici, aktivisti, migranti...

No, bila je to zanimljiva lokacija i za interesne, poslovno-investicijske grupe, čiji je 'izvođač radova' ljubljanski gradonačelnik ZORAN JANKOVIĆ, i sam nekad menadžer, direktor Mercatora. I uspio je Janković u naumu. Nakon što su bagerima brutalno preoralo alternativni Rog, na njegovim su ruševinama nedavno podignuli ogroman ružni stakleni objekt koji izgledom potpuno odudara od pitomog mu okruženja uz Ljubljanicu i podsjeća na nekakvu zgradu evropskih birokratskih institucija. Takav joj je i novi sadržaj. Pod prividno afirmativnom etiketom kulturnog centra provodit će se tamo tehno-kapitalistički shvaćene kulture. Kada znamo kontekst, potom je moguće i razumjeti kratki grafit sa Trubareve, niti dvjesto metara udaljen od spomenute institucije, a očito upućen gradonačelniku Ljubljane: Mesto ni firma! (Grad nije firma!). ■ Hajrudin Hromadžić

Неправедно према жртвама

рице, добила јер ми је 1991. у Новској убијен муж, добила ју је је моја рођакиња којој су убијени супруг, брат и снаха те још неки људи које знам, али је до данас није добио нитко из Вуковара јер стално се траже неки додатни документи. Тако нам се недавно јавила жена из вуковарске околице која се за одштету распитивала у Осијеку, гдје јој је речено да је њезин захтјев још на суду. Дакле, људи чекају и по годину дана, а рјешења не долазе, ни негативна ни позитивна. То многим најтеже пада, јер је од краја рата прошло готово тридесет година, а за то вријеме нису добили никакву накнаду за своје страдање ни за жртву својих ближњих. Бројни људи, сад већ у позним годинама, неће никакву одштету ни дочекати, а доиста није ни праведно ни хумано да се њихове жртве било како омаловажавају, поготову овако бесмисленим ишчекивањем.

Што вама особно и Удрузи породица несталих и убијених лица Против заборав, чија сте председница, значи СНВ-ова Награда 'Диана Будисављевић' коју сте недавно добили?

Поносна сам на то признање јер носи име по изузетној жени која се у Другом свјетском рату борила за правду и хуманост спасавајући дјецу: оно је почаст мени и нашем удружењу стога што се и ми боримо за хуман приступ и однос према свим жртвама, без обзира на њихову националност. Нажалост, чланство Удруге се посљедњих година осуло, многи су старији помрли и сада нас је тек тридесетак. Од тога нас је свега десетак континуирано активних, спремних увијек одазвати се позивима на састанке и на комеморације; остали нам се тек повремено придружују. Највише је наших чланова у Вуковару и у околици Книна.

Мислите ли да је Против заборав добар суговорник другим невладиним организацијама, али и државним институцијама?

Сматрам да смо пожељни сурадници Документи и другим сличним нво-има, чему у прилог иде и пријашња сурадња за које смо пропутовали готово сва подручја бивше Југославије. Што се пак Владе рх тиче, тијekom израде Закона о цивилним страдалницима Домовинског рата двапут смо се састали с министром Томом МЕДВЕДОМ: с те су нам стране тумачени законски приједлози, али нисмо изравно судјеловали у изради као чланови за то оформљене комисије.

А како коментирате масовност арбитражних одлука о додјели одштета цивилним жртвама рата у којима се људима недоказано приписује непријатељско дјеловање па су њихови захтјеви одбијени?

Одштету је добило јако мало цивила српске националности; ја сам је, примје-

Ипак, Влада рх је усвојила приједлог да се отпишу дугови и трошкове парничних поступака везаних уз рат?

Усвојени је приједлог потпуно неправедан и то на више разина. Примјерице, људима који су попут мене плаћали судске пристожбе и трошкове прије 16–17 година, тај ће новац можда једном и бити враћен, али им на њега неће бити обрачуната никаква камата; можете замислити што је мени значило кад ми је од 1.600 куна тадашње мировине отприлике једна трећина одузимана за судске пристожбе и парничне трошкове. А да ми сада и врате тај новац, без камата би он био безвриједан, углавном ради инфлације и пратећих поскупљења. С друге стране, онима који су чинили зло 'опрашта се' и по пар десетак тисућа еура.

Застој везан уз ексхумације и идентификације ратних жртава је евидентан?

Да, ту нема никаквих помака, премда би то морало бити најважније и прворазредно хуманитарно питање. Нажалост, није тако, а све док Србија и Хрватска не успоставе нормалнији контакт неће бити видљивих помака. Јако је мало посмртних остатака ратних жртава до сада ексхумирано и идентифицирано. Разлог тому највише видим у политици, односно у недостатку воље. Ексхумирани су углавном остаци страдали у Бљеску и Олуји, али њихове породице и наследици махом не живе овдје него у БиХ или Србији; с њима је контакте одржавало удружење Суза, преко којег су породице жртава дознавале кад треба доћи на идентификацију. Но посљедњих година Суза није добивала такве обавијести. Обавјештавало се тек чланове породице, па им удружење није било у могућности чак ни подршк пружити.

■ Ненад Јовановић

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Језик мора бити плуралан

ГОВОРЕЋИ о Закону о хрватском језику, СДСС-ов саборски заступник МИЛОРАД ПУПОВАЦ истакнуо је да се 'људи од Почитеља до Мостара, од Таванкута па до Умага споразумијевају без тешкоћа због тога што говоре једном стандардном осномом'. Навео је да политички развој хрватског друштва и нације није увијек био само ексклузивно хрватски, него се везао и с другим јужнословенским народима које неки, како каже, олако оцрњују. Пуповац сматра да би без тог узajамног посла тешко било остварено све оно што је кроз повијест постигнуто.

— Комуникација је наднационална и интернационална, комуникација тражи различите вјештине, различите типове језичне успјешности и умијећа. Сватко од нас када учи страни језик има могућност да досегне пет ступњева знања, од основне, ниске до извршне. Овај закон предвиђа да се број сати језика повећа у односу на друге садржаје језичне наставе. То је добро, али није довољно да би се у данашњим околностима језику приступило с

да је у употреби и ћирилично писмо тамо гдје живе они који ћирилицу користе као своје национално писмо? Клуб заступника СДСС-а ће подржати овај закон, не зато што не би могао бити бољи него зато што поштујемо вољу оних који сматрају да га је потребно донијети – закључио је Пуповац.

Расте број злочина из мржње

ТЗ године у годину, расте број казних дјела која су евидентирана као злочини из мржње, навела је СДСС-ова саборска заступница ДРАГАНА ЈЕЦКОВ коментирајући измјене казненог законодавства. Она је набројала да је МУП 2017. поступао у 28 случајева, 2018. у 33, 2019. у 51, а 2020. године у 87 случајева злочина из мржње, укључујући јавно потицање на насиље и мржњу.

— МУП је у 2021. најчешће поступао поводом казних дјела пријетње и оштећења туђе ствари, а слиједе их казнене дјела наношења тјелесне озљеде и тешке тјелесне озљеде те насилничког понашања. Починитељи ових казних дјела и даље су најчешће били мотивирани етницитетом жртве. Од 101 казненог дјела које

Привођење вуковарских силеџија (Фото: Борна Јакшић/PIXSELL)

аспекта споразумијевања и имагинације. Хрватски језик требамо учинити истински јавним језиком, не само националним и стандардним језиком. Језик мора бити плуралан, не само функционалан систем – оцијенио је Пуповац. Заступник је скренуо пажњу да се, према појединим мишљењима, у Закону о хрватском језику полази од претпоставке да регулирање језичних права националних мањина може бити узорно.

— Дали смо мањинама одређена језична права, а себи, већинском народу, још нисмо, па ћемо то учинити с овим законом. Не бих волио да је хрватски језик заштићен онако као што су заштићени језици националних мањина. Не бих волио да употреба овог закона заврши онако како је завршио Закон о службеној употреби језика и писма националних мањина или Закон о одгоју и образовању на језику и писму националних мањина, нарочито оних мањина које су настале од језичног раскола заједничког штокавског језика на различите језичне стандарде. Што с тим? Зашто је проблем регистрати мањинске српске школе? Зашто је проблем поставити двописмене табле када у Уставу Републике Хрватске стоји

је забиљежио МУП, укључујући и казнене дјела говора мржње, чак 67 их је било мотивирано националним поријеклом, након чега слиједе сполна оријентација, расна припадност или боја коже те вјероисповијест – набројала је Јецков.

Понукана поражавајућим искуствима с вуковарских улица и протестом родитеља који су недвосмислено указали на проблем насиља, Јецков сматра да Казненим законом треба предвидјети квалифицирани облик судјеловања у тучњави и квалифицирани облик насилничког понашања. — Прва квалификаторна околност требала би бити судјеловање у тучњави почињено из мржње односно због дискриминаторних побуда. Друга квалификаторна околност односи на посебно рањиве, на дјецу и старије особе те особе с тежим тјелесним или душевним сметњама или према трудницама. Према подацима МУП-а за 2022., поступано је поводом 51 казненог дјела из мржње, док су годину раније поступали у 49,5 посто више предмета, точније поводом 101 казненог дјела евидентираног као злочин из мржње, од чега их је 13 квалифицирано као јавно потицање на насиље и мржњу – навела је Јецков.

■ Ања Кожул

Liječnici se nemaju kome obratiti

Sama liječnička profesija je iznimno stresna, a kada joj se pridodaju komentari na društvenim mrežama, postaje još stresnija. Stoga čudi činjenica da Ministarstvo zdravstva sustavno ne reagira na sve izvore stresa u liječničkoj profesiji, kaže Nataša Jokić Begić

MLADA specijalizantica hematologije iz Županijske bolnice Čakovec K. P. počinila je u Zagrebu samoubojstvo samo dan nakon što je članica obitelji jednog pacijenta na Facebooku objavila kritiku na njezin rad. U objavi je liječnici navedeno puno ime i prezime, nakon čega je na društvenoj mreži bila izvrnuta cijelom nizu komentara koji potvrđuju ili dopunjuju iskustvo autorice posta.

Da smrt nije nastupila prirodno, Novosti ma je potvrđeno iz Policijske uprave zagrebačke. 'U vezi događaja iz Vašeg upita ističemo kako su policijski službenici poduzetim mjerama i radnjama utvrdili kako se radi o samoubojstvu', stoji u odgovoru, uz upozorenje da izvještavanje javnosti o ovakvim slučajevima dovodi do porasta broja samoubojstava. Novosti su se na objavu ove informacije odlučile zbog načina na koji su liječničke i zdravstvene institucije reagirale na tragediju, ali i zbog problema progona informacijama koje se preko društvenih mreža dijele bez profesionalne obrade i etičkih ograničenja koja se podrazumijevaju u novinarskoj profesiji.

Kronologija počinje na Božić prošle godine, kada je liječnica, prema navodima autorice FB posta, na kućno liječenje otpustila terminalno bolesnog pacijenta. Svoje je iskustvo članica obitelji preminulog pacijenta odlučila podijeliti s članstvom FB grupe Čakovčanke i Čakovčanci, pa je prošli četvrtak sastavila i editirala objavu u kojoj detaljno opisuje komunikaciju i postupanje mlade specijalizantice koja je dežurala na hitnom prijemu. Grupa broji preko 30 tisuća članova, a ovaj je status imao izniman doseg – vidjelo ga je preko 20 tisuća članova, od kojih je preko tisuću reagiralo na sadržaj. Neki su opisivali vlastite dojmove o istoj liječnici, a neki su komentirali hrvatsko zdravstvo općenito ili neke druge liječnike. Ogorčenost na hrvatsko zdravstvo je raširena i razumljiva, a sam tekst pritužbe nije sadržavao ništa izvan okvira onoga što svakodnevno čujemo o situaciji u bolnicama. Jedini je problem u tome što je javno objavljeno ime i prezime liječnice, a da informacija nije profesionalno obrađena i provjerena.

Autorica statusa istu je pritužbu uputila i bolnici. Nakon što je priča prošli četvrtak objavljena, ravnatelj ŽB Čakovec dr. IGOR ŠEGOVIĆ je, prema izjavi za Novosti, promptno reagirao, sazvavši sastanak s ključnim liječničkim udrugama već za idući utorak.

— Čim sam doznao da žalba stoji na FB-u s punim imenom i prezimenom kolegice, pozvao sam udruge na sastanak u idući utorak kako bismo dogovorili kako rješavati takve situacije. Međutim, kolega koji je trebao dežurati s preminulom liječnicom u subotu je javio da nije došla na posao, a onda je stigla i tragična vijest. Stoga sam udruge pozvao da sastanak održimo prije utorka, već u nedjelju, iako ne mogu tvrditi da su ova dva događaja povezana – izjavio nam je ravnatelj prije nego što je policija potvrdila da je liječnica izvršila samoubojstvo.

Nakon tog sastanka, u lokalne Međimurske novine uprava bolnice poslala je dužu objavu u kojoj se osuđuje 'gruba povreda privatnosti objavama na društvenim medijima kao i pisanje pritužbi na za to neprimjerena mjesta'. Ogorčeni smo napadima na liječnike temeljenima na neprovjerenim informacijama', objavili su nakon sastanka. Ovome su se pridružili i predstavnici Hrvatske liječničke komore (HLK), Hrvatskog liječničkog zbora (HLZ), Hrvatskog liječničkog sindikata (HLS), Hrvatske udruge bolničkih liječnika (HUBOL), Inicijativa mladih liječnika Hrvatske i Koordinacije hrvatske obiteljske medicine (KOHOM), koji su bili na sastanku i 'najoštrije osudili praksu poimeničnog prozivanja liječnika i liječnica na društvenim mrežama'.

Na pitanje Novosti zašto je bolnica održala hitan sastanak prije nego što se znao uzrok smrti i time usmjerila pažnju javnosti prema tada još neprovjerenju informaciji o suicidu, Šegović je za Novosti izjavio da je status bio dovoljan razlog da se organizira sastanak.

— Naša je bolnica potpuno transparentna u odnosu na pritužbe pacijenata. Imamo svoje interne mehanizme provjere činjenica i odgovora na žalbe, a ako pacijent nije zadovoljan, upućujemo ga na Ministarstvo zdravstva i

povjerenstva za zaštitu prava pacijenata. Zabilježeno procedura i javno diskreditiranje liječnika je bio povod da se o tom problemu razgovara s liječničkim udrugama – kazao je.

DANIEL HAMPAMER, administrator grupe Čakovčanke i Čakovčanci, šokiran je događajima i intenzivno preispituje svoju odgovornost, premda je jasno da nema nikakvu ulogu u tragediji.

— Neopisivo mi je žao zbog svega. Činjenica je da grupa ima preko 30 tisuća pratitelja i da sam ja jedini administrator. Često me prozivaju da sam preoštara i da brišem i one objave koje bi prošle u mnogim drugim grupama, no to ne znači da mogu 24 sata držati pod kontrolom baš sve što ljudi tamo pišu – rekao je za Novosti.

Ovo je treći slučaj u kratkom vremenu da je izvršavanje ruglu ili kritici na društvenim mrežama povezano sa suicidom. Mladić iz Laktaša oduzeo si je život prošle godine nakon objave videa s razgovora za posao, a mjesec dana kasnije ubila se mlada žena koja je snimljena kako mokri skrivena iza automobila, nakon čega je snimak objavljen na jednoj društvenoj mreži. Ni u jednom od tih slučajeva ne može se tvrditi da je javno objavljivanje nečijeg identiteta u negativnom kontekstu jedini uzrok tragedije, no činjenica da su društvene mreže toksične i raširenost digitalne agresije predstavljaju ozbiljan problem.

Profesorica psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu dr. NATAŠA JOKIĆ BEGIĆ bavi se temom interneta i mentalnog zdravlja i na zadnji slučaj gleda iz dva ugla.

— S jedne je strane internet poželjan oblik korektiva ljudskog ponašanja i tome se treba prilagoditi. Očekivati isključivo blage reakcije je romantičarsko i nerealno očekivanje koje može uzrokovati znatne količine stresa. Živimo, nažalost, u grubom vremenu u kojem svatko o svakome može imati mišljenje

i javno ga iznositi. Liječnici svakako spadaju u one o kojima po raznim forumima često nalazimo komentare, što je i očekivano jer je malo tko zadovoljan stanjem zdravstvenog sustava. Sama liječnička profesija je iznimno stresna, a kada joj se pridodaju komentari na društvenim mrežama, postaje još stresnija. Stoga čudi činjenica da Ministarstvo zdravstva sustavno ne reagira na sve izvore stresa u liječničkoj profesiji i ne poziva na organiziranu stručnu pomoć. To nisu činili čak ni u vrijeme pandemije, iako su rezultati tadašnjih istraživanja provedenih i kod nas i u svijetu upućivali na potrebu pružanja psihološke skrbi liječnicima – kaže Jokić Begić.

Tvrtke koje se brinu o psihičkom zdravlju svojih zaposlenika, poput Ikee ili Lidla, to redovito čine, a zdravstveni sustav, čiji su zaposlenici stalno pod naponom i gdje se ljudi nagledaju smrti u kratkom vremenu, izgleda da tu pomoć nikada ne treba. Nažalost, čini se da je stigma koja se veže uz psihičke poremećaje najprisutnija upravo među zdravstvenim djelatnicima.

— Poznato je da je u doba COVID pandemije dvoje ili troje liječnika počinilo samoubojstvo. Mi ne znamo je li to bio *burnout* ili neka osobna trauma, ali znamo da se ti ljudi nisu imali kome obratiti. Također znamo, prema inozemnim istraživanjima, da su liječnici i stomatolozi jako izloženi riziku od suicida. Naša administracija takva istraživanja ne provodi – ističe Jokić Begić.

S druge strane, zakonodavac, pravna struka i medijske organizacije propuštaju upozoriti na zakonska ograničenja slobode govora na internetu.

— Sasvim je točno da mi medijski laici ne znamo koji je sadržaj na internetu utuživ i da to ne zna većina korisnika društvenih mreža. Tako ni oni koji objavljuju difamirajuće statuse ili komentare, ni mi koji smo eventualno na meti, ne znamo koja su nam prava i obaveze. Primjedba iznesena na račun ove liječnice, iako po mom sudu predstavlja subjektivan opis iskustva obitelji pacijenta, ne bi bila objavljena pod punim imenom i prezimenom da smo kao društvo medijski pismeniji. U međuvremenu, vratimo se na postavke ANDRIJE ŠTAMPARA i jednostavna rješenja. On je govorio da će pranje ruku smanjiti smrtnost novorođenčadi, dok u digitalnom dobu vrijedi da će manje toksičnog materijala na internetu i učenje empatije od najranije dobi smanjiti rizik za mentalno zdravlje svih nas – zaključuje. ■

Županijska bolnica u Čakovcu (Foto: Vjeran Žganec Rogulja/PIXSELL)

Заједно за светковину –
Никола Павић и Емин
Капић

Сави свијеће, партизанима цвијеће

Двапут годишње обиљежавамо важне датуме: 4. јула Дан борца, а онда 27. јануара велику православну светковину. Родитељи су ме још као дјечака водили на прославу Светог Саве, каже Ђорђе Мартиновић, предсједник мо Крстиња

КРСТИЊА, село на сјеверозападним обронцима Петрове горе, једно је од већих насеља у склопу Општине Војнић које се све више развија: готово трећина становника, њих стотињак, ради у Творници трикотаже Бети у оближњој словенској Метлици, други се баве пољопривредом, па су незапослени малобројни. Крстињску основну школу похађају и ђаци из околних села. У њу је уписано више од три стотине ученика; ту је и неколико трговина, пошта, амбуланта опће праксе и стоматолошка ординација. Поред свега, село је јавним пријезом, бројним и изравним аутобусним линијама, повезано с Војнићем, Карловцем, Загребом, посљедишно и са цијелим свијетом.

Доста идиле, спустимо се сада на земљу: такав би можда био опис Крстиње да смо овај текст писали прије пар десетљећа. Стварност је сада битно другачија и за двадесетак углавном времешних мјештана – бруталнија. Овдашњи људи дословце преживљавају од дана до дана: у селу нема трговине ни амбуланта, велика школска зграда зјапи празна, пошта је одавно за-

творила врата, а доћи до Војнића или Карловца право је умијеће. Драче и корова има у изобиљу, али посла нимало, па се крстињска младост у потрази за голом егзистенцијом распршила посвуда. Ипак, неколицина од оно мало преосталих душа, у зрелој или познијој доби, даје све од себе не би ли селу вратили бар нешто од некадашњег живота. Њихови се напори углавном разбијају о дебеле зидове хладне и поприлично неучинковите државне

администрације, па ће се добронамјерном проматрачу који у Крстињу зађе можда учинити очајничким. Свеједно, тих пар ентузијаста гура даље, вођени ваљда и оном старом да је боље да одумре село него обичаји.

Тако и Крстињани и мјештани околних, подједнако пустих села живе за ријетка окупљања у дворишту зграде Мјесног одбора или пред спомеником жртвама фашистичког терора. Дају им ти скупови некакву наду да можда ипак изумријети неће.

— Без обзира на прилике или неприлике, двапут годишње се окупљамо да обиљежимо важне датуме: 4. јула Дан борца, а онда 27. јануара нашу велику православну светковину. Колико памтим, тако је одувјек било, родитељи су ме још као дјечака водили на прославу Светог Саве; додуше, тих 1950-их у Крстињи би се тим пригодама окупило и по пар хиљада људи из цијелога краја – говори нам Ђорђе Мартиновић, предсједник Мјесног одбора који нас је и позвао на традиционални светосавски збор крстињског народа.

Ђорђе Мартиновић

— Како је Свети Сава међу осталим и заштитник школства, окупили бисмо се пред школом у којој се одржавала пригодна приредба њему у част; у селу никада није било цркве, а ни свог попа нисмо имали. Али негдје почетком 1970-их, наводно на препоруку ЦК СКХ, власти су затражиле да се вјерске приредбе више не одржавају у школским просторима, па смо светосавску славу преселили мало даље и наставили по старом. Највјеројатније нас нису дирани јер је Крстиња дала много жртва нов-у и нема куће из које бар нетко није отишао у партизане. О томе свједочи споменик усред села, с именима 709 жртва усташког терора и 304 пала борца – тумачи Мартиновић.

Будући да је тијekom посљедњих мјесеци Крстиња сахранила чак четворо својих мјештана, овогодишњи је светосавски збор био битно скромнији од пријашњих прослава: нит' су се на ражњу окретали јањци, нит' су селом одјекивали звуци тамбура и хармоника. Припремљена је тек скромна закуска, у част свецу а на спомен преминулима. Традиционална, универзална кршћанска начела и масовна слободљивост исказана у Другоме свјетском рату придонијеле су засигурно још једној значајки колективног менталитета Кордунаша, па тако и становника Крстиње. Никада овдје човјека нису мрзили ради његовог вјерског, националног или политичког одређења, ни за најгорих невоља и недаћа које су их погађале. Ваљда су се и зато на овогодишњој светосавској прослави за истим столом окупили Срби, Хрвати и Бошњаци, кршћани и муслимани.

— Е да, то вам је жива истина, нема вам овдје мјеста никаквом национализму. Човјека мјеримо по његовим људским вриједностима, чистом образом и поштењу. Био сам члан Партије као и многи у селу, али никад нисмо у себи гушили кршћанску вјеру. Лако је данас славити Светог Саву или полагаати вијенце на партизанске споменике, али ми смо то одувјек радили, славили смо свог свеца у просторијама школе одмах иза рата. Другови су нас можда мало попривијек гледали, али су знали тко смо, какви смо и што нам је у срцу, па је све некако шутке пролазило. Исто тако, многи би нас 'велики вјерници' испод ока гледали кад бисмо полагали вијенце уз партизански споменик, но ми смо даље тјерали своје, и тако све до данас. Ево, сад ћу пред вас довести свог друга, јер бих волио да ме с њиме сликате и ту слику онда прогурате у своје новине – увјерава нас некоћ свима знани успешни трговац НИКОЛА ПАВИЋ, данас чили осамдесетогодишњак, па нас упознаје са својим пријатељем ЕМИНОМ КАПИЋЕМ.

— Разне су невоље, углавном оне ратне, довеле прије двадесетак година мене и моју обитељ из Велике Кладуше овамо, у Крстињу; мало сам се испрва бојао како ће то проћи, муслиман у српском селу, али боље није могло. Људи су ме прихватили и ја сам прихватио њих, па је сасвим нормално да заједно обиљежавамо Светог Саву. Колико знам, тај светац никада није имао ништа против нас муслимана, као што наш Мухамед није имао ништа против Срба. Њихово је учење слично и прихватљиво цијелом свијету и то вам је то – мудро нам збори Емин прије него ли ћемо га овјеквјечити с времешним старосједиоцем Крстиње.

— Идућих дана већ започињемо припреме за обиљежавање Дана борца, па можете бити сигурни да ће се у Крстињи свијећа за Светог Саву палити а цвијеће под партизански споменик полагати док иједан становник села буде жив – испраћа нас Ђорђе Мартиновић. ■

Јачање тековина антифашизма

Иако је ова година у знаку трију избора, па онда и предизборних кампања које би могле садржавати већу или мању дозу мржње, Фрањо Хабулин сматра да то не би требало угрозити бројне планиране активности антифашиста

Антифашисти и њихова организација Савез антифашистичких бораца и антифашиста РХ не могу бити задовољни садашњим стањем: смањење броја чланова, махом природним путем због високе старосне доби, међу њима и многих учесника нов-а, непризнавање њиховог статуса и одбијање финансирања, како на државном нивоу тако и у многим јединицама локалне и регионалне самоуправе, слабо медијско праћење активности, одсуство представника државе, жупанија и локалних власти на догађајима, уз часне изузетке, само су неки од проблема. — Ипак, прошле смо године остварили све планиране активности и обиљежили све што смо сматрали да је потребно обиљежити, сами или заједнички, прије свега са СНВ-ом, као и организацијама народа жртава и невладиним организацијама као што је Документа — каже нам Фрањо Хабулин, председник САБА РХ.

— Захваљујући томе што су након пандемије поновно омогућена окупљања исказан је интерес за наше програме, а на терену смо се децентрализирали — удруге антифашиста (УАБА) у градовима и општинама те заједнице удруга (ЗУАБА) по жупанијама планирају и проводе своје активности, а ми их као САБА РХ помажемо — додаје.

Говорећи о лањским активностима, нагласио је да су оне у великом дијелу организоване заједнички са СНВ-ом путем споразума о сарадњи или уз подршку Града Загребa. Крајем године одржана је и изборна скупштина на којој је уз Хабулина као новог-старог председника изабрано председништво и други органи САБА-е.

— Они који су на њиховом челу одраније су познати у својим срединама у којима су се доказали и на другим пољима, имају каризму и могу водити људе. Људи се за њих лијепе — каже и наглашава да чланство и руководства настоје помладити јер младих нема довољно.

Драго му је што је шеф вуковарских антифашиста ЛАЗО Ђокић добио признање СНВ-а.

— То је признање заслужио и оно је знак да је нетко примијетио што је до сада радио — истиче.

— Ове године наставит ћемо омасовљавати удруге и оснивати нове тамо гдје их није било, али и обновити активности ЗУАБА у Бродско-посавској и Дубровачко-неретванској жупанији. Нажалост, у многим општинама антифашистичке удруге нису добродошле јер немају статус нити су финансиране — наглашава Хабулин.

На споменутој скупштини донесен је и програм активности за 2024. по којем се наставља одлична сарадња са савезима бораца широм Југославије, али и Мађарске, Италије, Њемачке... Издвајају сарадњу са словенским антифашистима, савезом партизана Италије (АНПИ) и корушким Словенцима. Прва програмска активност одржана је 20. јануара, кад је у Рашињи обиљежена 80-годишњица формирања Десетог загребачког корпуса.

— У фебруару имамо заједничку акцију са словенским и талијанским антифашистима. Уочи Дана сјећања на жртве фојби 10. фебруара организирамо скупове и едукацију те донијети заједничку изјаву око фојби којом ћемо осудити талијански државни ревизионизам. Слиједи обиљежавање годишњице пробоја у Јасеновцу и Дана побједи. Тражит ћемо да прослава Дана антифашистичке борбе у Брезовици има јачи антифашистички штих. Откако је уназад неколико година држава преузела организацију тог скупа, то је

некако *лајј* без партизанских пјесама. Изгледа да су неки заборавили да нема антифашизма без ТИТА и партизана и зато ћемо тражити измјене у програму — истиче Хабулин.

Осим у знаку Трњанских кресова што води Мрежа антифашисткиња Загребa, а онда и Дана побједи и Дана Европе, мај ће протећи у обиљежавању годишњице Трећег засједања ЗАВНОХ-а — у Топуском ће бити одржана свечаност, а у Загребу стручни скуп. Овогодишње издање Дана младости — радости у Кумровцу имаће разноврснији садржај, од ногометног турнира и маратонске утрке до турнира у шаху. Вечер уочи скупа бит ће одржан и рок концерт који ће, сматра Хабулин, привући велик број младих. Хабулин подсећа и да САБА РХ преко Министарства бранитеља добива средства за очување споменичке баштине и за издаваштво. Издат ће књигу АНТЕ ЛЕШАЈЕ о затирању меморије, односно о уништавању преко 3.000 споменика нов-у, и ГОРАНА ХУТИНЦА о злочинима у Великој жупи Загорје током НДХ.

— Настављамо прикупљати грађу за наш виртуални Музеј антифашистичке борбе с обзиром на да, што је срамотно, нема нити једног музеја антифашистичке борбе у Хрватској. Музеј у Липи односи се на масакр у том селу 1944. који су починили њемачки војници, док се Музеј

ослобођења Далмације у Шибенику односи на нов у том дијелу земље — истиче.

И ове ће године САБА с партнерима у Словенији и Италији проводити пројект 'школа демократије'. Осим циклуса предавања о супротстављању ревизионизму, важности очувања демократије у Европи и положају жртава у државама бивше Југославије, бит ће организиран и камп за десетеро судионика из сваке земље. Осим њих, у кампу би требало бити и по двоје младих из више жупанија Хрватске, како би се на основу стечених искустава могли активирати у удругама антифашиста. У САБА РХ сматрају и да треба промијенити наставне курикулуме повијести.

— Нитко не би тражио да наброје све партизанске јединице или свих седам офензива, али ученици би требали знати тко је био Тито те који су узроци и последице Другог свјетског рата и нов-а. Иако је градиво предвиђено, све зависи о наставничкој аутономији, тако да се често све или прешути или сведе на 'партизане који су отишли у шуму и тамо се борили'. Против кога и за што, дјечи остаје непознато — наглашава Хабулин.

На недавној изборној скупштини усвојена је Декларација о потицању иницијатива за именовање географских топонима, улица и тргова по именима значајних антифашисткиња и антифашиста, којом се потичу такве иницијативе појединаца и удруга, политичких странака, јединица локалне и регионалне самоуправе. То је, како кажу, реакција на уклањање имена током 1990-их. Те су промјене, ма како биле образлагане, засноване на повијесном ревизионизму те на криминализирању особа и догађаја из повијести Хрватске за вријеме и након Другог свјетског рата с циљем оспоравања и релативизације вриједности антифашизма, понекад и заговарања и вредновања обиљежја усташког режима у НДХ.

Иако је ова година у знаку трију избора, па онда и предизборних кампања које би могле садржавати већу или мању дозу мржње, Хабулин сматра да предизборне

Томислав Томашевић и Фрањо Хабулин откривају спомен-плочу у Дотршчини, мај 2023. (Фото: Жељко Хладика/PIXSELL)

активности не би требале угрозити активности антифашиста јер је све унесено у планове и програме. О томе како антифашистичке активности изгледају на терену прича нам ДАРКО ФАНУКО, председник Удруге антифашиста отока Крка. — У девет подружница, које су у свим већим насељима, сада имамо укупно 468 чланова, док их је прије било 580, али су неки у међувремену умрли. Одржали смо изборне скупштине и подмладили се. Сви су активни, осим људи из Врбника, који је конзервативнија средина: они нас прихватају, али се не желе превише експонирати – каже Фануко.

— За Осми март, који је повезан с антифашизмом, обићи ћемо све наше старије и болесније другарице, док ће чланице Форума жена одлучити како ће га обиљжити. Од 17. до 19. априла обиљежавамо Дане антифашизма у знак ослобођења Крка 1945. године. Први дан у Омишљу, други у Крку, а трећи дан организирамо шетњу отоком стазама везе Другог поморског сектора. За Дан антифашистичке борбе планиран је обилазак споменика и одлазак у Брезовицу, али и на централну прославу Приморско-горанске жупаније. У априлу ће 45 до 50 ученика основних школа обићи ЈУСП Јасеновац и Брезовицу, а тједан након тога то ће учинити гимназијалци – најављује Фануко.

Све то омогућава јако добра сурадња антифашиста и јединица локалне самоуправе, од Града Крка надаље. Штовише, они су обновили споменик у Јурандвору код Башке. Иако је током 1990-их било доста говора мржње, споменици су их преживјели, осим оног у Башћанској Драги који је врло брзо обновила локална самоуправа и поред супротстављања бранитеља.

О томе како антифашизам види професорица повијести прича нам Душа Шарунић, која тај предмет предаје у основној школи у Пушћи код Запрешића. Она је недавно била на стручном скупу 'Срби у Другом свјетском рату' који су организирали Агенција за одгој и образовање и СНВ.

— Кад се гледају прописани садржаји, Други свјетски рат је највећа цјелина у осмом разреду. Дакле, он није занемарен, али је проблем временски одмак од 80 година. Треба нагласити што је битно, али је проблем и професорска аутономија, односно хоће ли се коректно проћи кроз прописане садржаје. Наравно, ту су и додатни садржаји и теренска настава о завичајној повијести. Анкетом сам хтјела испитати како дјеца перципирају Други свјетски рат, јесу ли с неким причала о томе, јесу ли гледала документарне емисије или играла игрице, и била сам угодно изненађена неким њиховим ставовима – каже и додаје да је у запрешићком крају јака традиција антифашизма.

— Поносна сам што живим у таквом крају. Удруга антифашиста је активна, споменици се одржавају и обилазе на годишњице. На теренску наставу, у листопаду, идемо у Галерију Антуна Аугустинчића у Клању и у Орославље, а у свибљу у Кумровец. Тамо обиђемо и Титову родну кућу па дјеца чују о њему – говори Шарунић.

Неки споменици налазе се у склопу основних школа, као у Пригорју Брдовечком. Једино се својевремено јавио проблем око премјештаја споменика и спомен-костурнице на гробљу у општини Лука јер измјештање није било по прописима, али и то се настоји средити, каже Душа Шарунић, која је и градска вијећница. ■

КРЕŠИМИР ЗОВАК Економска liberalizacija pogodila je kra- jeve naseljene Srbima

To je faktor koji rijetko ulazi u analizu geneze rata 1990-ih, a nije nebitan.

Milka Planinc sigurno nije bila hrvatska nacionalistkinja, ali ekonomske politike koje je provodila njena vlada imale su gore posljedice po krajeve u Hrvatskoj u kojima je živio velik broj Srba

КРЕŠИМИР ЗОВАК је повјесничар и аутор истраживачког рада 'Niz nezgodnih pitanja – završna faza radničkog samoupravljanja u Jugoslaviji' (Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju, 2023.). Radio је као координатор програма у Центру за радничке студије те извршни уредник и аутор хрватског издања Le Monde diplomatiquea. Главни истраживачки интерес му је повјест југословенског самоуправног социјализма, а о тој је теми раније писао за часописе '3k: kapital, klasa, kritika' и 'Das Argument'. Trenutno radi као професор повијести у средњој школи у Загребу.

Поћнимо од увода вашег рада, а то су југословенски Устав из 1974. и Закон о удруженом раду из 1976. године. Како су те законске промјене обилјежиле самоуправљање у пракси?

Устав из 1974. с једне је стране зацеменирао аутономију република, а тиме и трасирао пут ка распаду земље, послужио легитимацији република за самосталност. С друге стране, био је покушај да се након жустрих расправа које су се водиле у економској сфери 1960-их коначно разријеше фундаментална питања економског система. Темелјем тог устава донесен је Закон о удруженом раду, а

њиме је у теорији контрола над подuzeћима посве стављена у руке радника. Међутим, легислатива је била комплицирана, недоречена, а многе одредбе теško проведиве у пракси. Зато је теško мјерити вриједност онога што је стављено на папир и тога колико је то одредило функционирање система у пракси. Југославија је занимљива баš зато што су ствари у пракси биле толико различите, овисиле о бројним факторима. Iskustva самоуправљања толико су опрећна да ни данас немamo minimum консензуса око тога што је то заправо било. Metodom cherry picking моћеш све тврдити, изградити narativ о divно уређеном egalитарном друштву или пак доказивати да је земља

bila obilježena većom nejednakošću nego što su postjugoslavenske republike danas.

Problem nezaposlenosti

Fokus na samoupravljanje na najnižim razinama rezultirao je štetnim makroekonomskim sputavanjima, ako (ne)jednakosti razmatramo na razini čitave zemlje. Koje su zapravo glavne posljedice takve provedbe samoupravljanja?

Od samog uvođenja sustava na kraju 1940-ih dominirala je ideja da je uvijek bolje da se odluke donose na što je moguće nižoj razini. Taj je aspekt samoupravljanja imao posljedice u dva smjera. Bio je korak ka demokratizaciji ekonomske i političke sfere, što je imalo pozitivne efekte – npr. ako usporedimo jugoslavenske općine i općine u Hrvatskoj danas, tu se vidi ogromna demokratska razlika, u korist jugoslavenske prakse. S druge strane, valja razmotriti dezintegrativne ekonomske efekte. Zaustavljan je svaki pokušaj da se intervencijom odozgo anuliraju nejednakosti koje proizlaze iz toga što svatko donosi odluke za sebe. Bilo kakva politika koja bi to preispitivala bila je napadana kao kršenje principa samoupravljanja, a tu je važno i to da je postojanje socijalističke Jugoslavije bilo obilježeno sjenom prve Jugoslavije. Mnoge političke karijere okončane su optužbama o privrženosti idejama unitarizma koje su dominirale u Kraljevini Jugoslaviji.

Važno je i isključivanje nezaposlenih iz procesa političkog odlučivanja. Kakve je to probleme stvaralo i zašto pitanje nezaposlenih nikad nije ozbiljno adresirano?

To je vjerojatno jedan od najbitnijih problema koje je zemlja imala. Čim je uvedeno samoupravljanje, na najvišim je razinama prešutno prihvaćeno da je nezaposlenost nešto što će postojati. Time Jugoslavija odudara od ostalih zemalja socijalističkog svijeta – za legitimitet socijalističkih zemalja bilo je neprihvatljivo da postoji nezaposlenost, nijedna zemlja Istočnog bloka nije imala 'otvorenu' nezaposlenost. Jugoslavija je u ranim 1950-im imala četiri do pet posto nezaposlenih, a 1980-ih je prvak Europe po udjelu nezaposlenog stanovništva. Pritom postoje ogromne regionalne razlike, Slovenija je i 1980-ih imala punu zaposlenost, dok je Kosovo imalo preko 30 posto nezaposlenih. U Jugoslaviji je to naročito značajan problem zato što su ljudi kroz svoja radna mjesta ostvarivali i druga politička prava. Nemam odgovor na pitanje zašto se taj problem nije pokušalo ozbiljnije adresirati, ali vrlo vjerojatno ima nešto u inicijalnom pretjeranom optimizmu. Vjerovalo se da se radi o prolaznom problemu, da je nezaposlenost prisutna zato što je zemlja još u fazi industrijalizacije i modernizacije, i da će ta faza biti uspješno završena pa se ne treba posebno baviti nezaposlenošću i nezaposlenima. Zanimljivo je da su i Zavodi za zapošljavanje češće djelovali na terenima gdje su poduzeća imala potrebe za zapošljavanjem, a ne tamo gdje je bilo puno nezaposlenih koji traže posao.

Spomenuli ste nejednakosti među republikama. Kada i kako one jačaju?

Teško je detektirati početak onoga što neki analitičari nazivaju problemom autarkije, zatvaranja na republičkim razinama. Statistike pokazuju da to postaje ozbiljan problem 1970-ih, kada opada razina razmjene roba između republika. To je posljedica i nadmetanja između raznih razina vlasti kojima se republike već 1960-ih nameću kao ključni igrač u političkom odlučivanju.

Ustav iz 1974. to je podcrtao, bogatije republike mogle su se vetom lakše boriti protiv pokušaja redistribucije bogatstva na federalnoj razini. Popularno lijevo objašnjenje propasti sustava glasi da su se postepeno događale tržišne reforme, a kako su one jačale, tako je rasla razina nejednakosti i na kraju je to dovelo do raspada. Ima zrno istine u tome, ali ogroman problem je bila i uvezanost najvećih privrednih igrača s razinama općinskih i republičkih vlasti. Da je Jugoslavija imala ekonomiju koja je unutar jugoslavenskih granica funkcionirala samo na tržišnim principima, onda bi mnoge hrvatske ili slovenske firme poželjele obavljati velike investicije u dijelovima zemlje gdje je postojala ogromna ponuda jeftine radne snage. Međutim, često su općinske i republičke vlasti destimulirale firme da to čine. Sigurno možemo govoriti da je postojala kompetitivnost na svim razinama, od poduzeća do republika, ali nije lako reći u kojoj mjeri je to počivalo na 'čistim' tržišnim principima. Imamo, naravno, i vanjske tržišne faktore – različite etape reorijentacije vanjske trgovine imale su nejednake posljedice po pojedine republike. Hrvatska i Slovenija bile su snažnije integrirane u zapadna tržišta i imale su koristi od zaokreta prema zapadnim tržištima, dok su Srbija i Bosna češće izvozile na istočna tržišta.

U drugoj polovici 1980-ih Jugoslavija je pri vrhu Europe po broju radnika uključenih u štrajkove. Teško da se te akcije može nazvati radničkim pokretom – nije bilo koordinacije, zajedničke ideologije

I unutar samih republika su postajale značajne nejednakosti?

Dakako. Primjerice, u Hrvatskoj je ekonomska liberalizacija početkom 1980-ih snažnije pogodila tzv. pasivne krajeve poput Like i Dalmatinske zagore, igrom slučaja baš one dijelove zemlje u kojima je živjelo puno pripadnika srpske manjine. To je faktor koji rijetko ulazi u analizu geneze rata 1990-ih, a nije nebitan. Promjene ekonomskih politika koje nisu morale imati nikakvu nacionalnu motivaciju mogle su izazvati posljedice zbog kojih su ljudi mogli osjetiti da se radi o diskriminaciji po nacionalnom ključu. MILKA PLANINC sigurno nije bila hrvatska nacionalistkinja, ali ekonomske politike koje je provodila nje na vlada imale su gore posljedice po krajeve u Hrvatskoj u kojima je živio velik broj Srba.

S tim u vezi, kako komentirate učestali metodološki nacionalizam, interpretacije povijesti iz pozicija novonastalih država po kojima glavni rušilački faktor sistema 1980-ih leži u etničkoj netrpeljivosti?

Bitno se vratiti unatrag, vidjeti što je mogla biti baza iz koje se nacionalizam rasplamsao. Nije se raspravljalo o federalnom budžetu iz prizme optimalnog ekonomskog razvoja i interesa radničke klase čitave zemlje, nego iz prizme interesa pojedinih republika. Dakle, rasplamsaju nacionalizma 'odozdo' 1990-ih prethode barem dva desetljeća političkih borbi koje se vode kroz natjecanje republika. Ne tvrdim da je povijest počela privrednom reformom 1965. kojom su republike prvi put dobile veliku slobodu. Postoji povijest međuetničkog ubijanja, Drugog svjetskog rata, Kraljevine Jugoslavije – puno naslaga na koje se nacionalizam mogao osloniti. Ali ekonomski aspekt je isto bitan.

Parcijalne borbe

U radu pokušavate rekonstruirati političko-ideološki teren na kojem krajem 1980-ih kreće proces restauracije kapitalizma. Posebno su važna pozicioniranja naspram protržišne politike i privatnog vlasništva – po čemu se razlikuju?

Tržišna zagovaranja su prisutna otvoreno od početka uvođenja samoupravljanja, a

1980-ih vidimo radikalizaciju tih početnih postavki. Što se tiče oblika vlasništva, do 1980-ih u javnom prostoru nema ozbiljnog zagovaranja promjene dominantnog oblika vlasništva, društvenog. Pitanje privatnog vlasništva tek tada biva jače zagovarano. Ali ne treba zaboraviti da je Jugoslavija imala privatni sektor poljoprivrede, velik broj ljudi koji su od nje privređivali, tzv. zemljaša. Za razliku od npr. Mađarske koja je imala kolektiviziranu poljoprivredu. Ideja privatnog vlasništva je u tom aspektu prisutna kroz čitavu povijest zemlje, pa je djelomično i zbog toga možda bilo lakše afirmirati privatno vlasništvo 1980-ih.

U drugoj polovici 1980-ih izbijaju masovni štrajkovi, ali oprezni ste oko interpretacije koje tim štrajkovima daju karakter izraza želje za očuvanjem sustava?

U tom je periodu Jugoslavija pri vrhu Europe po broju radnika uključenih u štrajkove. Jugoslavensku radničku klasu od ranije obilježavaju razne linije fragmentacije koje su vidljive i u tim štrajkovima. Teško da se te akcije može nazvati radničkim pokretom – nije bilo koordinacije, zajedničke ideologije. Točnije ih je tumačiti kao parcijalne proplamsaje borbe primarno motivirane teškom materijalnom situacijom. To je ujedno bilo i najveće ograničenje tih štrajkova, razlog zašto nisu proizveli ništa više od povremenih i privremenih materijalnih dobitaka za pojedine grupacije radnika. A pokazuju i da sustav samoupravljanja očito nije mogao adekvatno adresirati probleme radnika.

Dio političko-intelektualne elite 1980-ih i dalje deklarativno brani socijalistički sustav. Skeptični ste prema naglašavanju značaja takvih obrana?

Svi presudni političko-ideološki zaokreti u Jugoslaviji su se dogodili dok su komunisti bili na vlasti. Ništa se u političko-ekonomskoj sferi nije radikalno promijenilo nakon njihovog odlaska. I kad su 1980-ih deklarativno bili za socijalizam, tu primarno vidim velike količine naslaga socijalističke frazeologije koja prikriva srž stvari. Što znači takva deklarativna privrženost u momentu u kojem su ključni stupovi socijalističkog sistema razmontirani, i to bez velikog otpora? ■

Jedan od najstarijih i najšarmantnijih mađarskih gradova – Veszprém

Stoljeće malih gradova

Veszprém je među pet najboljih mađarskih gradova po kvaliteti življenja mjerenom stopom zaposlenosti, plaćom po glavi stanovnika, brojem registriranih tvrtki, demografskim kretanjima, komunalnom infrastrukturu, ulaganjem u kulturu. 'Ako je 20. stoljeće bilo stoljeće velikih gradova, neka 21. bude stoljeće malih', kaže gradonačelnik Gyula Porga

S1/ *La nuit/ J'finis, j'revis/ En Yougoslavie/ J'passe au temps d'la vie sans soucis/ La nuit/ J'refais ma vie/ Ici/ En Yougoslavie*, odjekuje Starogradskim trgom (Óváros tér) mađarskog grada Veszpréma, jedne od tri Europske prijestolnice kulture u 2023. (uz rumunjski Temišvar i grčki Eleuzin). Na pozornici pet momaka, bubnjevi, akustična i bas gitara, trube, saksofoni, klarinet, trombon i još nekoliko puhačkih instrumenata. Prvi redovi pjevaju s bendom, znaju sve stihove: *Qu'importe si/ Le taxi/ M'empote/ De porte à*

porte/ Jusqu'en Yougoslavie. Bivša se država u pjesmi navodi pet puta, prepoznajem još i riječi jugonostalgija, Beograd, Srbija, Dunav, Bosna, Slovenija, Dalmacija, Montenegro, Kotor, Europa, folklor, Tito i Tesla. Grupa se zove La Caravane Passe (Karavana prolazi), iz Francuske je.

Skupina djeluje već dvadeset godina, nastupa po festivalima širom svijeta, inspirirana je glazbom istočne i južne Europe te Libanona, Koreje, Nove Kaledonije, Japana i Egipta. Njen frontmen TOMA FETERMAN, piše na službenom webu, tečno govori srp-

sko-hrvatski pa u mnogim pjesmama ubaci stih ili dva koje bi narodi s naših prostora razumjeli. Francuz rumunjsko-poljskog porijekla i aškenaske tradicije samouki je glazbenik, ali je zato magistrirao filozofiju na Sorboni i sociologiju na Institutu za primijenjene humanističke znanosti. Pjesmu 'Jugoslavija' napisao je 2020., kako kaže, 'fasciniran fantastičnom zemljom'. Tekst je, kao i kod svih ostalih u opusu, društveno angažiran, ali bez eksplicitnih političkih poruka.

Zvuci razviše frenetično raspoloženje, pozivaju na cigansku veselicu, slobodu, ljubav,

rakiju i slavljene života. Ljudi zanosno plešu ispred bine, interakcija je na vrhuncu. Toma očito zna s publikom, i publika s Karavanom. Zovu ih na bis, oni skaču s pozornice, oduševljenje se učas pretvori u *gypsy* dernek. Ne znaš tko više uživa, svirci ili masa. I još 'Bella ciao' za kraj, ekstaza je potpuna!

La Caravane Passe jedan je od trideset bendova koji su muzicirali na festivalu 'Balkan: most' održanom u okviru programa Europske prijestolnice kulture (EPK). Iste večeri, ali na drugim pozornicama i u drugim terminima, nastupili su LINDA RUKAJ iz Albanije, duo ALMIR MEŠKOVIĆ i DANIEL LAZAR iz BiH i Srbije i na kraju dana na glavnoj pozornici – Dubioza kolektiv. Glazba Balkana, zaključili su organizatori festivala, puna je neotkrivenog blaga i energije, koja je prodrimala ulice Veszpréma i stvorila zapanjujuće lijep glazbeni svijet iskrenog duha, ukorijenjenog u tradiciji. Učinili su to različitim žanrovima i podžanrovima (elektrofolk, gypsy hop, etnojazz, folkrock, pagan folk, gypsyjazz...) bendovi u usponu, oni već etablirani, pa i superzvijezde iz Španjolske, Danske, Lihtenštajna, Italije, Francuske, Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Sjeverne Makedonije, Albanije, Grčke i Kosova. Iz Hrvatske su to bili zagrebački etno bend Balkalar s novim aranžmanima tradicionalnih makedonskih, srpskih, hrvatskih i bosanskih ritmova i ženski *a cappella* kvintet Pjev te zadarski duo Dina e Mel koji njeguje gotovo potpuno zaboravljenu glazbu zadarskih Arbanasa, a iz Srbije bend Naked iz Beograda i Alice in WonderBand s Fruške gore.

Pjev je ženski *a cappella* kvintet iz Zagreba koji čuva i njeguje tradicionalnu vokalnu glazbu Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, odakle dolaze i pjevačice. Svaka od njih doprinosi pjesmama iz svoje domovine. Njihovo zajedničko tlo je zajednička tradicija koja se prenosi zajedničkim jezikom i njegovim različitim dijalektima. U vremenima kada *mainstream* retorika služi podjeli ovih naroda i kultura, njihove pjesme odaju počast temeljnom jedinstvu, međusobnom razumijevanju, isprepletanoj priči i neizbježnom suživotu koji ih sve povezuje.

— Ovo je mjesto ozbiljnog okupljanja svih profesionalaca iz regiona, sa Balkana i šire gdje smo upoznali umjetnike, bukere (ljudi koji umjetnicima nalaze mjesta za nastupe, op. a.) i ostale profesionalce iz svijeta *world musica*. Događaj je to gdje se svijest proširi, baš je korisno biti ovdje. Nama je to bio prvi takav nastup, imali smo i naše ljude u publici, to se mora reći. Bilo je stvarno dobrih reakcija, čak izvrsnih, koje nisam očekivala. Ostala sam začuđena jer mi pjevamo selske pjesme iz Hrvatske, Srbije i Bosne koje su vrlo alternativne, neprijemčive i daleke današnjem uhu. Pozitivno je iskustvo da to netko vidi i prepoznaje rad i to još na mjestu gdje su uši u publici vrlo stručne. Ljudi koji vole glazbu su fanatici, svi smo ovdje prvenstveno zato što volimo muziku, a tek onda da imamo neke koristi. Ovaj skup je direktan dokaz da je glazba univerzalan jezik – kazala nam je JOVANA LUKIĆ iz skupine Pjev, rođena Kragujevčanka sa stalnim mjestom boravka u Zagrebu.

Starom jezgrom UNESCO-ovog grada glazbe (prestižna titula dodijeljena mu je zbog velikih festivala VeszprémFest i Auer Fesztivál i važne uloge glazbe u svakodnevnom životu stanovnika) tih se dana širio miris roštilja. Autentične ritmove i euforične aranžmane melodija pratila je odgovarajuća gastronomska ponuda pa su posjetitelji mogli osjetiti dašak Sarajeva ili Skoplja, atmosferu mostarskih ili kotorskih ulica, kosovskih i makedonskih aščinica.

'Balkan: most' nije samo festival veselja i opuštanja. Završetak je to četverogodišnjeg europskog projekta MOST music koji koor-

Gyula Porga

dinira Društvo za širenje glazbe Hangvető s misijom približavanja glazbe Balkana publici zapadne Europe. Festival je zamišljen kao interkulturalni most Europe prema Balkanu i zato su ga baš tako nazvali – slavenskom riječju *most*, ne mađarskom *hid*, ili engleskom *bridge*. U okviru festivala održani su sajam gramofonskih ploča, niz stručnih radionica, tribina i panela, te konferencija s više od 200 sudionika iz cijele Europe koji su razgovarali o odbacivanju klišeja po kojima je Balkan pojam prepun negativnih stereotipa i predrasuda kao nešto divljačko, barbarsko, zaostalo i primitivno, o mogućnostima surad-

U Veszprému je u porodici srpskog trgovca Lazara Ivanovića 1811. godine rođena Katarina Ivanović, prva srpska akademska slikarica i prva žena akademik u Srbiji

nje i umrežavanja te načinima približavanja balkanske glazbe i glazbene industrije širem krugu slušatelja i potrošača. Na jednoj od rasprava govorilo se o različitim poimanju i predodžbama Balkana. Netko je duhovito nadopunio esejistkinju KATARINU LUKETIĆ koja je u svojoj knjizi 'Balkan: od geografije do fantazije', istražujući s koliko se strasti sami Balkanci žele izbaviti s Balkana, napisala da za Slovence on počinje u Hrvatskoj, za Hrvate u Srbiji ili BiH, za Srbe u BiH i na Kosovu. U Veszprému su dodali da Balkan za Nijemce počinje već u Austriji, a za Austrijance u Sloveniji.

Za titulu Europske prijestolnice kulture Veszprém se izborio u jakoj nacionalnoj konkurenciji moćnijih i poznatijih gradova Győr i Debrecin još 2016. godine. Gradonačelnik GYULA PORGA kasnije će opisati da je to bila borba Davida i Golijata. Jezičac koji je prevagnuo da nezavisno povjerenstvo stručnjaka Europske komisije 2018. donese takvu odluku bio je multikulturalizam, silan entuzijazam predlagatelja i zgodna ideja da kandidiraju regiju Bakony-Balaton uz obrazloženje da je Veszprém zapravo naslonjen na četrnaest kilometara udaljeno jezero Balaton i da u svakodnevnom životu čine cjelinu. Tako titulu EPK-a u naravi nosi 117 gradova i mjesta od kojih neka imaju samo 56 stanovnika. Vlada je cijeli projekt podržala sa 175 milijuna eura. Trećina je išla za manifestacije i upravne troškove, a dvije trećine uložene su u infrastrukturu.

Veszprém je jedan od najstarijih i najšarmantnijih mađarskih gradova, mjesto u kojem je osnovano prvo sveučilište u Mađarskoj i u kojem su stoljećima krunjeni mađarski kraljevi. Leži na sedam brežuljaka, a o bogatoj povijesti govore barokna i secesijska zdanja, sakralni objekti, dvorci i muzeji, dražesne uličice i pitoreskni trgovci. Ističe se ovdje zajednička prošlost, uska međuovisnost i višestoljetna bliskost naroda. Oгледа se u sjećanju na ljude koji su je obilježili. Tu su, među ostalima, spomen-ploče NIKOLI ZRINSKOM, hrvatskom banu PETRU BERISLAVIĆU i izumitelju, jezikoslovcu, diplomatu, svećeniku i polihistoru FAUSTU VRANČIĆU koji je živio i djelovao u Veszprému kao zapovjednik utvrde i upravitelj biskupskih

Nastup kvinteta Pjev

imanja prije nego što je postao tajnik kralja RUDOLFA II. u Pragu. Mađari su prije nas počeli cijeniti i istraživati njegov doprinos u političkom, crkvenom i znanstvenom smislu, ocijenivši njegov nemjerljiv značaj za mađarsku kulturu i povijest. Uz ostalo, objavio je prvi službeni rječnik mađarskog jezika. U Veszprému je u porodici srpskog trgovca LAZARA IVANOVIĆA 1811. godine rođena KATARINA IVANOVIĆ, prva srpska akademska slikarica i prva žena akademik u Srbiji.

Državni zavod za statistiku svrstao je Veszprém među pet najboljih mađarskih gradova po kvaliteti življenja mjereno stopom zaposlenosti, plaćom po glavi stanovnika, brojem registriranih tvrtki, demografskim kretanjima, komunalnom infrastrukturom, uslugama, ulaganjem u kulturu i socijalnom povezanošću. Na europskoj razini po tim kriterijima nalaze se na 54. mjestu. O tome nam je u gradskoj kući govorio gradonačelnik Porga, naglasivši kako su to dobri temelji za ostvarivanje dugoročnog ambicioznog plana svrstavanja Veszpréma na europsku kartu 20 gradova najpoželjnijih za život. No da bi se to ostvarilo potrebno je doseći nekoliko ciljeva: različitim sadržajima zadržati i privući mlade ljude koji bi bilo pokretači ekonomskog i društvenog života; oživjeti

povijesno jezgro grada; poticati kreativnu industriju na osnovu kulturnog naslijeđa; povećati broj turista i noćenja izvan sezone kupanja i sunčanja na Balatonu.

— Na tome već uvelike radimo kroz tri strateška cilja: grad mladih, ekološki osviješten grad i obnovljivi grad. Osiguranje lokalnih programa jednakih mogućnosti za sva naselja i sela u okruženju, akcijski plan za održivu energiju i klimu integriran u strategiju za razvoj naselja temeljne su vrijednosti koje određuju smjer predloženih projekata. Rezultati postignuti u posljednjih deset godina i osvajanje titule EPK-a povezani u širokom rasponu razvoja jamstvo su da ćemo grad podići na željenu razinu u domaćem i međunarodnom kulturnom, gospodarskom i turističkom prostoru. Do 2030. Veszprém će biti grad harmonije, visoke kvalitete života i jakih zajednica različitih životnih stilova koje će ovdje naći svoje okruženje. Želimo stvoriti grad poznat po javnim uslugama i mogućnostima za slobodno vrijeme i sport, po društvenom životu, gastronomskoj ponudi, atmosferi i ljepoti ulica i trgova. Istovremeno, bit će kulturno središte poznato u cijeloj Europi, popularno odredište i nakon EPK-a – optimističan je Porga.

Da njegove riječi o strategiji za mlade nisu samo prazne priče govori i činjenica da je na projektu ReYouth Veszprém od 2014. radilo 60 stručnjaka i lokalnih dužnosnika s partnerskim organizacijama i različitim podskupinama, ukupno 575 osoba. Program stalno nadograđuju i prilagođavaju vremenu prateći nova stremljenja onih kojima je namijenjen. Gradonačelnikovu zanesenost mladima i kulturnim sadržajima kojima razvija i u budućnosti želi razvijati grad shvatit ćemo tek kad zavirimo u njegovu biografiju. Ovo mu je od 2010., kada je kao kandidat Fidesz-KDNP-a prvi put izabran, treći mandat. Već nakon dvije godine dobio je nacionalnu nagradu 'Gradonačelnik godine'. Predsjednik je Mreže povijesnih gradova i naselja i pododбора za kulturu Udruge županijskih gradova. Prije toga obnašao je dužnost dogradonačelnika za kulturu, a još prije bio je zastupnik u Glavnoj skupštini Županijskog poglavarstva i predsjednik Odbora za kulturu, manjine i crkvena pitanja. Karijeru je počeo kao član općinskog vijeća Balatonkenes, gdje je posljednje četiri godine bio predsjednik odbora za kulturu.

— U Veszprému možemo biti uspješni samo ukoliko su sela i naselja oko nas uspješna. Ako je 20. stoljeće bilo stoljeće velikih gradova, neka 21. bude stoljeće malih – zaključuje Porga. ■

ИНФОРМАТОР

Награђени и
руководиоци срд
Просвјета

Узелцу награда Сава Мркаљ

Годишњу награду 'Сава Мркаљ' за 2023. годину за посебно вриједан допринос култури Срба у Хрватској добио је пензионирани свеучилишни професор Слободан Узелац

НА овогодишњој Светосавској академији срд-а 'Просвјета', одржаној 26. јануара у Малој дворани Концертне дворане Ватрослава Лисинског, додијељене су годишње награде 'Просвјете'. Председник 'Просвјете' МИЛЕ РАДОВИЋ је подсетио на богату друштвену активност српских организација у Загребу и Хрватској од 19. вијека наомамо, укључујући обиљежавање Св. Саве.

— Оснивајући културне, образовне и привредне институције те развијајући кроз њих програме, наши претходници су градили наш идентитет и препознатљивост. Постигли су да српска заједница доприноси развоју Хрватске и мјестима у којима живи. За то су заслужни бројни припадници наше заједнице, од којих ћемо неким одати признања за дугогодишњи несебичан рад – рекао је Радовић.

Повеља 'Просвјете' тако је додијељена Ансамблу народних игара и песама Србије 'Коло' за који је награду преузео директор Здравко Ранисављевић. 'Коло' је од оснивања 1948. остваривало улогу централног ансамбла народних игара и пјесама некадашње државе, тако и традицију српског народа изван граница Србије. Захваљујући одличној сарадњи и несебичној помоћи коју 'Коло' пружа 'Просвјети', успјешно су реализирани пројекти од виталног значаја за очување и популаризацију културног нематеријалног наслеђа Срба из Хрватске.

Годишње признање 'Златна значка' за 2023. годину, додјељује се члановима или појединцима који су задужили Друштво, доприносећи остварењу његових циљева. Ове године добили су га ПЕТАР ЛАЂЕВИЋ, један је од оснивача 'Просвјете' и Српског демократског форума чији је рад обиљежен повезивањем људи различитих генерација и градова те МИЛАН ЛАПЧИЋ који је 90-их окупио српску заједницу у Карловцу и основао пододбор 'Просвјете'.

Годишња награда 'Десанка Ђорђевић' за заслуге у области аматерског стваралаштва додијељена је Жељки Релић која је низ година посветила вођењу пододбора 'Просвјете' у Малог Градцу, да би то сада у Бенковцу обновила рад пододбора након дугогодишње паузе.

Годишњу награду 'Сава Мркаљ' за 2023. годину за посебно вриједан допринос култури Срба у Хрватској, одлуком Главног одбора, добио је пензионирани свеучилишни професор СЛОБОДАН УЗЕЛАЦ, аутор или коаутор 18 књига, стотињак научних и стручних чланака те некадашњи потпредседник хрватске Владе. Учествовао је у обнављању и оснивању готово свих данашњих институција и организација Срба у земљи, а од 1996. до 2002. био је председник 'Просвјете'.

У име награђених Узелац је нагласио да је настојао помоћи колико је могао, свјестан да у предатној фази његовог рада 'Просвјета' није била третирана како је требала бити.

— У другом дијелу настојао сам исправити ту неправду и радио сам оно што су моји претходници Станко Кораћ, Велимир Секулић и Милорад Новаковић радили више и боље од мене. Оно што се догађа данас важно је и треба друштву не само у Хрватској, него и шире – истакнуо је и казао да свједочимо напретку на корист не само Друштва, него Срба у Хрватској и шире. Светосавску бесједу држао је епископ буносаирски и јужно-централноамерички те администратор Епархије загребачко-љубљанске Кирило.

— Као и Христос, тако је и Свети Сава, односно Растко Немањић прије 850 година осиромашео. Двор свог оца заменио је манастирским постом и молитвом, да

би у пустињаштву постао принц тишине – казао је владика и нагласио да је Св. Сава био градитељ Хиландара и Жиче, први поглавар аутокефалне српске цркве и зачетник српске књижевности.

■ Ненад Јовановић

У знаку Саве и Бранка

Свети Сава обиљежен је у загребачкој Српској гимназији у знаку 200. годишњице рођења Бранка Радичевића

СРПСКА православна општа гимназија 'Кантакузина Катарина Бранковић' у Загребу, прославила је свој дан и крсну славу Светог Саву ове године у знаку 200-те годишњице рођења славног пјесника Бранка Радичевића. Директор Гимназије, протојереј ставрофор СЛОБОДАН ЛАЛИЋ подсетио је на рад Светог Саве на изградњи српске православне аутокефалне цркве чији је постао први архиепископ као и на подручјима књижевности и законодавства.

— У библиотеци хазу-а у Загребу чува се пријепис његовог Номоканона, писаног

Програм у Гимназији

за потребе српске цркве из 13. вијека. Дао је велики допринос на пољу дипломатије и теологије, усмјерио црквену архитектуру, отварао школе и болнице по манастирима – рекао је и нагласио улогу Бранка Радичевића, пјесника српског романтизма и савременика Вука Караџића.

— Кад је 1847. објављена прва Радичевићева збирка пјесама у Бечу, те године Вук објављује пријевод Новог завјета, Његош 'Торски вијенац', а Ђуро Даничић почиње своју борбу за српски језик и писменост – нагласио је Лалић. Амбасадорка Србије у Хрватској Јелена Милић захвалила је ученицима и професорима гимназије на великој подршци коју су пружили својим вршњацима након лањских трагичних догађаја у Београду.

Уочи академије расписан је конкурс за најбољи светосавски рад на тему Бранка Радичевића. Од седам ученика који су се одазвали позиву и своје уратке дали под шифром, професорски жири изабрао је три. Најбољи рад написао је МАРКО ФРАНКОВИЋ, друго мјесто припало је ДАМИРУ МАЈЦЕНОВИЋУ, а треће Ђорђу Вукаловићу. Франковић је глумио великог пјесника у пригодном рецитаторско-пјевачко-фолклорном програму. Том приликом постављена је и изложба ученичких слика посвећена овом пјеснику.

■ Н. Ј.

Посвуда свечано

Вијећа српске националне мањине и пододбори срд-а Просвјета одржали су бројне свечане академије поводом Савиндана

ОВООГДИШЊА Светосавска академија у Белом Манастиру, коју су организовали Српска православна парохија беломанастирска и Српско културно друштво Просвјета, пододбор Бели Манастир, привукла је чак тристотињак посетилаца, што је изненадило и саме организаторе. Биоскопска дворана Центра за културу Града Белог Манастира била је испуњена готово до последњег места. Разлог лежи у чињеници да су организатори припремили богат културно-уметнички програм у којем је учествовало чак 93 учесника. Учесници у програму су уз рецитације, певање, драмско извођење и фолклор извели програм посвећен животу и делу Светог Саве. Након програма за све учеснике беломанастирски пододбор Просвјете организовао је послужење у просторијама Српског културног центра.

У организацији Епархије осечкопољске и барањске, у Српском дому у Вуковару одржана је свечана Светосавска академија. Поетско-музички програм осмислила је београдска глумица Биљана Ђуровић, професорка сценског говора. Програм Академије је, уз Ђуровићеву водио професор СЛОБОДАН БЕШТИЋ, првак драме Народног позоришта из Београда. Присутнима се у препуној дворани Српског дома обратио епископ ХЕРУВИМ.

Очекивани избор

Када с готово стопостотном сигурношћу можемо предвидјети политичка именована и то мјесецима прије него што се она догоде, то онда само значи да се налазимо под потпуном политичком контролом групе људи коју више није брига што ће о њиховом управљању рећи шира јавност. Управо то се догодило у избору новог државног одвјетника за којег је од тренутка предаје кандидатуре било јасно да ће бити изабран прво као кандидат, а онда и бити потврђен као главни државни одвјетник. Судац Турудић, а ускоро главни државни одвјетник, тако ће након дугогодишње судске каријере засјести на чело државног одвјетништва с којег ће имати потпуни преглед над казним прогоном. Како то обично бива, након дуготрајног и исцрпног процеса испитивања свих потенцијалних кандидата, а било их је само четири, Турудић је испливао као, ријечима премијера пленковића, неоспорно најбољи кандидат.

Иако је у теорији чак и могуће да судца Турудић има најбоље квалификације и стручне компетенције, с обзиром на више од три десетљећа рада у правосудном саставу, питање управљања државним одвјетништвом није и никад неће бити само стручно већ и политичко питање. Битно је тко је главни државни одвјетник, што је радио у животу, с ким се дружио и је ли доказано политички непристрани или ипак није. Државно одвјетништво у архитектури правне државе заузима једно од најважнијих мјеста и рад те институције директно се одражава на повјерење грађана у правосудје, а онда и саму демократију.

Међународни индекси који мјере јавно мњење у свакој појединој држави указују на то да је Хрватска у том аспекту у катастрофалној позицији. Сваке године изнова читамо извјештаје Транспаренси интернешенела у којима се Хрватска у сегменту индекса перцепције корупције вучара по самом дну, и то не у европској конкуренцији већ и у оној свјетској. Тако се и ове године по индексу перцепције корупције Хрватска нашла у друштву с Руандом, земљом која се у свјетским размјерима препознаје само по крвавом грађанском рату и геноциду. Да ствар буде гора, Хрватска се нашла иза Руанде, а не само у истом друштву. Перцепција корупције могуће није најточнија метрика за мјерење стварног стања у државама, али говори пуно о томе што грађани мисле о својим институцијама. Смјештањем властите државе иза Руанде, грађани заправо шаљу поруку политичкој елити и институцијама власти, извршној, законодавној и правосудној, што заправо мисле о њиховом раду, стручности и непристраниости.

У таквој ситуацији, када сви очекујемо да се барем нешто уради на побољшању те перцепције, на позицију главног државног одвјетника бира се особа која представља апсолутну супротност идеји политичке непристраниости. Судац Турудић тако већ годинама слови у широј јавности као хдз-ов човјек у правосудју, а такав епитет није стекао случајно. Озбиљну каријеру започео је као помоћник министра у хдз-овој влади почетком 2000. Након тога долази доста брз успон ка највишим правосудним позицијама, те је дуго година био суцем Жупанијског суда у Загребу, најважнијег суда у држави. Турудић је познат и по познанствима и дружењима с многим бившим и садашњим ускок-овим оптуженицима и осуђеницима, што са својим широким кругом контаката с људима на најмоћнијим позицијама у држави једноставно не може избјећи.

Његов избор засигурно ће допринијети продубљењу неповјерења јавности у правосудје, јер све што такав кандидат евентуално и може допринијети својим знањем поништава перцепција јавности која сумња у неовисност правосудја оваквим избором. Његовим избором власт јасно показује што мисли о широј јавности, односно о оном дијелу друштва који се налази изван ње-

зине бирачке базе. Након осам година власти и увјерења да ће без већих проблема освојити нови мандат, могуће је да код премијера полако попушта политички опрез. Хоће ли му се таква политичка стратегија показати корисном у освит нових парламентарних избора остаје да видимо, али сасвим је извјесно да се и у идућим годинама на љествицама перцепције корупције нећемо макнути пуно даље од већ традиционално лошег друштва. За такве искорак морат ћемо причекати нека друга времена која се данас још увијек не назире на хоризонту.

■ Душан Цветановић

Првих десет

Пре тачно десет година, почетком фебруара 2014. године Српско привредно друштво Привредник регистровало је сопствени информативни портал. Мали јубилеј за подухват иза којег стоји велики замах, племенита идеја и огроман труд свакако је добар подсетник на претходне године лепих и тужних вести, приче о успесима великих људи из редова 'малог човека', указивања на различите проблеме с којима се суочавају, године подсећања на важне датуме и битне историјске личности, давања гласа мањинским правима и интересима, и године покушаја да се документује, објасни и разуме све оно што чини живот око нас.

Појављивање П-портала на овдашњој медијској 'сцени' није много одјекнуло, иако је портал представљао својеврсно освежење. Данашњи медији су посебан, сложен феномен. Док су генерално услови рада лоши, а економски положај незави-

ва различите друштвене појаве које их окружују, али и да их упознамо са сопственом традицијом, културом, доприносима и успесима Срба у Хрватској. Међутим, временом смо увидели још веће празнине и извитоперености у медијском извештавању о Србима у Хрватској од оних с којима смо се упустили у медијске воде, односно – против којих смо се упустили. Ненаметљиво, природно и смислено, почели смо се обрађати све већем кругу читалачке публике. Најпре родитељима наших стипендиста, укућанима, комшијама, пријатељима, познаницима, па онда свим мањим заједницама којима они припадају, а онда и читавом друштву у којем заједно са свима другима траже свој пут ка бољој будућности. Обухватили смо више различитих генерација, више географских подручја, различитих профила, интересовања, предзнања,... И данас увек имамо на уму ове младе, вредне, талентоване људе широм Хрватске, али и широм света, жељне знања, пред којима је безброј могућности и још више препрека. Али поред њих, наши текстови и други медијски садржаји намењени су, можда би најпрецизније било рећи – свима који говоре српским језиком или који га разумеју или желе да га разумеју, где год били и ко год били.

За ових десет година много тога се променило. Од 2014. године, када је портал почео са радом, променио се свет око нас, наша редакција је мењала састав, сајт је мењао дизајн, али се није мењао приступ послу. Осим што смо нанизали бројне текстове, тематске целине, пројекте, знање и искуство, остали смо мањински интернет портал који обрађује теме везане уз идентитет и културу Срба у Хрватској, теме од интереса за српску

#215
Издаје Српско
привредно
друштво
'Привредник'

Утемељено
1898.

Првих десет година
Привредниковог
П-портала

дан, истовремено се број медија континуирано повећава. П-портал је остао имун на механизме који узрокују такве тенденције, јер је остао веран првобитној идеји и мисији, која се временом све више надограђивала и расла. Почетна замисао је била да Привредниковим стипендистима пружимо поуздан извор информација и платформу на којој се о њиховој заједници извештава без колективно наметнуте стигме. Да их информишемо о приликама, могућностима, препрекама. Да их подучимо о важним темама о којима у другим изворима немају много прилика да сазнају. На крају, да им отворимо и платформу за изражавање сопствених ставова и идеја и подстакнемо дијалог о питањима од суштинског значаја за заједницу. Остали смо доследни тој идеји до данас. Путем П-портала се трудимо да Привредникове стипендисте ангажујемо у промишљању стварности, да их освестимо и охрабriamo да се не одричу свог културног и националног идентитета. Да анализирамо и сагледамо из различитих угло-

заједницу у Хрватској, али и за цело друштво. И с поносом носимо епитет 'мањинског' портала, колико год у себи носио контрадикторности, реминисценција на историјску судбину српског народа на овим просторима и њен данашњи положај, чувамо га некад и као терет, али углавном као подстрек.

Ако бисмо се, вођени округлом годишњицом, освртали на бројке, значајне мерљиве показатеље и потврде редакција добија кроз број читалаца, посетилаца портала и пратилаца на друштвеним мрежама. Значајан број сарадника и дописника из различитих крајева смо окупили око редакције. Објавили завидан број садржаја, како текстова, тако и кратких документарних видео прилога, подкаста. За ових десет година, бројеви су само расли, упркос изазовима с којима смо се сусретали (а и они су све бројнији). Сада, са деценијом искуства и чврстим темељима које смо поставили, верујемо да је ово тек првих десет.

■ Оливера Радовић

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. **OSLONAC MLADIMA** smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

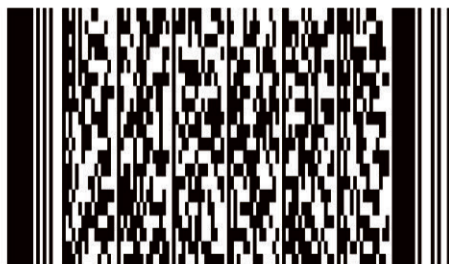
Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je **OSLONAC MLADIMA**. Zajedničkim radom samo u zadnje vrijeme izdvojili smo preko 500.000 eura za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je **OSLONAC MLADIMA**! Posjetite našu web stranicu oslonac.privrednik.hr i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal i informirajte se o srpskoj zajednici u Hrvatskoj

p-portal.net

Radio Privrednik
Stanica za sve naše ljude

p-portal.net/radio-privrednik
Slušajte nas putem Interneta

Одлазак нин-а

ПРЕЧА(НСКА)
ПОСЛА

пише Ђорђе Матић

Драматски догађаји од прошлих дана кад до врхунца долази криза започета још 2008., у вријеме тзв. демократске власти након 2000., кад је странац купио најважнији тједник у повијести земље, што је скандал и срамота тешко мјерљива, сад се посљедњом мутном продајом замагљују и одвраћају од суштинских питања

Неки дан објављен је на порталу око ртс један изузетан текст о стерији, нушићу и уопће историји тамошњих Цинцара који су 'медитеранизирали' српску културу. Увјерен да је због своје акутности и финесе у стилу ово новесеј, погледам име аутора које ми је само у мутној даљини нешто говорило: бора глишић. Испоставило се да је текст међутим написан још 1966. године, а чим сам на трен погледао у биографију, повежем одмах о коме се радило: Бора Глишић био је писац, уредник и аутор из данас, чини се тако давног, периода југославенске културе. Но био је најпознатији као казалишни критичар и уредник из најбоље ере нин-а. Ово посљедње нарочито је мукло зазвонило ових дана, као метафора и свијетом некадашњи контраст с ониме што се управо догађа с београдским медијем сасвим посебног и издвојеног мјеста у читавој нашој култури кроз многе деценије. Нове информативне новине, или скраћено – нин, био је најутјецајнији тједник социјалистичке Југославије пуних 40 година, а послје распада и у Србији. Лист који је био 'тврђава' неке врсте, словио је као либералан, демократски и тешко оспорив критички глас у друштвеној, политичкој и културној проблематици унутар једнопартијског система, и као такав без такмаца по тежини мишљења и ставова изражених у текстовима његових чувених новинара и писаца, умјетника, знанственика и мислилаца, редом интелектуалаца и пера од формата. Његов одјек и утјецај били су големи, идејно, али боме и по тиражи: почетком осамдесетих продавао се у вртоглавих 180.000 примјерака тједно.

Као и све важне ствари, био је и један од оних листова с којима би сватко тко га је читао у том најбољем периоду створио неку врсту приватне, личне везе и приче. Тако, седамдесетих и осамдесетих година, сваког петка мој стари је кући доносио нин, а заједно с њим и мени тада много занимљивији загребачки Старт и гомилу друге штампе. Иако графички најпрепознатљивији од свих – због легендарне насловнице обрубљене црвеном бојом, нин је био антипод Старту – био је 'анти-Старт'. Овај потоњи, онако загребачки ушминкан, високо освијештеносмјелог дизајна, одличних фотографија, окренут најновијим свјетским трендовима, прави 'лајфстајл' магазин отворен поп-култури и супкултури, ироничан, провокативан, културнобовски. нин пак штампан на лошој хартији, на ћирилици, са страницама испуњенима текстом скоро од руба до руба, од линије до линије. Старт је суштински презирао политику. нин-ова редакција држала је да су политика и друштвена питања центар свега. У култури пак као да је презирао нова времена, у њему су театар и књижевност били важнији од најважније умјетности тога доба за коју је био потпуно слијеп. Отуд, кад је у нин-у једном изашао интервју с гораном бреговићем, то је била сензација. Први пута нетко из 'популарне', омладинске 'супкултуре' (читај: 'неозбиљне'), припуштен је у такав озбиљан медиј. Водећи политички лист у земљи, на разини најдубљег културног разумијевања времена био је, наима, већ тада прашњав и иза ствари. Част изузецима, тиркету, тијанићу, ћирилову и још неколицини.

Изддржао је нин море промјена кроз декаде, али је као и многим важним медијским појавама она несретна Осма сједница из септембра 1987. и њему заврнула вратом, да се заправо никад више сасвим не опорави. Смјене, нови уређивачки постав, а онда најбољи дио редакције и сурадника

одлази дефинитивно и оснива лист Време. А то је већ једна сасвим друга прича.

Драматски догађаји од прошлих дана кад до врхунца долази криза започета још 2008. године, у вријеме такозване демократске власти након 2000., кад је странац купио најважнији тједник у повијести земље, што је скандал и срамота тешко мјерљива, сад се у овом финалном чину с посљедњом мутном продајом замагљују и бучком и спиновањем одвраћају од главних, суштинских питања. Од викања и политиканства, интереса и паланачког сљевила, од чаршијских разговора који замућују сваку јасну и моралну перспективу губе се та најважнија питања, а с њима и одговори без којих се не може, од почетка до ове пропасти. Рецимо: чији је био нин кад је основан још тридесетих година, којег политичког и идеолошког увјерења? Тко га је послје ослобођења подигао и формирао у његовом најбољем периоду? И зашто и како је након свега продан на овакав начин? Уопће, зашто се скоро све институције у Србији што још вриједи и даље распарчавају и уништавају, крчме као ничија имовина? Мора ли увијек баш овако?

Може дјеловати у нашој околини и заједници да су ово унутарња питања Србије која након распада 'немају везе' с нама. Али, је ли баш тако? Има ли све то и неког додира и с ова два народа одавде?

Прво, неинтелигентна тишина из кругова хрватске такозване интелигенције данашње која се држи као да је се све то ништа не тиче, показује колико она, иако се иначе трајно бави Србијом, не мари чак ни за властити елеменат – прије свега за немјерљив утјецај што су га на нин извршили фране барбиери и југ гризељ, као кључни уредници и новинари. И као хрватски и далматински Београђани.

За остатке некадашњег интелектуалног слоја овдашњих Срба пак, ствар је додатно и сакривено мучна. То је још једно у низу безбројних разочарања и буђења. Круни се и опада додатно она давна пажљивост и задивљеност погледа припадника интелигенције, чак и 'обичног' свијета некад, на оно што се стварало у центру – на штампану као најбитнију и на друге медије који су сви заједно били симбол нечега преважног – одржавања, опстојања и храњења на идејном, духовном и интелектуалном, али и високо симболичком плану најбољег дијела народног корпуса и с ове стране невидљиве федералне линије.

Тај поглед, који је успијевао да с дистанце види свјетлост у средишту ствари, у свом главном граду, поглед удивљења и поштовања за ауторитете интелектуалне и идејне, вриједио је можда и највише. Поглед из даљине, који је у нин-у видео главњу која не мора да гори, него тиња вјечно, чинило се, или макар за дуга времена, видео је вриједност коју центар није могао по природи ствари. Испоставља се ово данас у свој голој јасноћи, кад одлази изгледа у неповрат још један од кључних знакова времена, јединог у којем се интелигенција овога народа у преку осјећала повлаштеном над тиме да кроз црвено обрубљен недјељник има континуирану потврду о уздицању, унапређивању и развоју цивилизације којој је осјећала да припада срцем, ако не увијек и сасвим јасним увидом у детаље реалности и прагму која је била много суровија. Бистрији с једне, а замућен од нејасне љубави и меланколије, с друге стране, био је тај поглед такав да му објект властите фасцинације наравно никада није могао узвратити разумијевањем и занимањем из своје пак загледаности у себе, не марећи, по обичају, за ову идеализацију и идеале, бавећи се собом, изгледа кратковидо, па све кратковидније. До сљевила, у којем данас ево бауља. ■

ГОРАН МИЛАКОВИЋ

Важан је само унутарњи немир

Аутор изванредне пјесничке књиге 'Рудник стакла'

РАЗГОВАРАО
Бојан Муњин

Никаква упута за исправан живот не произлази из чињенице што сам Србин или Хрват. То су све контингенције. Али треба их бити свјестан. Мојој пјесми досадио је хрватски лирски субјект, прекривен са сто слојева стида

ПЈЕСНИК ГОРАН МИЛАКОВИЋ (1983), родом из Жупане, до сада је објавио изванредну пјесничку књигу 'Рудник стакла' (хдп, 2019), а пјесме му се могу наћи и у часописима за књижевност и културу, као и на порталу Ајфелов мост миљенка Јерговића. Милаковићеви стихови, снажно метафорични, ишчашени, храбри, понекад мрачни, до бола актуални и провокативни, далеко су од средње струје и свега онога што се данас уобичајено у поезији производи. Али такав је и Горанов живот. Дипломирао је на загребачком Филозофском факултету филозофију и социологију, бавио се људским правима у хрватском невладиног сектору док су се још пушиле спаљене куће из посљедњег рата и био је новинар Јутарњег листа, једно вријеме и из Београда. Живио је у Вијетнаму и био је гастарбајтер у Шведској. Возио је такси на Брачу, нагутао се мука разних врста и цијело је вријеме писао пјесме. Његова нова књига поезије зват ће се 'Крух за послије'.

ЖИВЕЋИ У ШВЕДСКОЈ, ЗА ТУ ЗЕМЉУ У СВОМ ДНЕВНИКУ ПИШЕШ: «ШВЕДСКА ЈЕ КАО МРТВА ПРИРОДА С КОЊСКИМ ЖВАЛАМА.» БЕЛГИЈСКИ ПИСАЦ ФИЛ БОСМАНС КАЖЕ ДА ЈЕ СЛИКА ШВЕДСКЕ 'РАЗОРЕНА, МРТВА КУЛТУРА'. ДОПУШТАМ СИ ЧУЋЕЊЕ ОСМОШКОЛЦА: ЗАШТО ЈЕ ДАНАС НАША МОДЕРНА КУЛТУРА МРТВА? ЗАТО ШТО ПОСТОЈИ ГЛОБАЛНА АСИМЕТРИЈА БЛАГОСТАЊА, ПОДИЈЕЉЕНА НА ЦЕНТАР И ПЕРИФЕРИЈУ. МАТЕРИЈАЛНО БЛАГОСТАЊЕ У ЦЕНТРУ НАПРЕДУЈЕ НАУШТРБ ПЕРИФЕРИЈЕ, ВЕЛИКОМ БРЗИНОМ КОЈА ПУСТОШИ И ОСТАВЉА ВЕЛИКУ ПРАЗНИНУ ИЗА СЕБЕ. ТУ ПРАЗНИНУ НЕЧИМ ТРЕБА ПОПУНИТИ, АЛИ ЧИМЕ? У ШВЕДСКОЈ СВАКА ДРУГА СЕЛЕНДРА ИМА МУЗИЧКУ ШКОЛУ С КОНЦЕРТНОМ ДВОРАНОМ КАКВЕ СЕ НЕ БИ ПОСТИДИО РУСКИ КОНЗЕРВАТОРИЈ, АЛИ НЕМА ЈЕХУДИЈА МЕЊУХИНА. ТО ЈЕ ЗАТО ШТО РИЈЕЧ ШКОЛА ДОЛАЗИ ОД ГРЧКЕ РИЈЕЧИ СХОЛЕ, КОЈА ЗНАЧИ ДОКОЛИЦУ. У ДОКОЛИЦИ СЕ СВИРАЈУ ВИОЛИНЕ, ЧИТАЈУ ЛИЈЕПЕ КЊИГЕ И ПОСТАВЉАЈУ ОЧИГЛЕДНА ПИТАЊА. МИ ДАНАС ИМАМО ХОРДЕ ОБРАЗОВАНИХ И ЈЕДНУ КАП ШКОЛОВАНИХ ЉУДИ.

Марш на себе

ЗАШТО СИ ОТИШАО У ШВЕДСКУ ИЛИ КАКО СЕ МОЖЕ ПРЕЖИВЕТИ СОЦИЈАЛНИ ЈАД И ИЗБЈЕТИ ИДИОТСКЕ ОКОЛНОСТИ ДРУШТВЕНОГ НАСИЉА И ПОЛИТИЧКОГ

или националног фанатизма, ако знамо да смо с Балкана?

Отишао сам у Шведску по достојанство. Чим сам стигао, купио сам сабране пјесме Вернера Аспенстрома, јер сам хтио научити језик на једној вишој, осјећајној разини. То је био, показало се, сензационално лош план. Идиотске околности друштвеног насиља не могу се избјећи нигдје. Позивам заинтересирани да прочитају исповијест пјесника Рефика личине под називом 'Хускварна'. Мени се није догодило ништа ни приближно тако трауматично, али ме непрестано пратио снажан осјећај неприпадања. Шведска се сада суочава с незапамћеним порастом насиља, али оно је помало и резултат добродошлице с дуплим дном. Јесте та земља примила милијун избјеглица након рата у Сирији, али колико је Швеђана научило арапски у име те добродошлице? Има ту још нешто. Швеђани никада нису живјели у држави која активно убија властите грађане, за разлику од свих нас који у Шведску стижемо.

ШТО ТЕ ЈЕ НАУЧИЛО ТВОЈЕ ЕМИГРАНСКО ШВЕДСКО ИСКУСТВО О КОЈЕМ ПИШЕШ И У СВОМ ДНЕВНИКУ? ДА ЗА МЕНЕ НА СВИЈЕТУ НЕМА МЈЕСТА ИЗВАН ОВОГ ЈЕЗИКА КОЈЕГ ДИЈЕЛИМО СА СРБИМА КАО 'ЗДЈЕЛУ БРАВЕТИНЕ У СОЧИВИЦИ', ШТО РЕЧЕ СЛАМНИГ. НЕ ЗОВЕ СЕ ТАЈ МОЈ ДНЕВНИК СЛУЧАЈНО 'ЈУЖНА БОЈА'.

ТВОЈА НЕКАДАШЊА СУДБИНА ТАКСИСТЕ С УНИВЕРЗИТЕТСКОМ ДИПЛОМОМ, ИЗВАН СВАКЕ КУРТОАЗИЈЕ, МОРА ИЗАЗВАТИ НЕКУ ВРСТУ ПОШТОВАЊА ХРАБРОСТИ. КАКО ГЛЕДА НА СТВАРИ ЧОВЈЕК КОЈЕМУ СЕ, КАКО КАЖЕ

За мене на свијету нема мјеста изван овог језика којег дијелимо са Србима као 'здјелу браветине у сочивици', што рече Сламниг

пјесникиња Милена Марковић, 'живот пекао на стомаку'?

То је и моја садашња судбина, осим ако ти знаш нешто што ја не знам. Не сматрам овај мрак по којем се дезоријентирам ни изврснијим ни посебно тежим зато што имам универзитетску диплому. Такси је из нужде у Њујорку возио руски племић Николај Спиридонович Росолимо, бриљантни шаховски велемајстор, полиглот, конобар и хармоникаш, којему је омот за албум направио Марсел Дишамп, повремено посјетио његовог шаховског клуба. Радимо што морамо и кад нам није лако, зато што нам није лако. Преживио сам ја и тумор на мозгу. Не сматрам се храбрим, немам времена за пиздарије и не требам ничије милосрђе.

Пишеш 'Пјесма је човјек, а човјек је жива могућност смрти.' Говоримо да бјезимо од смрти, да не размишљамо о смрти, да можемо 'преварити' смрт, да се с њом морамо суочити или се смрти бојимо. Има ли још која могућност: Може ли се, не оптерећујући се како, смрт надвладати? То сам написао у писму покојном Стевану Тонтићу, великом пјеснику и човјеку, који ме шармирао у два потеза. Прво ми је рекао да изгледам као тарковски, а онда ми је рекао да прочитам 'Лук и лиру', величанствену књигу Октавија Паса. Водим, откако сам се вратио у Загреб, дневник марша на себе. У дневник сам прибиљежио изјаву једног хрватског кипара који каже да својом умјетношћу истражује начин како да не умре. Никако, то не постоји. До човјека је само да истражи начин како да умре као човјек. Марко Аурелије: ускоро ће и на твоја врата закуцати смрт а ти још увијек ниси постао једноставан и природан. Септимије Север: све сам био и ништа није помогло.

Твоје пјесме су без сумње егзистенцијално и етички узнемирујуће. Из којих крајева долази вихор твоје критике према човјеку? Из срџбе, бијеса, туге, немоћи и гована.

У једној пјесми отприлике кажеш да си ти и Србин и Хрват и хомосексуалац. Због сваке од ове три категорије на Балкану се може изгубити глава. Гдје си сакрио твоју обрамбену кубуру?

Горан Милаковић
(фото: приватна
архива)

Немам кубуру, имам један кишобран на дугме. Осјећам се помало узнемирено пред овим питањем јер било какав одговор на тему мог идентитета и моје сексуалности стишће постојање у круте категорије и непокретне етикете, док моје постојање подржава само моја кичма. Никаква истина не произлази из пушења курца, што се мене тиче. Никаква упута за исправан живот не произлази из чињенице што сам Србин или Хрват. То су све контингенције. Али их треба прибиљжити, треба их бити свјестан. Осим тога, мојој пјесми досадио је хрватски лирски субјект, прекривен са сто слојева стида.

Поезија о важном

Нешто још ту има: ти се док пишеш играш играчкама које су ти понуђене, а и волиш да се играш. Од које врсте лудизма је твоје заиста узбудљиво поигравање ријечима?

Од врсте коју је борис маруна на једном мјесту овако дефинирао: поезија не би требала бити тежа од дизања утега. Само што ја још нисам до краја схватио је ли мени особно теже дизати утеге или писати поезију.

Биљана Србљановић, којој си упутио поетско писмо, када критички пише, каже да говори о својим боловима. Гдје леже твоји болови?

У мојем оцу који је на самрти рецитирао једну пјесму бранка радичевића коју нисам знао. У мојој мајци, у чијем оку стоји испред мог живота непрозирна завјеса од мрака, како каже антун бранко. И у једној особи коју сам лажно волио јер ја не знам шта је љубав.

Андре Малро каже да овај живот не вриједи пуно, али ништа не вриједи као овај живот. Како ти се чини ова мисао?

Чини ми се као да је на добром путу. Истину за вољу, малро је два пута видио стаљина, па је рекао да је он 'апстрактан'. Није рекао да га сваком написаном реченицом треба тући по глави. То је рекао шаламов. Песоа је рекао да је овај живот апсолутно немогућ, али релативно могућ. А данијел драгојевић каже на мјесту за цитат, молим, цијепати дрва.

Чини се да су насиље, карактерна неувјерљивост и глупост главне теме твоје критичке мисли. Има ли још?

Има. Насиље, карактерна неувјерљивост и глупост у мени.

Често се у пјесмама иронично или љуто дотичеш бога. С киме се заправо свађаш?

С великом и незаинтересираном учитељицом која ми не жели дати пролазну оцјену, а све сам, чини ми се, научио и немам неоправданих сати.

У Шведској свака друга селендра има музичку школу с концертном двораном какве се не би постидио руски конзерваториј, али нема Јехудија Мењухина

Твоја нова збирка пјесама зват ће се 'Крух за послуже'. Зашто?

'Крух за послуже' је стих пјесме о једном шахисту који се убио, али је она заправо дио веће поеме. Та поема представља централни дио рукописа који је мотивиран, односно сав је израстао око нечега што данас зовемо дроновима. Дрон је нека врста инстанце којему се лирски субјект обраћа кадикад као свом алтер егу или као Богу, понекад као највећем непријатељу. На ту тему почело је мени цурити прилично пјесама, још пуно прије ових данашњих мега срања и глобалних ратова, али у збирци ће бити и других стихова.

Како би ти сам представио своју нову збирку пјесама?

Централна дрон-поема ће бити велика и тематски разнолика, успоредива рецимо са хербертовим 'Господином Когито' или са 'Драга госпођо Шуберт' еве липске, гдје ће се лајтмотив дрона понављати и варирати на разне начине и у односу на различити контекст. Ипак збирка није као што рекох само та поема, што неки моји пријатељи који су читали рукопис мисле да је штета, односно што цијела збирка није на ту тему, отприлике као гудељева 'Европа на тенку', али вјерујем да због тога та збирка неће бити мање добра. 'Крух за послуже' је отворена заграда и значењски може се читати на сто начина. Када бих једном реченицом требао обухватити читаву збирку онда бих рекао да је то поезија која излази на улицу. То је поезија која диже споменик обичном говору, али вјерујем да говори о важним стварима.

Постоји ли и гдје се налази твоја точка смираја, након свих искустава и разочарења?

Нема је, не постоји, важан је само унутарњи немир. ■

Пут илузија

Од средине децембра, када је еу одобрила преговоре Украјини, земљи која је у рату, те Молдавији, а одбила БиХ, евроентузијазам у овој земљи нагло је спласнуо

Могу ли бх. политичари убиједити европске бирократе да је БиХ спремна за еу

пише
Жарко
Марковић

Европски парламент (фото: Душан Цветановић)

Званичници еу у марту ће одлучити да ли је БиХ спремна за почетак преговора о придруживању са Бриселом. Иако је европски пут тема која је почесто прилично тривијална у политичким односима у земљи, све слуги да су лидери у Сарајеву, Мостару и Бањалуци сада одлучни да до трећег мјесеца убиједи европске бирократе да је БиХ спремна за разговоре о уласку у 'европску породицу'. Као знак добре воље представницима еу са урсулом фон дер Лајен на челу, који су почетком претходне седмице посјетили Сарајево, понуђен је договор са састанка у Лакташима, на породичном имању милорада додика. Све је, међутим, пало у други план након што је хрватски премијер андреј пленковић одбио да, са фон дер Лајеновом и холандским премијером марком рутеом, дође на састанак у Предсједништво БиХ, а све због тога што је тамо требало да их угости Жељко Комшић. Шта се заиста догодило и због чега, питање је на које ових дана све стране у БиХ желе дати одговоре. И док сарајевски политичари, и њима наклоњене струје из Мостара и Бањалуке, тврде да је Пленковић понизио институције БиХ, хрватска линија, као и српска страна, сматрају да је премијер Хрватске симболички ударио шамар Комшићу који је посебно одјекнуо у Загребу, а посредно и у самом Бриселу.

Подсјећања ради, Жељко Комшић је сарајевски политичар који је прво био у сдп-у БиХ, а затим је основао властиту странку, Демократску фронту. Како се изјашњава као Хрват, нема никаквих препрека да се кандидује за хрватског члана Предсједништва БиХ, иако не долази из странке са такозваним хрватским предзнаком, што је тренутно у БиХ, бар кад су јаче партије у питању, само хдз БиХ, партнерска странка Пленковићевог хдз-а. Како на територији Федерације БиХ и за кандидате из реда Хрвата могу да гла-

сају сви грађани тог ентитета, бројност Бошњака у односу на Хрвате утицала је на то да Комшић већ четврти пут у протеклих 20 година бива изабран за члана Предсједништва из реда хрватског народа. Свих тих 20 година такву праксу хдз БиХ оцјењује као класичну узурпацију позиције која припада 'исконским' Хрватима. Сада се, симболичким 'шамаром', на ту причу, пред важним људима из Брисела, надовезао и сам Пленковић. Још раније је о томе отворено говорио и хрватски предсједник зоран милановић. 'То је стварно већ једна перверзија и травестија воље бирачког тијела. То тако даље не би смјело ићи', рекао је недавно. Ни он, ни Пленковић не маре превише за неспорну чињеницу – Комшић у ту спорну фотељу је сваки пут биран у складу са Уставом БиХ и законима ове земље. Да ли је он прави Хрват, није ствар закона.

Отуда је и једна од најважнијих тема на помнутом састанку у Лакташима био изборни закон. Осим ствари попут скенера на биралиштима, већег цензуса или обавезног гласања, лидери владајуће коалиције договорили су и другачији избор чланова Предсједништва и то, како су навели, 'по моделу који предлаже хдз БиХ'. Два дана касније драган човић је саопштио шта подразумева тај изузетно компликовани модел за чије би објашњење било потребно написати фељтон. У најкраћем и најпростије речено, он би гарантовао да на сваком изборима за хрватског члана Предсједништва БиХ побиједи кандидат хдз-а БиХ, што значи да се никад више не би могао догодити случај 'Комшић'. За провођење договора дат је оптимистичан рок – крај фебруара, али развој ситуације након састанка у Лакташима наговјештава не да рок неће бити испоштован, него да уопште неће бити спроведен у дјело. Заслуге за то иду на адресу најприје америчке амбасаде која се директно умјешала у причу, а затим и на рачун

странака из Сарајева које су почеле да, жаргонски речено, повлаче ручну.

Времена понестаје, али га има сасвим довољно да се до фамозне мартовске одлуке ствари промијене. Но, чак и да се политичари договоре о свим темама на којима се данас разилазе, то не гарантује да ће им европски бирократски апарат дати зелено свјетло за почетак преговора. Од средине децембра, када је еу одобрила преговоре Украјини, земљи која је у рату, и која нема јасне границе, те Молдавији, која такође има проблема са влашћом територијом, а одбила БиХ, евроентузијазам у овој земљи, којег ни до тада није било у претјерано великим количинама, нагло је спласнуо.

Посљедња истраживања јавног мнијења у Републици Српској открила су да само 38 одсто грађана подржава улазак БиХ у еу, што је огроман пад у односу на истраживање спроведено прије овог у новембру, када је тај проценат износио 54 одсто. Власти у Бањалуци то су оправдале санкцијама које су поједине европске земље увеле републичким званичницима.

Занимљиво је да су поједини аналитичари ту децембарску одлуку Брисела оцијенили као 'шамар', истом ријечју којом ових дана оцјењују потез Андреја Пленковића.

Проблем је, тврде упућени, што, ма шта политичари из БиХ причали и колико год се заклињали у европски пут, ова мала земља је за еу важна само декларативно, док је озбиљна већина у Бриселу при становишту да у своје друштво не могу да приме 'државу случај'. И таква оцјена је, у суштини, најближа реалности. Јер, како другачије него 'случајем' назвати земљу у којој и даље постоји нешто што се зове 'високи представник' или у чијем Уставном суду и даље кључни пакет у одлучивању држе три странца. Када се то има на уму, свака прича о европском путу претвара се у илузију. ■

Породица Стојановић на окупу

Крсна слава: чувар вере и огњишта

‘Свекрва обично прави сарму, ја сам задужена за предјела и француску салату, а супруг за печење. Јела има разних, она су мање важна, славу чине икона, свећа, колач и славско жито’, прича Данијела Стојановић

Свим православним Србима, где год се они налазили, крсна слава представља нешто посебно и свето. Осим молитве и поштовања узнетих одређеном свецу, заштитнику дома и фамилије, она је чувар породичне традиције, обичаја који се вековима преносе с колена на колена, својеврсни завет добијен од предака и залог за будућност нових нараштаја. За Србе у Далмацији ова светковина има још једну, дубљу димензију, као један од виталних делова њиховог идентитета и доказ устрајности и пркоса којима се овај народ вековима чврсто држао своје вере и имена, упркос разним политичким идеологијама, државним системима и разним другим недаћама које су се смењивале.

Највећи број далматинских Срба слави Светог Николу и Светог Георгија, а славски обичаји од села до села тек се незнатно разликују. Крсна слава започиње заједничком молитвом укућана и тропаром посвећеним светитељу чији се празник обележа-

ва, паљењем славске свеће и освећењем кољива и колача. Неки славари с јутром пожуре у цркву на свету литургију носећи са собом колач и кољиво на освећење, док други у своме дому сачекају свештеника, па са њим преломе колач и помолу се за здравље и дуговечност свих чланова породице.

Тако је и код стојановића, у Рамљанима код Книна, који на дан своје крсне славе, Светог архиђакон Стефана (9. јануара), окупљени око славске трпезе дочекују свога пароха. И док дечица нестрпљиво скакућу око стола једва чекајући да окусе славске ђаконије, жамор прекида звецкање кадионице и долазак свештеника који домаћине поздравља радосно узвикујући ‘помаже Бог’. Помињући поименце све укућане свештеник изговара речи молитве и освештава кољиво и колач који заједно преламају. Горан и данијела припремају се за долазак гостију, а на трпезу стиже прегршт традиционалних јела у којима ће до касних сати тога дана уживати њихова родбина и пријатељи.

‘Свекрва обично прави сарму, ја сам задужена за предјела и француску салату, а супруг за печење. Јела има разних, али су она мање важна, славу чине икона, свећа, колач и славско жито’, говори нам Данијела, која је пореклом из Грахова, а у Далмацији је већ тринаесту годину и, како каже, много воли овај крај. ‘На дан славе најважније је да смо ми, као породица, сви на окупу, гости су ту да све то надопуне и учине тај дан још свечанијим. Преподне нам обично долазе моји из Грахова, а поподне су ту кумови и пријатељи са својом децом, тако да код нас буде баш весело. Већина људи овде слави Ђурђевдан и Светог Николу и за те славе обично сви идемо на неколико места, док наши гости за Светог Стефана имају само нас и онда се лепо опусте, без журбе и сви уживамо у том дружењу’, прича Данијела.

Уз пуно смеха, песме, граје и по коју чашу домаћег вина и ракије у дому Стојановића слави се име Светог првомученика и архиђакон Стефана, које, симболично, носи и најстарији од њихове тројице синова. Стефан се већ полако учи славским обичајима и обавезама, а и њега, као и његову млађу браћу, осим тога како да поштују своју веру и традицију, родитељи свакодневно уче како да живе у складу са хришћанским вредностима. Како кажу, најважније им је да они израсту у вредне и честите људе и зато се труде да их својим примером томе и науче.

Радишни Стојановићи власници су обитељског пољопривредног gospodarства и изузетно се поносе својим домаћим производима високог квалитета. ‘Бавимо се производњом поврћа, имамо лубенице, диње, парадајз, паприке, патлиџан... Држимо и коке које бораве на отвореном, уживају у природи и носе одлична јаја. Продајемо на кућном штанду и купци су јако задовољни, препознали су наш труд и увек могу бити сигурни да је све код нас домаће и свеже’, каже Данијела.

Осим рада при опг-у, она се као запосленица удруге ‘Жене косовске долине’ брине о старијим житељима свога краја. Како сама каже, то често захтева пуно стрпљења, али такође и доноси велику моралну сатисфакцију. ‘Посао геронтодомаћице зна да буде баш захтеван, али ја се увек водим мишљу да ћемо и ми једном бити стари и нама ће исто тако требати помоћ и надам се да ћемо је добити. Већини наших корисника деца живе негде вани, ја се зато често знам нашалити да смо ми њима и деца и доктор, психијатар и комшија, у суштини, све оно што им недостаје. Ми се трудимо да им помогнемо у свему, али ми се чини да је оно што већини њих највише треба – разговор и друштво’, говори уз осмех.

Прича нам Данијела колико бакама и декама значи то што се неко брине о њима и истиче да је дочекују с великом радошћу и раширених руку, мада се понекад догоди и да им је потребно неко време да је прихвате. ‘Имала сам једну баку од 92 године којој сам мало теже успела да објасним како функционише наш програм. Када сам први пут дошла рекла ми је да њен син неће да плаћа моје услуге и да јој не долазим. Други дан је била изненађена што сам опет дошла и никако није могла да схвати да не треба ништа да плати, и даље је инсистирала на томе да не треба да долазим. Након тога, ја сам се прехладила и пар дана јој нисам ишла, а када сам дошла поново признала ми је да је једва чекала опет да ме види. Навикну се они на нас, а и ми на њих и заиста се вежемо једни за друге. То је један посао који стварно треба да се обавља са срцем и душом, јер сви ми мислимо да нам је старост далеко, али уствари уз њих видимо како године брзо пролазе’. закључује Данијела.

И заиста, време неуморно лети и никога не чека, а ми каскамо за њим борећи се са свакодневним обавезама у покушају да не пропустимо тренутке који живот чине чудесним и дамо свој допринос ономе што остаје за вечност. Управо то је наша вера и непроцењиви обичаји који се поколењима чувају, као и људске и хришћанске вредности које преносимо својој деци, а она даље њиховој, одржавајући непрекинуто ту нит доброту коју су нам даровали светитељи и која је једина имуна на проток времена. ■

На Светог Стефана код породице Стојановић у Рамљанима код Книна

пише
Александра Лошић

Кустендорф: славље умјетности

Филм не мора бити гламур и црвени тепих, не мора бити таблоидни шушур, него може бити и умјетност. Озарена лица посјетилаца Кустендорфа и овог су јануара потврдила да је то могуће

Емир Кустурица на конференцији за медије (фото: А.Н./АТАImages/PIXSELL)

Од 23. до 27. јануара ове године, на Мокрој Гори је по седамнаести пут одржан филмски фестивал Кустендорф. Агенције су јавиле како је овогодишњи фестивал донио селекцију од 17 кратметражних филмова, одабраних из 536 пријава, са учесницима из Србије и још 14 земаља, док су у жирију били италијански писац сандро веронези, српска глумица бојана панић и режисер из Узбекистана музафаркон еркинов. О награди 'Вилко Филач' одлучивали су владан радовић, филмски сниматељ који живи и ради у Риму, и мишел аматје из Француске. Награду 'Дрво живота' добио је италијански режисер МАТЕО ГАРОНЕ.

За Кустендорф данас можемо слободно да кажемо да се укоријенио на културној мапи Србије и Европе. Уосталом, идуће године је на програму осамнаесто, 'пунољетно', издање (уз додатак да 2021. године фестивала због пандемије вируса ковид-19 није било). Сам фестивал је настао као иницијатива емира кустурице, отуд и име фестивала који је међујезична игра ријечи и гдје се спајају Кустуричин надимак и њемачка ријеч 'дорф' са значењем 'село'. Пошто је Кустурица на Мокрој Гори направио етно-село Мећавник, то испада као врло адекватно име. Кустендорф има врло директан и отворен фокус на студентске филмове. То показује јасну интенцију подршке 'младим

снагама'. Такође, и публика је листом млада. И у ових седамнаест година створило се неко култно сљедбеништво младе филмске публике која себи одвоји четири-пет слободних дана у јануару да оде на Кустендорф. На Кустендорфу се такође од самог почетка јако његује музички аспект фестивала, па се редовно, сваке вечери, одржавају одлични концерти. Жанровски је то врло разнолика музика. У том смислу, искуство Кустендорфа наликује на неку врхунску студентску екскурзију гдје се уз добру забаву гледају сјајни филмови и слушају врхунска предавања. Исто тако, на Кустендорф долазе умјетници и филмови и из првог и из другог и из трећег свијета, практично са свих континената и из свих крајева планете. Многи који у Србији не воле Кустурицу, хтјели би да тај фестивал прогласе некаквим 'путиновским игроказом', а онда на њега долазе врхунски амерички, француски, италијански, турски, израелски, јапански и многи други режисери.

Матео Гароне, примјера ради, ове године је по трећи пут био на Кустендорфу. Примајући награду, изјавио је: 'Увијек је част примити награду, али примити награду од најбитнијег редитеља у мојој каријери је специјално, тако да сам јако

захвалан Емиру за све, што ме је позвао да будем на фестивалу, за награду, на енергији и подршци, и осјећам се као дио породице. Ако добијем тог Оскара можда прославимо баш овдје, на Мећавнику.' Гароне је, наиме, ове године номинован за Оскара.

А млади аутори, попут данске режисерке тоне отили, истичу како им прија интимна атмосфера Кустендорфа. Ауторка кратког филма 'Лулу у стварном животу' каже: 'Никад нисам била на фестивалу који је далеко од свега, има интимну атмосферу. Ја сам градска особа и планина је за мене нешто прелијепо. Заиста нисам била на сличном фестивалу. (...) Данска је добро мјесто за филмске ствараоце у односу на остатак свијета и врло поштујем Кустендорф, јер фокус није на продуцентима, филмској индустрији, већ представља само славље умјетности и онога што је супротно мејнстриму и филмовима који долазе са Запада.' Џоу Џоу лам из Хонг Конга, режисерка и директорка фотографије, тврди да јој је Мокра Гора врло инспиративна. А француско манатад, млади филмација са Филипина, воли атмосферу слоге међу ствараоцима и гостима: 'Заједно једемо, причамо о филмовима, све је посвећено филму, а оно што ми се највише свиђа јесте што је посвећен младим ауторима, што их овај фестивал мотивише и подстиче да се препусте снимању дугометражних филмова.'

Постоји један бизаран стереотип још увијек жив у повеликом дијелу сарајевске и такозване регионалне јавности, а према коме Емиру Кустурици, ето, Сарајево тобоже толико недостаје да он без њега не може да живи. Дио тог стереотипа је и идеја да он наводно након одласка из Сарајева не снима више добре филмове. Нема овдје простора за ширу елаборацију, али сваком добронамјерном је јасно да су 'Андерграунд' и 'Црна мачка, бели мачор' за његову свјетску славу учинили више него филмови из сарајевског периода, не потцењујући ни у једном тренутку њихову генијалност. И као у класичном психолошком механизму пројекције, једино што тај стереотип заиста доказује је то да уствари Сарајеву недостаје Емир Кустурица. Уз само мало хиперболе могло би се рећи да је Сарајевски филмски фестивал малтене направљен да би се свијету поручило: 'Можемо ми и без Кустурице.' Па је иза тог фестивала, у главном граду једне земље, граду са великом симболичком историјском тежином и ипак неколико стотина хиљада становника, стала цијела 'друштвена заједница'. И резултат је, без икакве ограде и ироније, вриједан поштовања. Али онда само мало касније, један једини човек, појединац, тај исти Емир Кустурица, насред неке планинчуге, у некакој недођији, гдје је најближе насељено мјесто село са двоцифреним бројем кућа, направи фестивал у неку руку успоредио са сарајевским, а што се тиче оригиналности, непосредности и атмосфере заправо и неупоредив. Као да родном граду и завичају поручује, а ријечима свог пријатеља: 'Ђераћемо се још'. Али ствар заправо није у томе. Ствар је у вјери да филм не мора бити гламур и црвени тепих, не мора бити таблоидни шушур, него да може бити и умјетност. Озарена лица посјетилаца Кустендорфа и овог су јануара потврдила да је то могуће. ■

ИМПРЕСУМ

Година XVII / Загреб | петак, 02/02/2024

ПРИВРЕДНИК #215

Издавач
Српско привредно друштво
'Привредник' и Српско
народно вијеће
главна уредница новости
Андреа Радак

ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Дарко Матошевић
ДИЗАЈН
Парабуреау /
Игор Станишљевић
& Дамир Бралић

УРЕДНИК ПРИВРЕДНИКА
Никола Лунић
РЕДАКЦИЈА
Јовица Дробњак, Александра
Лошић, Ђорђе Матић, Бојан
Муњин, Оливера Радовић,
Маша Самарџија, Леон
Ђеванић и Душан Цветановић

Привредник се финансира средствима
Савјета за националне мањине Владе
Републике Хрватске.

РЕДАКЦИЈА
Прерадовићева 18,
10 000 Загреб
Т/Ф ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

На Мокрој Гори одржан 17. филмски фестивал којег је утемељио прослављени режисер Емир Кустурица

пише
Мухарем
Баздуљ

Гледаоци на карловачкој академији

— Морамо да имамо у виду да је светосавље истрајавало кроз векове и остајало за вечност, као прави пут на којем наш народ треба да иде – нагласио је епископ додајући да је то ‘чист пут за очување културе и језика, који није радикалан ни искључив већ радујући се, прима и прихвата различитости’. Цитирајући речи апостола Павла, епископ Херувим је рекао да вера, нада и љубав чине лепоту светосавља. Беседу о Светом Сави одржао је теолог Немања Миљковић, док је у музичком делу програма наступио оперски певач Војислав Спасић, професор соло певања из Крагујевца са кватретома Авија Архангели.

У организацији Српске православне црквене општине Карловац, а под покровитељством Града Карловца, у препуној дворани карловачког Градског казалишта Зорин дом, одржана је Свечана академија поводом Савиндана. Присутнима се у име градоначелника обратио предсједник Градског вијећа МАРИН СВЕТИЋ.

— Свети Сава говори нам само оно добро, да љубимо једни друге, да љубав пољеђује, да смо заједно јачи од свега, без обзира на вјероисповијест, без обзира на националност, на нацију, учи нас да је Бог у нама и да будемо једни према другима квалитетнији и бољи, а то се односи и на све што пружамо сви заједно према нашем граду Карловцу – рекао је Светић.

У културном дијелу програма, са четри духовне пјесме наступиле су чланице хора при Саборном храму Светог оца Николаја у Карловцу, сестре АНА, ИВАНА и НЕВЕНА ПУМПАЛОВИЋ. Представу ‘Охрабрене Светог Саве’ написали су, режирали и одиграли МАША ПАВЛОВИЋ и ВЛАДИМИР БЕЉИЋ, студенти глуме и режије на Академији драмских умјетности у Новом Саду. Савиндан су такођер свечаним академијама обиљежили чланови пододбора Просвјете у Војнићу и Вргинмосту, као и чланови ВСНМ-а Карловца.

Вијеће српске националне мањине Копривничко-крижевачке жупаније и пододбор Просвјете Велики Поганац, 26. јануара у Друштвеном дому приредили су Светосавску академију. Овој свечаности којом је обиљежена и школска слава ОШ Андрије Палмовића из Расиње, присуствовали су бројни родитељи са дјецом и школарцима те представници Општине Расиња. За све присутне приређени су културно-умјетнички програм те радионице на којима су најмлађи учили ћирилично писмо. Уз плес и пјесму младих фолклораша, дјецу су обрадовали и поклони жупанијског ВСНМ-а.

На сам Савиндан, у просторијама СКД Просвјета, Пододбор Осиејек, обележена је крсна слава Друштва Свети Сава. У програму су наступили чланови Музичко-хорске секције Пододбора, под водством Милоша МИЛОЈЕВИЋА. У завршном делу програма, предсједник Пододбора ЗДЕНКО ЧИКАРА одржао је предавање на тему ‘Свети Сава – живот и дело’. Програму и закуски је присуствовало 40-ак чланова и гостију.

Литургију у болманском Храму светих апостола Петра и Павла служио је протојереј-ставрофор СЛОБОДАН МАЈКИЋ, парох јагодњачки и администратор парохије болманске. Литургији је присуствовало педесетак вјерника. Прослава је завршена декламацијама дјецe о Светом Сави, за што су декламаторима и другој присутној дјеци уручени поклони, које по традицији припрема светосавски кум.

На сличан начин празник Светог Саве обиљежен је у осталим православним црквама у Барањи. У Белом Манастиру је на Савиндан увече, уз учешће свих српских организација, одржана двосатна светосавска академија, у Јагодњаку је у исто вријеме, у Вагрогасном дому и у организацији Добровољног вагрогасног друштва, одржана Светосавска забава.

У Дарди је одржана изложба икона аутора МИРОСЛАВА ПАВЛОВИЋА у организацији СКД-а ‘Просвјета’ – Пододбор Дарда и Ликовне радионице ‘Петар Добровић’. Отварање изложбе уљешано је пригодним стиховима познатих песника и песникиња које је читала наставница у пензији ЉЕПОСАВА ГРУВОР. На отварању је било двадесетак посјетилаца, а о изложби и иконама говорио је проф. ПЕРО МАТИЋ, историчар умјетности.

Аутор икона Мирослав Павловић рођен је 1968. године у Осиејку. Од дјетињства је склон сликарству, а слика разне теме, највише иконе у византијском стилу. Учесник је многобројних ликовних колонија широм Славоније, Барање и Војводине, као и излагач на више заједничких изложби. Од ликовних техника најчешће користи уље и акрил на платну. Члан је дарђанске Ликовне радионице ‘Петар Добровић’.

Освећењем и сечењем славског колача те прикладним културно-уметничким програмом, ученици и професори вуковарске Гимназије у настави на српском језику и ћириличном писму обележили су 26. јануара школску славу- Савиндан. У програму су учествовали ученици од првог до трећег разреда, а увежбала их је професорка српског језика ДАНИЦА ПУШКАР. Част да буде овогодишњи кум припало је породици СТЕФАНА ИЛИЋА, ученику четвртог разреда Опште гимназије. У оквиру рецитала, лик Св. Саве утеловио је МИХАЈЛО ЈЕЦКОВ, ученик првог разреда гимназије.

— Част ми је да глумим Светог Саву. Прича се темељи на његовој страсти да постане први свештеник и у томе се суочава с бројним проблемима. Све то превазилази и дочекује свог оца, како би заједно подигли манастир Хиландар – испричао је Михајло. Програму су присуствовали припадници верског, друштвеног и политичког живота српске заједнице.

■ М. Цимеша, Ј. Недић, З. Поповић, З. Вићановић, С. Недељковић

Починиоци приведени

Безбедносна ситуација на истоку Хрватске је задовољавајућа, закључено је у Винковцима

БЕЗБЕДНОСНА ситуација на подручју пу Вуковарско-сремске је на задовољавајућем нивоу, док по питању пропорционалне заступљености припадника српске заједнице у полицијским службама још увек има простора за рад, један је од закључака састанка представника српске заједнице са подручја најисточније хрватске жупаније са начелником полиције АНТОМ ЗОВАКОМ у Винковцима.

Заменик вуковарско-сремског жупана СРЂАН ЈЕРЕМИЋ подсетио је да је реч о редовном састанку, на којем је анализирано стање у Вуковарско-сремској жупанији те расправљене могућности унапређења сарадње. Првенствено се разматрала безбедносна ситуација, у контексту недавних догађаја у Вуковару те на који начин повећати број припадника српске заједнице у полицијским службама.

— Циљ нам је био сагледати могућности за успостављање што бољих међусобних односа, како би се постојећи и потенцијални проблеми успешно решили или превенирали – рекао је после састанка Јеремић. Додао је да су указали на појавне облике насиља, пре свега на подручју града Вуковара али и у неким другим срединама.

— Из свега што нам је начелник предочио, видљиво је да је полиција у тим случајевима поступила професионално и одговорно. Сви починиоци су пронађени и приведени, док су даљњи поступци у надлежности судских инстанци – изјавио је заменик жупана из реда српске заједнице.

— Удео Срба у полицији на подручју ове полицијске управе тренутно је 10 одсто, што је задовољавајуће. Међутим, на основу Уставног закона о правима националних мањина и на основу удела српске популације у укупном броју становника, тај број би требао да буде 13,5 процената – подсетио је Јеремић. Закључак састанка гласи да је партнерски однос неопходан за што бољу размену информација, како би стање сигурности свих грађана довели

Састанак у пу Вуковарско-сремској

на још виши ниво односно како би имали веће поверење у полицију.

■ Сенка Недељковић

Попуњавање фонда

Библиотека боровског пододбора Просвјете купила је књиге најтраженијих аутора

КАКО би попунили постојећи књижни фонд и удовољили интересу грађана, библиотека боровског пододбора СКД Просвјета, набавили су 37 нових наслова. Реч је о ауторима, чије су књиге највише посуђиване у боровској библиотеци.

— Нове књиге су купљене захваљујући редовним средствима Савета за националне мањине Републике Хрватске – рекла је библиотекарка Ведрана Спасојевић. Од аутора је издвојила Дејана Лучића, Вању Булића, Борислава Пекића, Милутина Миланковића, Драгу Кекановића, Славенку Дракулић, Јелену Бачић Алимпић те Љиљану Хабјановић Ђуровић.

— Све књиге су за одрасле, а Библиотека тренутно располаже фондом од готово 12 хиљада наслова, како за одрасле тако и децу, која их могу посудити или као део

37 нових наслова

лектирне грађе или као штиво за разоноду – рекла је Спасојевићева додајући да је најчитанија књига у прошлој години била ‘Рингишпил’ Јелене Бачић Алимпић. У Библиотеци се труде да у складу с могућностима надопуњавају фонд најчитанијим издањима. Боровски пододбор тренутно броји 110 чланова, а велики део њих су чланови библиотеке.

— Судаће према статистици, жене више читају, али исто тако имамо и наслове које интересују и мушку читалачку популацију – открила је библиотекарка. ■ С. Н.

ИНФОРМАТОР

Црна точка повијести

На мјесту усташког логора Даница у Копривници обиљежен је Међународни дан сјећања на Холокауст

У ОРГАНИЗАЦИЈИ Музеја града Копривнице, Јавне установе Спомен подручје Јасеновац, ВСНМ-а Копривничко-крижевачке жупаније, Удруге антифашиста града Копривнице, Жидовске општине Копривница те Града Копривнице, 27. јануара обиљежен је Међународни дан сјећања на Холокауст. Програм је почео полагањем вијенаца те обраћањем копривничког градоначелника Мишела Јакшића (СДП).

— Данас се присјећамо свих жртава холокауста и свих оних којих су прошли кроз логор Даница, као црне тачке из повијести нашег града. Морам нагласити да је тадашња жртва била страшна. Страшна јер се радило о сустванној политици која је наумила да истребљује расе и вјере. Тога се требамо са гнушањем присјећати уз одавање дужног пијетета невиним жртвама — казао је Јакшић.

Скуп се преселио се у новоотворени простор будућег музеја посвећеног логору Даница и његовим жртвама где је приређена изложба 'Од Данице до Јасеновца' Ђорђа Миховиловића и МАТИНЕ БАРЕШИЋ. Уз изложбу, изведене су рецитације ученика и ученица копривничких школа. — Овај логор налазио се на мјесту бивше творнице кемијских производа. Основан је 15. травња 1941. године, а у наредним мјесецима у Даницу пристижу скупине Срба, Рома и Жидова из разних дијелова ндх, потом и Хрвата комуниста. Од краја липња 1941. кренули су транспорти из Данице, најприје у госпићки сустав логора на отоку Пагу, затим у Јастебарско те од српња до коловоза у јасеновачки сустав логора. Ова изложба је посвећена управо заточеницима транспортиранима у јасеновачки сустав логора, а састоји се од постојећих пописа жртава, фотографија, докумената и свједочанстава — рекао је кустос копривничког музеја и хисторичар Дражен Ернечић.

— Радује ме што су са нама данас ученици и ученице копривничких основних шко-

Цвијеће за жртве логора

ла и гимназија — истакнуо је предсједник копривничког антифашистичког удружења Радован Просењак.

АНЕТА ВЛАДИМИРОВ из Српског народног вијећа је нагласила значај који Међународни дан Холокауста има за цијели модерни свијет. Говорила је о многим жртвама Холокауста и геноцида чија су имена и презимена, бисте и споменици красиле до 90-тих многе улице, школе те друге јавне просторе и институције по цијелој Хрватској. Такође, све мјеродавне и ширу јавност позвала је да његују културу сјећања, да буду баштеници хуманих и цивилизованих идеја антифашизма, мира и демократије.

■ З. Витановић

Реквијем за Југославију

Књига Јована Вејновића кроника је распада Југославије и међународног система какав је био

У ЗАГРЕБАЧКОМ Новинарском дому представљена је књига ЈОВАНА ВЕЈНОВИЋА 'Посљедњи Југославени — Сјећања савјетника Анте Марковића', објављена у издању Српског народног вијећа (СНВ), у којој је вањскополитички савјетник посљедњег савезног премијера скицирао задње године југославенске државе.

— Књига руши такозвани повијесни наратив који нам је наметнут од 1990. године, поставља ствари на своје мјесто, хронолошки и чињенично. Она је реквијем за Југославију и све оне који су вјеровали у

С промоције књиге Јована Вејновића (у средини). Фото: Сандро Лендлер

ту државу, али и реквијем за међународни поредак. Јер да се није у то вријеме паралелно урушавао цјелокупни глобални поредак, онда се Југославија сасвим сигурно не би распала онако како се распала — поручио је Томислав Јакић, новинар и у вријеме Југославије вањскополитички коментатор Радио-телевизије Загреб. Хрвоје Класић, професор повијести на Филозофском факултету у Загребу, сложио се да се ради о сјајном публицистичком дјелу. — Бити посљедњи Југославен крајем осам-

десетих година је била готово немогућа мисија. Али кад погледате постојање социјалистичке Југославије од Другог свјетског рата, уствари је цијело вријеме било јако мало правих Југославена који су је замишљали онако како су је на крају промишљали Вејновић и друштво око Анте Марковића — казао је.

По мишљењу аутора књиге, први пута у повијести ових простора, југославенски народи борили су се за своје интересе у Другом свјетском рату, а раније су то радили под водством других и за друге интересе. Послије рата градили су Југославију на револуционарном ентузијазму побједника, који је чуда радио у обнови.

— Но концепт и партије и државе је почео заказивати након тога. Југославенска револуција је војнички побједила национализам, али је он опстао политички и идеолошки. Чим су се појавиле прве потешкоће, појавиле су се и знаке унутарњих трвња. На револуционарном ентузијазму, као основи те идеологије, није се могло даље. Требало је ствари модернизирати, довести у контекст кретања у свијету — описао је Вејновић. Кад је 1989. године Марковић дошао на власт, ситуација је још увијек изгледала нормално, али само површински.

— Јер имали смо кардељевску Југославију која је почивала на два контрадикторна принципа. Први је прављење заједнице удруженог рада, а други максимални ослонац на нацију и националну државу. Те двије концепције не иду заједно — присјетио се Вејновић.

— Имате ситуацију у којој влада покушава зауставити инфлацију што и успијева на одређен начин. Доноси економски програм који даје резултате, повећава се извоз, расту девизне резерве, економска се активност динамизира, расту десетине хиљада малих фирми. Стабилизирају се плаће, повећава се куповна моћ. У тој ситуацији, у политичком смислу, Југославија се политички разграђује — рекао је. Томислав Јакић је додао да је глобална побједа западне демократије и капитализма значила да социјалистичка Југославија западу више не треба.

— У таквој ситуацији су национализми искористили прилику, најприје из Београда па из Загреба и негдје увијек присутан словенски национализам. Чекали су своју шансу, и у увјетима у којима је међународни интерес за очувањем Југославије практично спласнуо. Југославија је била практично осуђена на пропаст — истакнуо је Јакић. На питање је ли међународна заједница могла спријечити рат, Јакић је одговорио да је могла учинити више али није, прије свега зато што није разумјела ствари на терену.

— Ако је ова књига, како сам рекао, реквијем за Југославију, она је и реквијем за Анту Марковића. Он је без даљњег био способан господарственик. Имао је више него добре намјере, али је био типичан продукт марксистичког гледања на друштво. Био је увјерен да ако направи добре ствари у економској бази, да надградња мора бити у реду. Он је увијек одмахивао руком на упозорења што раде у Београду и Загребу, тврдећи да не могу ништа, да само просипају фразе, а да он има резултате. Марковић је био израван резултат система који није прихваћао могућност да ирационалност

у једном моменту може преузети ствари у своје руке. Био је наиван у смислу да је подцијењивао оно што се догађа, полазећи са становишта рационалног. Са истог становишта полазила је и међународна заједница, која је исправно говорила да би рат у Југославији била велика катастрофа, али су они мислили да упозорењима могу нешто постићи — казао је Јакић.

— Тако да је ова књига и кроника људи добрих намјера с превеликом дозом поштења и наивности у свијету подивљалог ирационализма — закључио је Јакић. Гледајући из данашње перспективе, Хрвоје Класић је изразио мишљење да је распад Југославије био неизбјежан и додао да годинама полемизира с интелектуалцима у Србији, али и у Хрватској, око протагониста који су радили на њеном растурању. — Нитко нас није посвађао, никоме на западу, нити у сад-у ни Њемачкој ни Француској, није био у интересу распад Југославије. Оно што се догодило је био наш продукт — изјавио је Класић. Читајући Вејновићеву књигу, пало му је на памет колико је Хрватска пропустила људи који су јој толико тога могли понудити.

— У судству, дипломатији, господарству, правосуђу, полицији... Колико смо способних људи послали на улицу, који су били дио једног система с којим се не морате слагати идеолошки, али који је функционирао пуно боље него данас. Покушавао сам, на примјер, замислити у којем би уреду данашњи министар вањских послова могао радити седамдесетих година у дипломатији — рекао је Класић.

■ Хрвоје Шимичевић

Против нетрпељивости

На обиљежавању Дана вјерских слобода додијељена су признања медијима и новинарима

КООРДИНАЦИЈА вијећа и представника националних мањина Града Загреба 25. јануара, у Новинарском дому у Загребу подијелила је захвалнице најзаслужнијој медијској кући, емисији и новинару у праћењу мањинских догађања у граду Загребу и обиљежила Међународни дан вјерских слобода. Признање су ове године добили Отворена телевизија, новинарка ХАНА ГЕЛБ из 'Призме' хтв-а и Жељка Мандић, уредница емисије 'Мултикултура' Хрватског радија.

— Овај дан обиљежавамо од прошле године заједно с представницима вјерских заједница које дјелују на подручју Хрватске. Свака национална и вјерска мањина доноси са собом своју културу и обичаје, а овај град и Хрватску доживљавају као своју домовину. Зато је важно да заједно пошаљемо поруку мира, суживота и толеранције у тешким временима у којима

Награђени новинари с
Армином Хоџићем

живимо, јер су у политичке и неполитичке догађаје често укључене вјерске и националне нетрпељивости. Људи се позивајући на вјеру и нацију узимају право да раде насиље над другима – рекао је председник Координације Армин Хоџић. — Узимајући у обзир да многи немају благодат коју имамо ми у Загребу и Хрватској да несметано изражавамо своју вјеру и национални идентитет, важно је да говоримо о вјерским слободама и правима, упозоравамо на дискриминацију према мањинама – казао је, истичући важност сарадње с медијима. У име награђених говорила је Жељка Мандић.

— Годинама пратимо рад установа националних мањина. Тај посао је све захтјевнији, јер се културна продукција умножила и побољшала – нагласила је.

■ Н. Ј.

Задржати становни- штво

Одржан је састанак српских жупанијских представника и начелника Општине Богдановци

НА позив начелника општине Богдановци МАРКА БАРУНА, српски представници Вуковарско-сремске жупаније, предвођени замеником жупана СРЂАНОМ ЈЕРЕМИЋЕМ одржали су 26. јануара састанак у тој јединици локалне самоуправе. Главне теме разговора односиле су се на будућу сарадњу, односно на који начин кроз заједнички рад деловати на останку становништва у том крају, с обзиром да демографска слика на истоку Хрватске није нимало сјајна.

— Сарадња је у протеклом периоду била коректна и ја сам, заједно са сарадницима, указао на који начин би ми, држава али и мањински представници требали да радимо у заједничком интересу свих грађана – рекао је после састанка начелник Барун. — Требамо живети у заједништву, те разговарати у којем смеру желимо ићи у будућности – закључио је начелник Богдановаца. Представници заједнице су у

пратњи домаћина обишли и просторије Већа српске националне мањине у Дому културе у Петровцима, које су у фази сређивања. Заменик жупана Срђан Јеремић захвалио се општинским властима на санацији Дома културе, али истовремено и Српском народном већу које је препознало важност овог објекта и донирало средства за уређење простора, намењеног раду мањинског већа.

— Општина је испунила раније обећање о израђивање пројектне документације за изградњу 240 метара прилазне цесте Православном гробљу – изјавио је Јеремић, подсетивши да је реч о инфраструктурном

Представници заједнице у
Општини Богдановци (Фото:
С. Секулић)

пројекту од великог значаја за припаднике српске заједнице у Петровцима, месту у саставу општине Богдановци. Најавио је да ће и српски представници дати свој допринос у проналажењу могућности за суфинансирање пројекта.

— Према последњем попису становништва, број припадника српске заједнице у општини Богдановци је 121, односно чине 7,83 посто у укупном броју становника, рекао је Борис Грбић, председник Већа српске националне мањине, похваливши се добром сарадњом с представницима Општине.

■ С. Н.

Ана иде у Арену

Ана Ајдуковић из Вуковара освојила је главну награду на Дечјем музичком такмичењу

ДВАНАЕСТОГОДИШЊА АНА АЈДУКОВИЋ из Вуковара, млада солисткиња изузетних вокалних способности, освојила је на последњем музичком такмичењу у Македонији награду укупног победника дечјег фестивала. Реч је о музичком такмичењу Светске асоцијације фестивала, које је почетком јануара одржано у Скопљу.

— Учествовала су деца из неколико светских земаља, а ја сам освојила главну награду у категорији учесника од 11 до 14 година. Било ми је јако лепо, било је

позитивне треме, али када изађем на позорницу, мислим само на песму и речи, имам самопоуздање и обожавам да сам на сцени – открила нам је ова амбициозна девојчица, ученица ош Синиша Главашевић. На последњем такмичењу певала је песму Лејди Гаге из филма 'Звезда је рођена'. Говорећи зашто је изабрала песму посебне кантауторке, Ана нам је открила да њена мама цени рад ове уметнице те да се једном приликом током заједничког слушања заинтересовала за њу јер је изузетно емотивна и као таква јој је била изазов у извођењу.

— Након што сам била најбоља у својој категорији, то ми је обезбедило директан пласман на такмичење идуће године – навела је Ана, која уз школске обавезе вредно ради и на својој музичкој каријери па тако има онлајн часове са једном учитељицом из Београда.

Уз споменуто такмичење, на Међународном музичком фестивалу за децу – Шкољкице у Новом Саду и Ђурђевданском фестивалу у Бања Луци, у јакој конкуренцији, освајала је такође прва места. Истовремено је активна учесница емисије 'Пинкове звезде' у којој се бирају млади таленти, најавивши да ускоро очекује позив за наставак такмичења. Од 20 хиљада пријављене деце, тренутно је

Незаустављива на путу
успеха – Ана Ајдуковић

ушла у шести круг – међу 36 такмичара.

Ана се уназад две године интензивно бави певањем, а с обзиром да преферира поп музику, највећи узорци су јој МАРИЈА ШЕРИФОВИЋ и ТИЈАНА БОГИЋЕВИЋ. Млада уметница највећу подршку добија од својих родитеља. Тата ЉУБОМИР и мама АНЂЕЛКА, уз Ану имају још двоје деце. — Изазов је у сваком смислу. Много труда, али и много новца – рекао је тата Љубомир додајући како децу стављају увек на прво место, пратећи њихове интересе и амбиције. Открио је нам је да се у породици нико није бавио музиком, али сматра себе и супругу музикалним особама.

— Код нас се стално пева и мислим да се због тога код Ане и родила та љубав – прisetи се поносни отац. Планове за будућност не препуштају случају, па се тако Ана припрема за такмичење у Загребу, у априлу и мају планира да се пријави на још два фестивала, док би током лета требала да отпутује и на једно такмичење у Истанбул. Када је реч о дугорочним плановима и како се види за десетак година, Ана је кроз смех одговорила: 'Бар једна Арена и светска сцена!'

■ Сенка Недељковић

Stogodnjak (723)

2. 2. – 9. 2. 1924: као у Загребу тако су се однедавно и у Београду počели žestoko buniti protiv stranih riječi u našem jeziku. Beogradski listovi ironično govore da se 'naš jezik evropeizirao do te mere da imate utisak da ne živite u Beogradu, već u nekoj anacionalnoj varoši...' Palace, Continental, Metropol, Astoria, Bristol... – redaju novine nazive tih tuđica i pitaju se zbog čega 'profesori srpsko-hrvatskog jezika ne zaštite Beograd od te kelnersko-portirске opasnosti za našu kulturu...'

* cijene živežnih namirnica u državi otišle su u nebo, jadaju se građani i prstom najviše upiru u – svinjsku mast! Trenutačno je između 34 i 36 dinara po kilogramu. Trgovci nemaju utješnih riječi, govoreći da će mast biti još skuplja 'jer je ona koju uvozimo iz Braziliје jako poskupjela, a masnih svinja kod nas sve je manje...'

* u Mostaru je u 56. godini života umro Aleksa Šantić, omiljeni 'pjesnik ljubavnih zanosa i rodoljubivih osjećanja...' Novine podsjećaju da ga je otac, trgovac, poslјe pučke škole poslao u Maribor u trgovačku školu. Pošto je bio slabog zdravlja roditelji su ga iz Maribora uputili u Trst, kod ujaka, također trgovca. Tu je Šantić prvi put, preko privatnog učitelja Ljudevita Vuličevića, došao u dodir s književnošću. Naučio je talijanski, a 1883. godine vratio se u Mostar. Prevodio je s njemačkog i češkog, a – kako stoji u nekrologu – 'bio je i pjesnik i nacionalni radnik, vršeci ogromni upliv na srpsku i hrvatsku omladinu. Pjesme su mu patriotske i ljubavne, pisane lijepom hercegovačkom ijekavštinom, a od 1912. ekavštinom...'

* pod čudnim okolnostima, u zgradi petrovaradinske policije, ubijen je knez Volkonski, nećak posljednjeg ruskog cara Nikolaja Drugog. Novine pišu da je 'Volkonski, inače poznat kao lijep čovjek i veliki Don Juan, zaveo jednu djevojčicu i zbog toga završio na policiji, gdje je došlo do svade s njenim detektivom. Počelo je naguravanje i vika, pa je iz susjedne sobe uletio stražar Andrija Horvat i prema Volkonskom uperio pištolj. Istog časa pištolj je opalio i na mjestu usmrtio kneza. Horvat je izjavio da ga nije htio ubiti, već samo prisiliti na poslušnost. Međutim, kasnije je ipak priznao da ga je ubio iz osvete, jer mu je nešto ranije preoteo lijepu Petrovaradinku u koju je bio zaljubljen...'

* uhapšeno je još šest ortaka glasovitog slavonskog razbojnika Čaruge. Otkriveni su u slatinskom kraju. Trojica su odmah priznala grabežno umorstvo u šumi Vučjak, gdje su ubili jednog šoferа i teško ranili dvojicu činovnika, ukrađši pritom više od 138.000 kruna. Priznali su također četiri razbojstva u Voćinu i oko njega, kad su se domogli gotovo 200.000 kruna.

* imao je nadimak 'Janča', a operirao je po cijeloj državi. Kad ga je beogradsko redarstvo uhapsilo, iza sebe je, po vlastitom priznanju, imao preko 20.000 džepnih krađa! 'Janča' nije krio da je džeparski zanat učio kod najpoznatijeg evropskog džepara, Mađara Pište Lacza.

■ Đorđe Ličina

Više muzike nego para

Stanzer rastače većinu ideologema o hrvatskoj znanosti i ispravlja brojne netočne informacije koje se često spominju u medijima i saborskim klupama, problematizirajući pritom neoliberalni princip mjerenja znanosti koji primjenjuje iste kriterije, poput broja citata, na njene različite grane

PETER HIGGS kazao je 2013. godine u intervjuu britanskom časopisu Guardian kako je Sveučilištu u Edinburghu, gdje je proveo karijeru, tokom osamdesetih godina zbog premalog broja objavljenih znanstvenih radova predstavljao takvu sramotu da je mislio da će dobiti otkaz. U redovne ankete za procjenu istraživanja znanstvenici su trebali navoditi popise objavljenih publikacija, na što je Higgs mogao samo odgovoriti 'nula'. S autoironijom priča novinarki Guardianu kako ga je nakon što mu je dodijeljena Nobelova nagrada kontaktirao istraživač koji se bavio publikacijama dobitnika sa zamolbom da mu dostavi svoju kompletnu bibliografiju, s obzirom na to da se čini da na njegovoj službenoj stranici nije dostupan iscrpan popis. Otkaz nije dobio jer je te 1980. po kuloarima kružio trač da će biti nominiran za Nobelovu nagradu. Ali bi otkaz dobio jer, osim što se ukupan broj njegovih publikacija može nabrojati na prste, ovaj fizičar tijekom svog radnog vijeka bio je žestoki sindikalist sklon sukobima s autoritetima. Zalagao se za veću autonomiju profesora u nastavi i bio je aktivni član Udruženja sveučilišnih nastavnika. Zbog svojih političkih aktivnosti čak 20 godina nije razgovarao sa rektorom svog sveučilišta. Anegdota zaključuje primjedbom kako po današnjim uvjetima nikada ne bi mogao dobiti posao u znanosti, s obzirom na to da je bio znanstveno gledano neproduktivan, no da mu se ionako čini da u današnjim uvjetima nikada ne bi ni imao dovoljno vremena i prostora da razvije fizikalnu teoriju koja danas nosi njegovo ime: Higgsov mehanizam.

Na ovu me anegdotu podsjetila knjiga 'Mjerenje hrvatske znanosti' profesora s Prehrambeno-biotehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu DAMIRA STANZERA koju je objavio Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo. Tema knjige je ujedno i tema ovog teksta – mjerenje kvalitete domaće znanosti. Knjiga je besplatno dostupna u PDF formatu

na internetskim stranicama Centra. Pisana vernakularom, gotovo navijačkim govorom, raznosi uzuse akademskog diskursa u paraparčad. Stil pisanja vidno je inspiriran, kako ih sam optužuje, 'klikbejt-talentiranim urednicima' naših medija. Ipak, svaki kalk i posuđenica, poput 'čeripikanih podataka' upotrijebljeni su na točno određenim mjestima s ciljem emfaze i ironije ponekad eksplicitno istaknute kurzivom. Da se ne radi o znanstvenoj knjizi, autor upozorava na samom početku objašnjavajući da u njoj nema popisa slika ni grafikona, kazala ni referenci, a ni ispravnog citiranja.

Osim 'istraživačkim novinarima' i 'klikbejt-talentiranim urednicima' posebna ironija posvećena je saborskim zastupnicima u aktualnom mandatu koji su ujedno i sveučilišni profesori. Njihove izjave označava kao širenje dezinformacija o domaćoj znanosti sa saborskih govornica. No, ne obračunava se autor u knjizi ni sa kim.

Neki zanimljivi brojevi, jednogodišnja razina

Isplata američkoj tvrtki Colgate iz državnog proračuna RH, nagodba iz 2021.

Prosječno godišnje isplaćivano iz programa Horizon 2020. za projekte RH

Prosječno godišnje isplaćivano iz programa Horizon 2020., za projekte sveučilišta i instituta u RH

'Povijesno pravo na plaćanje stočarima' (i) koji nemaju stoku, vrijednost isplaćena 2020. godine

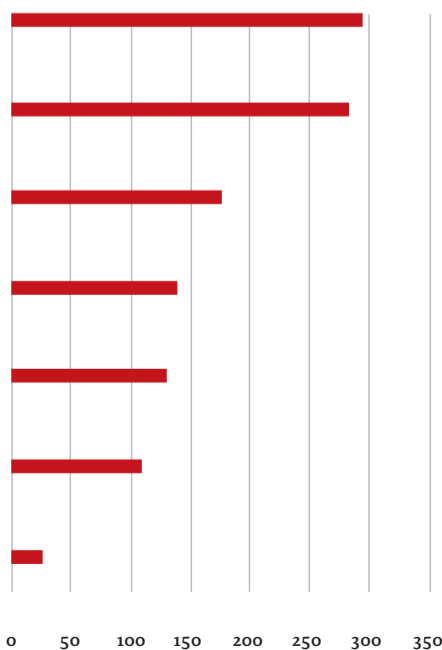
Prosječno godišnje isplaćivano za sve hrvatske znanstvene projekte iz HRZZ-a

Sufinanciranje kupnje energetski učinkovitih vozila 2022.

Službeno izvješće o proračunskim isplatama Dinamu, prosječno godišnje (do 2017.)

Umjesto toga, problematizira nekritično prenošenje informacija o znanosti u Hrvatskoj papagajskim ponavljanjem podataka pročitanih u više ili manje nasumično odabranim izvještajima. U prvim poglavljima knjige kao problem prepoznaje neoliberalni princip mjerenja znanosti. Stanzer inzistira da nas se u kontekstu 'sustava znanosti i visokog obrazovanja uvjerava u neispravne ideje o tom sustavu na temelju neispravnih metodologija, najčešće bez brojeva (samo tvrdnjama), a ponekad čak i na temelju neispravnih brojeva!' Svaka tvrdnja ilustrirana je jasno odabranom analogijom i stavljena u širi kontekst. Prilikom rastakanja kriterija koji su osnova scientometrije, odnosno mjerenja znanosti, poput broja objavljenih članaka u prestižnim časopisima, broja citata i dr., Stanzer se koristi širim društvenim

Podaci iz
'Relativno populističkog
poglavlja o novcu'

kontekstom gotovo laički, ali ne baratajući nikakvim kritičkim analitičkim aparatom, što se u ovom slučaju možda čak pokazuje kao prednost.

Na primjer, kako najlakše najširem broju ljudi prenijeti poruku da je mjeriti prirodne, tehničke i društveno-humanističke znanosti, ili čak i pojedine podskupine unutar samih tih znanstvenih grana po istim kriterijima suludo? Možemo na primjer reći da je to uspoređivanje krušaka i jabuka, ali time nismo ništa objasnili. Stanzer koristi sportsku analogiju kazavši kako na papiru po broju objavljenih članaka, velikih kolaboracija i broju citata, neka grana, npr. fizika, može djelovati kao najproduktivnija znanost naspram neke uske, kulturno specifične teme koja u startu ima mali broj istraživača, ali je važna za društvo općenito. On kaže da je to kao da uspoređujete prosječan broj golova na nogometnoj, vaterpolskoj i rukometnoj utakmici te broj golova u skijaškim skokovima pa zaključite da su rukometaši bolji sportaši od vaterpolista, nogometaša i skijaških skakača, jer se 'na rukometnoj utakmici u prosjeku postiže 60 golova, na vaterpolskoj samo deset golova, na nogometnoj samo tri gola', dok se u skijaškim skokovima ne može postići nikakav gol. Dok je u ovom slučaju jasno da se radi o različitim sportovima, da je broj golova neodgovarajući kriterij za njihovu usporedbu i da je broj golova 'neprikladna moneta za procjenu kvalitete', isto ne vrijedi u znanosti. Aktualne metode mjerenja znanosti, a onda i sve liste proizašle iz njih, ne vrijede ništa. To ne znači da znanost koja ima mnogo citata ne vrijedi ništa, a ona koja puno misli a malo piše vrijedi više nego što se vrednuje, već znači da ne možemo istom metodom mjeriti doprinose i vrijednosti različitih znanosti niti ih tako neusklađene uspoređivati.

Na sto pedeset stranica teksta Stanzer zaista rastače većinu ideologema o hrvatskoj znanosti i ispravlja brojne netočne informacije koje se često spominju u medijima i saborskim klupama. Posebno kritizira zakonopisce i dekonstruira parametre koji se u službenim dokumentima često navode kao usporedivi s hrvatskima. Jedan od njih je usporedba zemalja po broju stanovništva ili kulturnom kontekstu (na primjer, usporedba Hrvatske s Danskom po broju stanovnika, ili sa Češkom po socijalističkoj povijesti). Umjesto toga, kao kriterij uzima financiranje znanosti, od ukupnih javnih ulaganja pa do ulaganja po glavi znanstvenika, i raskrinkava međunarodne usporedbe ulaganja u znanost s obzirom na raznovrsnost načina mjerenja investicija. Ističe primjer Harvarda i sličnih fakulteta u čije se financiranje uvijek ubrajaju i dobiveni projekti i privatne investicije, dok se u financiranje znanosti u Hrvatskoj broje samo izdvajanja iz javnog proračuna. Ukratko, u njegovim očima, bilo kakve PISA-e, Šangajske ljestvice, Universitas 21, Times Higer Education, pa čak Stanfordska lista (koju od svih smatra najboljom), potpuno su besmislene i korisne jedino kao PR trik. Parametri za mjerenje znanosti različiti su u pojedinim zemljama, kulturnim kontekstima, pa čak i unutar jedne zemlje. To ih čini globalno potpuno neusklađenima, a ipak usprkos tome, svi se fakulteti mjere na istim listama. Dva su dakle faktora koja to čine nemogućim: neusklađeni podaci i krivi podaci koji mjestimično mogu biti tako banalno pogrešni da su zakonodavci u Hrvatskoj sposobni ponavljati krive podatke o broju studijskih programa u drugim zemljama.

U kontekstu hrvatske znanosti, autopredrasude i autokolonijalizam igraju preveliku ulogu u samoprocjeni naše znanstvene produkcije, smatra Stanzer. Ako bi se pak mjerili učinci domaće znanosti s obzirom

Brojevi koje Stanzer navodi sugeriraju da se u Hrvatskoj obilatije financira privatnička izgradnja nego znanost. Usprkos tome, po broju znanstvenih članaka na milijun dolara uloženi u znanost, Hrvatska je druga na svijetu, odmah iza Čilea

problematiku razlika postojećih znanstvenih disciplina, 'zbog čega dolazi do velikih pogrešaka pri donošenju nekih univerzalnih strukturnih rješenja u sustavu'. Shvaćanje smisla i mjere znanstvenog *inputa* i *outputa* dramatično se razlikuje od osobe do osobe, ovisno o znanstvenoj disciplini kojoj osobno pripada, smatra Stanzer. Princip koji bi trebalo slijediti kod osoba na pozicijama odlučivanja trebao bi biti što jača, šira i duža javna rasprava kroz koju bi se u rješenja ugradila i stanja iz svih ostalih znanstvenih disciplina, osim onih koje osobno poznaju. 'Nažalost, čini se, odluke se donose u prilično uskim krugovima i bez dovoljno adekvatnih informacija i analiza.'

Općenito gledano, 'nismo loši u odnosu na prosjek najrazvijenijih država svijeta', zaključuje Stanzer i dodaje: 'U većini područja ostvarujemo 70–120 posto prosjeka tih država.' U nekoj budućnosti trebalo bi za svaku od znanstvenih grana stvoriti potpuno zasebnu scientometriju, s obzirom na to da unutar svake od njih vrijede drugačija pravila, te su uz isti trud, isti novac i isto vrijeme uobičajeni različiti scientometrijski *outputi*. Kod komparativnih analiza trebalo bi shvatiti da svaka od tih grana ima specifično različit komparativni odnos s kolegama iz inozemstva s kojima se uspoređujemo, da za svaku od tih grana faktori kao što su npr. novac, uobičajeni broj koautora ili uobičajena i poželjna tematika mogu imati posve različito značenje u različitim državama. Trebalo bi i ponderirati brojeve autora i razdvojiti citate *open access* i zatvorenih članaka, ali i ostaviti prostora za iznimke. U konačnici, trebalo bi i odrediti stvarnu statističku navalu za jedno mjesto u časopisu za svaku pojedinačnu granu znanosti, odnosno statističku mogućnost objavljivanja u njoj ovisno o broju svjetskih znanstvenika i broju mjesta u časopisima, predlaže autor.

Konačni zaključak Damira Stanzera je da je scientometrijska kvaliteta hrvatske znanosti zadovoljavajuća: 'Naši znanstvenici produciraju jako puno, više od većine znanstvenika drugih država. Shodno tome, kumulativno proizvodimo i natprosječnu količinu citata. Sve se to događa u režimu ispodprosječnog financiranja, slabijeg od većine ozbiljnih država. Ako se scientometrija službeno koristi unutar sustava kao temelj donošenja važnih odluka, kao što su npr. financiranja, napredovanja, zapošljavanja i otkazi, onda nesavršenost scientometrije prerasta u priličan problem etičke dimenzije.' ■

na siromašno financiranje, rezultati su fantastični. Uzmemo li u obzir broj objavljenih

Prema Stanzeru, bilo kakve PISA-e, Šangaj-ske ljestvice, Times Higer Education, pa čak Stanfordska lista, korisne su jedino kao PR trik. Parametri za mjerenje znanosti različiti su u pojedinim zemljama, kulturnim kontekstima, čak i unutar jedne zemlje

znanstvenih članaka u relevantnim svjetskim znanstvenim časopisima, zatim broj ostvarenih citata tih članaka, broj ljudi koji su to ostvarili, količinu novca s kojom je to postignuto i vrijeme od jedne godine, naši su znanstvenici itekako kvalitetni. Sposobni su brzo producirati visoku kvalitetu za jako male novce. Prema mišljenju tog autora, ovo je početna točka od koje treba ponovno postavljati okvire promišljanja znanosti u Hrvatskoj. Po broju znanstvenih članaka na milijun dolara uloženi u znanost, Hrvatska je druga na svijetu, odmah iza Čilea. Princip je jasan, zaključuje autor: 'Kako god prikazivali *outpute*, a da pravilno izaberemo *inpute*, pri čemu broj ljudi i količina novca zaista i jesu *inputi* bez kojih ovo (scientometrijske *outpute*) nema smisla razmatrati – dobri smo u usporedbi s drugima. Čak, dapače, bolji od očekivanja.'

Kao moguće nove izvore financiranja znanosti navodi 'sramotno niske' koncesije na flaširanu vodu, ali i brojne slične druge primjere. Ističe i to da je znanost u Hrvatskoj u samo godinu dana (2020. godine) povukla iz europskog fonda Obzor veću količinu sredstava nego što je Hrvatska zaklada za znanost podijelila u osam godina. To znači da smjer znanosti u Hrvatskoj određuju eu-

ropski fondovi, a ne nekakva promišljena državna strategija osmišljena specifično za naš lokalni kontekst. Autor također navodi brojeve koji upućuju na to da se u Hrvatskoj obilatije financira privatnička izgradnja hotelskog smještaja (neovisno o tome je li u stranom vlasništvu), nego znanost.

JEDAN od velikih problema upravljanja hrvatskim sustavom znanosti i visokog obrazovanja, smatra autor, je 'neshvaćanje enormne varijabilnosti i ogromnog broja vrlo različitih personaliziranih zanimanja sveučilišnih nastavnika, odnosno različitih grana znanosti, od strane osoba koje su na pozicijama odlučivanja i kreiranja ukupnog sustava.' Dodaje kako se naivno polazi od pretpostavke znanstvenih principa 'koji su navodno jednaki za sve pa se to pogrešno poistovjećuje s univerzalnošću pojmova kakvi su npr. objavljivanje, citiranje, citiranost, znanstveni članak, znanstveni projekt, znanstvena suradnja, glavni autor i sl.' Ističe kako se ne ulazi dovoljno duboko u

Mjerenje učinaka bez promišljene strategije razvoja znanosti (Ilustracija: Ivica Družak/FINALIZACIJA)

Presuda s malo zuba

Najvažnijem zahtjevu – da Izrael odmah obustavi akciju u Gazi – nije udovoljeno. Istovremeno, presudom Međunarodnog suda pravde bilo koja potpisnica konvencije o genocidu ubuduće će sve države koje vojno pomažu Izraelu moći optužiti za suučesništvo u genocidu nad Palestincima

ODLUČUJUĆI o tužbi Južnoafričke Republike (JAR) protiv Izraela zbog genocida u Gazi, Međunarodnom sudu pravde u Hagu (MSP) pošlo je za rukom donijeti presudu koja je do jedne mjere zadovoljila sve i istovremeno nije zadovoljila nikog, a najmanje pravdu. Najvažnijem zahtjevu JAR-a, onome da Izrael odmah obustavi svoje vojne operacije u Gazi, nije udovoljeno, pa je Izrael i nakon donošenja presude nastavio ubijati i po 200 Palestinaca dnevno.

S druge strane, MSP je većinom glasova sudaca podržao šest preostalih zahtjeva tužitelja čiji je cilj spriječiti da se počini genocid nad Palestincima. Time je državu utemeljenu na narativu o vječnom progonu njezinog naroda doveo u vezu s mogućim počinjenjem genocida, a time i, smatraju

neki, nagrizao 75-godišnju poziciju nekažnjivosti koju Izrael uživa u institucijama međunarodnog prava. Sud je time potvrdio da postupanje Izraela u Gazi potencijalno predstavlja genocid i na temelju toga JAR-u dozvolio da ide dalje s tužbom za kršenje Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, no taj će proces trajati godinama. Takvom je odlukom, drugim riječima, sud demonstrirao da je svjestan razmjera izraelskih zločina i da bi oni mogli dovesti do najtežeg uopće oblika kršenja međunarodnog prava, pa je odluka da istovremeno od Izraela ne zatraži hitno primirje tim više problematična.

JAR je MSP-u 29. prosinca prošle godine dostavio zahtjev za donošenjem privremene mjere u kojemu se od suda tražilo da se očituje o obavezama koje ta država ima kao potpisnica Konvencije. U zahtjevu se od suda

nije tražilo da presuđuje o tome je li Izrael počinio genocid nad Palestincima, nego da ustanovi što je Izrael, prema Konvenciji, dužan učiniti da se on ne dogodi. Izrael se očitovao u dva saslušanja koja su održana 11. i 12. siječnja, odbacujući sve navode i tvrdeći da on, sasvim suprotno optužbama, od početka rata 7. listopada poduzima mjere bez presedana za zaštitu civila, dok je za rizik kojemu su izloženi Palestinci u Gazi kriv Hamas, a ne Izrael.

Presuda je donesena dva tjedna kasnije, 26. siječnja, a sud je njome Izraelu naredio da 'poduzme sve što je u njegovoj moći' kako bi se spriječili zločini koji mogu dovesti do genocida, prije svega 'ubijanje, nanošenje ozbiljne tjelesne i mentalne štete, namećanje uvjeta života čiji je cilj djelomično ili potpuno fizičko uništenje skupine te namećanje mjera čiji je cilj sprječavanje rađanja

Mlade Palestinke izražavaju svoj stav na prosvjedu za vrijeme čitanja presude Međunarodnog suda pravde 26. siječnja (Foto: Charles M. Vella/SOPA Images/Sipa USA/PIXSELL)

pripadnika te grupe'. Država Izrael odmah će, stoji u odluci suda, 'osigurati da njezina vojska ne čini djela' iz opisane prve točke, poduzet će sve mjere da spriječi i sankcionira direktno i javno pozivanje na počinjenje genocida, da omogući funkcioniranje nužnih usluga i dotok humanitarne pomoći, da spriječi uništavanje dokaza o eventualnim kršenjima Konvencije te da se za mjesec dana očituje o tome što je poduzela kako bi se te mjere implementirale.

Osim što MSP nema mehanizama kojima bi države prisilio da poštuju njegove odluke, sve ove naredbe neprovedive su bez one

temeljne koju je JAR u svojoj tužbi tražio, a to je da Izrael odmah obustavi vojna djelovanja u Gazi. Neke od njih pritom su i krajnje cinične, posebice ona kojom se od Izraela očekuje da ne zataškava dokaze o vlastitim zločinima. Ova se odluka unatoč tome ponegdje opisuje i kao povijesna, čak i u svjetlu činjenice da je Izrael i nakon njezinog donošenja nastavio razarati Gazu razmjerima koji obaraju povijesne rekorde.

U PRVA dva mjeseca svoje kampanje u Gazi Izrael je na to područje dugačko 40 i široko desetak kilometara, te naseljeno s 2,3 milijuna ljudi bacio 30 tisuća bombi. Otprilike toliko bombi bacile su Sjedinjene Države i Velika Britanija na Irak tijekom šestogodišnjeg rata. Izraelski zračni napadi na Gazu zbog svojeg se intenziteta opisuju kao nešto što nije viđeno od Vijetnamskog rata. Neke od tih bombi teže skoro tonu i imaju radijus djelovanja od 1.000 metara. U bombardiranju je uništeno preko 70 posto zgrada, čime je Gaza efektivno postala 'nenaseljiva', kako su početkom rata i najavili izraelski dužnosnici. UN-ove agencije procijenile su da će do početka veljače kompletno stanovništvo Gaze biti u riziku od gladi, no sud u Hagu unatoč svemu tome smatrao je da bi naredba o hitnom primirju bila suviše drastična mjera jer se Izrael ima pravo 'braniti' od nečega što se dogodilo prije tri mjeseca. 'Kao i svaka druga zemlja, i Izrael ima neotuđivo pravo da se brani. Ovaj podli pokušaj da se Izraelu to fundamentalno pravo uskrati predstavlja besramnu diskriminaciju izraelske države i stoga je s pravom odbačen. Optužbe za genocid ne samo da su lažne, one su nečuvane i trebali bi ih odbaciti svi pristojni ljudi', poručio je izraelski premijer BENJAMIN NETANJAHU nakon izricanja odluke MSP-a. 'Odluka antisemitskog suda u Hagu potvrdila je ono što smo već znali, da se ovaj sud ne bavi pravdom već progonom židovskog naroda', izjavio je pak ministar nacionalne sigurnosti ITAMAR BEN-GVIR, rekavši i da 'oni' koji su šutjeli u vrijeme Holokausta sada u svom licemjerju idu i korak dalje.

Koliko god, međutim, bile krezube, ove odluke MSP-a imaju implikacije koje nadilaze Izrael, a to se prije svega odnosi na obavezu svih ostalih potpisnica Konvencije da spriječe počinjenje genocida u bilo kojoj drugoj državi. Među tim potpisnicama nalaze se države koje su tužbu JAR-a opisivale kao neosnovanu, neutemeljenu i kontraproduktivnu, u čemu ih je sada demantirao sud. U takvim tvrdnjama prednjačili su dužnosnici SAD-a, koji su, unatoč pljuski MSP-a, jednako kao i oni izraelski nastavili s politikom poricanja i relativiziranja. Iz američkog State Departmenta tako su poručili da je odluka 'u skladu s našim stavom da Izrael ima pravo poduzimati akcije kako bi spriječio da se ponovi teroristički napad od 7. listopada'. Poručili su i da i dalje smatraju kako su navodi o genocidu 'neutemeljeni', što upućuje da će SAD blokirati pokušaj Vijeća sigurnosti UN-a da donese rezoluciju kojom se od Izraela traži da implementira mjere nametnute od strane MKS-a.

Ipak, presuda iz Haga dala je nešto vjetra u leđa sličnoj inicijativi koju su u SAD-u pokrenule tri nevladine organizacije, zatraživši u studenom prošle godine kongresno saslušanje o suučesništvu SAD-a u genocidu nad Palestincima. Organizacije su za to optužile predsjednika države JOEA BIDENA, ministra vanjskih poslova ANTHONYJA BLINKENA i ministra obrane LLOYDA AUSTINA, tvrdeći da su, kao najviši američki dužnosnici, prekršili konvenciju o genocidu. 'Države imaju mogućnost utjecati na bilo koju drugu

Gaza, 29. siječnja 2024. godine. Procjenjuje se da je 70 posto zgrada uništeno u bombardiranju (Foto: IMAGO/Omar Ashtawy/paimages/IMAGOSTOCK&PEOPLE/PIXSELL)

državu koja bi mogla počinuti genocid, ako to već ne čini, te poduzeti sve mjere u njihovoj moći da to spriječe. Umjesto toga, SAD je pružio bezuvjetnu vojnu, financijsku i diplomatsku podršku izraelskoj genocidnoj kampanji', rekla je KATHERINE GALLAGHER,

Biden je dvaput iskoristio ovlasti i dopustio prodaju oružja Izraelu bez dopuštenja Kongresa. SAD je do kraja prosinca u Izrael otpremio 230 teretnih aviona i 20 brodova natovarenih oružjem. Velika Britanija poslala je 40-ak aviona nakrcanih vojnom pomoći

odvjetnica u organizaciji Centar za ustavna prava.

Američka administracija u prosincu je odgovorila na tu tužbu, pozivajući se na takozvanu doktrinu političkog pitanja prema kojoj se, s obzirom na načelo trodiobe vlasti, sudska vlast nema pravo miješati u odluke izvršne vlasti koje se tiču vanjske politike. Kongres bi odluku o tom zahtjevu trebao donijeti kroz nekoliko tjedana, za koje vrijeme će SAD bez sumnje, premda s možda malo više nelagode, nastaviti naoružavati Izrael i time doprinositi njegovoj 'genocidnoj kampanji'.

Izraelski dnevni list Jedioth Aharonot objavio je krajem prosinca da je SAD do tog trenutka u Izrael bio otpremio 230 teretnih aviona i 20 brodova natovarenih oklopnim vozilima, artiljerijskim oružjem i borbenom opremom. Administracija Joea Bidena u prosincu je po drugi put od početka rata iskoristila zakonsku mogućnost da odobri izvanrednu prodaju oružja Izraelu mimo odobrenja Kongresa, iako su njezini dužnosnici istovremeno od Izraela deklarativno tražili da smanji intenzitet razaranja u Gazi. Izrael, inače, od svog osnutka ima privilegiran pristup američkoj vojnoj pomoći i najveći je pojedinačni primatelj te pomoći i dan-danas iako je Izrael ekonomski i vojno jedna od najrazvijenijih država svijeta.

Kako je nedavno objavio *think tank* Council on Foreign Relations, kumulativno je u tom periodu SAD Izraelu uputio ekonomske i vojne pomoći u iznosu od 300 milijardi dolara, pri čemu je u posljednjih dvadesetak godina u pitanju mahom vojna, a ne ekonomska pomoć. Čak 80 posto izraelskog uvoza oružja otpada na uvoz iz SAD-a, što je najveći udio među svim bliskoistočnim američkim saveznicama (u slučaju Egipta taj udio je 36 posto). Transferi oružja stranim državama moraju se obavljati u skladu s američkim zakonima, pa tako i onima koji kažu da Izrael to oružje smije koristiti samo u samoobrani i da se oružje ne smije prodavati entitetima za koje se sumnja da krše ljudska prava. Sva ku takvu odluku teoretski može blokirati Kongres, što se međutim nikada nije dogodilo. S druge strane, uz regularnim putem odobrene prodaje oružja, Biden je dvaput iskoristio mogućnost zaobilazanja Kongresa odlukama o dodatnoj opskrbi oružjem Izraela i jednom u slučaju Ukrajine.

Katherine Gallagher (Foto: Screenshot/YouTube)

Presuda iz Haga dala je nešto vjetra u leđa inicijativi koju su u SAD-u pokrenule tri nevladine organizacije, zatraživši u studenom prošle godine kongresno saslušanje o suučesništvu SAD-a u genocidu nad Palestincima

Izraelski Haaretz u studenom je pak objavio da je u Izrael stiglo i četrdesetak transportnih aviona Velike Britanije, koji su svi poletjeli iz britanske vojne baze na Cipru RAF Akrotiri, udaljene od Tel Aviva 40-ak minuta leta. Oslanjajući se na otkrića Haaretza, britanski istraživački portal Declassified UK saznao je da su vojna oprema i oružje po svemu sudeći na Cipar dopremljeni iz američkih vojnih baza u Turskoj, Španjolskoj i Njemačkoj, navodeći i da transportni avioni C-17 mogu prenositi tenkove Abrams i helikoptere Black Hawk.

Prema pisanju New York Timesa, u britansku bazu na Cipru pristigli su i američki, njemački i nizozemski vojnici obučeni za specijalne operacije, a nekoliko teretnih aviona u istu je bazu doletjelo i iz Kanade. Desetak dana prije presude MSP-a njemački Der Spiegel objavio je i da vlada Njemačke razmišlja o tome da Izraelu pošalje deset tisuća tenkovskih granata. Taj je zahtjev, navodi Der Spiegel, Berlin dobio u studenom, a iako su nadležne njemačke institucije pristale ispuniti ga, odluka se odužila iz logističkih razloga. Presudom najvažnijeg međunarodnog suda, ako ništa drugo, bilo koja potpisnica konvencije o genocidu ubuduće će sve države koje vojno pomažu Izraelu moći optužiti za suučesništvo u genocidu nad Palestincima. ■

AMIRA HASS

Zahtjevi za prekidom vatre trebaju biti sve glasniji

Stanovnici Gaze, posebno stručnjaci, akademski obrazovani građani, liječnici, mladi i bogati, žele napustiti razoreni pojas, mnogi to i čine. To je u savršenoj korelaciji s dugogodišnjom voljom Izraela da oslabi palestinsko društvo i desetkuje broj Palestinaca 'dobrovoljnim' i prisilnim raseljavanjem

AMIRA HASS spada među rijetke izraelske novinarku i novinare koji su živjeli i radili u Gazi i na Zapadnoj obali. Ta višestruko nagrađivana novinarka i liječarka decenijama glasno kritikuje izraelsku okupaciju, ali i Hamas, ukazujući na posljedice i opasnost koju nose politike obje strane. Godine 2006. uporedila je izraelsku politiku prema palestinskoj populaciji sa aparthejdom u Južnoj Africi.

Hass je rođena u Izraelu, kamo su njeni roditelji došli nakon što su preživjeli logore u Evropi, otac iz Rumunije, a majka, HANNA LEVI, iz Sarajeva. Početkom lanjskog oktobra zatekla se u SAD-u, gdje se pridružila antiratnim protestima u nekoliko gradova. U novembru se vratila kući u El-Bireh na Zapadnoj obali. Na naša pitanja odgovarala je putem e-maila, iz jedne evropske zemlje u kojoj je bila u posjeti prijateljima koji su uspjeli napustiti Gazu, nekoliko dana prije odluke Međunarodnog suda pravde (ICJ) koji je od Izraela zatražio da učini sve što je u njegovoj moći kako bi spriječio djela genocida u Pojasu Gaze.

Uspijevate li raditi u uslovima u kojima danas živite?

Dani mi počinju provjeravanjem šta se dešava sa prijateljima u Gazi. Obično čekam da vidim dvostruke kvačice na porukama na WhatsAppu kako bih osjetila olakšanje, jer znam da se bilo kome u svakom času svašta može dogoditi. Ako je moguće, razgovaramo ili razmjenjujemo poruke. Zatim čitam vijesti, pratim Al Jazeera, BBC, palestinske portale, Guardian, izraelske medije, Facebook, WhatsApp poruke. Nakon toga odlučujem o temi na kojoj ću raditi. Onda pišem, pa opet čitam vijesti. Svi moji sastanci i razgovori vrte se oko Gaze, a emocionalna patnja je stalna pratnja. Iako ne pišem o izraelskim, i neizraelskim, žrtvama početnog napada Hamasa, uključujući i otete civile, njihova sudbina i agonija njihovih obitelji također mi ispunjavaju dane i misli. Ovih dana puno manje putujem Zapadnom obalom nego prije rata: prvi razlog je taj što sam odlučila uglavnom pisati o Gazi, razaranju, ljudima. Ono što se dešava je očito i iz daljine, i to je razlog zašto toliko ovisim o portalima. Drugi razlog je taj što je vojska praktički zatvorila i razdvojila većinu palestinskih sela i gradova na Zapadnoj obali. Mobilnost je otežana, mogu se izgubiti sati u pokušaju da se stigne do odredišta. Zbog toga nisam pisala o drugim temama koje me obično zaočupljaju: nasilju doseljenika, vojnim in-

vazijama na palestinska naselja i domove na Zapadnoj obali, širenju naselja. Za sve to trebala bih ući u blokirane palestinske zajednice. Čak sam odgodila pisanje o ekonomskim posljedicama ovog rata, iako sam to planirala gotovo od samog početka. Održavanje stalnog kontakta sa Gazom oduzima

Gorljiva službena podrška Izraelu i njegovom ratu protiv Palestinaca motivirana je, vjerujem, ciničnim praktičnim vojno-ekonomskim razlozima, a također i antimuslimanskim i antiimigrantskim osjećajima

puno vremena jer Izrael često blokira telekomunikacije, a pisanje me emocionalno iscrpljuje više nego ikad.

Orvelovska definicija rata

Haaretz je početkom godine objavio vašu kolumnu u kojoj, između ostalog, pišete: 'Ljudi su uglavnom u modusu preživljavanja, obuzeti stalnim egzistencijalnim strahom.' Također citirate komentar čitatelja na jedan prethodni tekst u kojem on kaže kako su patnja i bol 'tog pokvarenog naroda' njegovo gorivo. 'Što je veća njihova tuga, to je veći moj optimizam za bolju budućnost. U njihovoj ćemo se smrti utješiti.' Odražava li taj komentar mišljenje većine? Kako se suprotstaviti takvim komentarima?

Ako sudimo po komentarima čitatelja – ne samo na moje tekstove – onda se mnogi izraelski Jevreji tako osjećaju i objavljuju takve krvoločne misli i osjećaje koji doista odražavaju, a potom i potiču službeno vojno ponašanje na terenu.

Bili ste u SAD-u kad je počeo rat i vidjeli demonstracije sa pozivom na prekid vatre i prestanak genocida. Danas možemo u tom smislu govoriti i o globalnom pokretu, ali je upitno kolika je njegova snaga. Čuju li se ti glasovi u Izraelu i Palestini? Mogu li oni donijeti promjenu?

Masovne demonstracije posvuda izražavaju šok koji toliko ljudi osjeća s obzirom na suocnost sa prizorima smrti i razaranja. Te su demonstracije sve brojnije i sve češće. No istodobno nisu uspjele natjerati vlade da zastave napade Izraela. Zapadne zemlje zapravo još uvijek podržavaju Izrael i njegovo 'pravo na samoobranu' – jedna od najružnijih, orvelovskih, definicija rata. Južnoafrička Republika poduzela je najhumaniju inicijativu podigavši tužbu protiv izraelskog genocidnog rata, ali već su i dosadašnji izgubljeni životi, razaranja, brisanje prijašnjeg načina života i veza u zajednici i obiteljima neopisivi i nepopravljivi.

Impresivno je pratiti palestinske novinare koji izvještavaju iz Gaze. Snimke koje šalju razlikuju se od onoga kako međunarodni mediji obično izvještavaju iz kriznih područja kojima imaju pristup. Ipak, novinari su u ratnim uslovima mnogočime ograničeni. Koliko pratite te izvještaje i društvene mreže?

Pratim društvene mreže, ali se mnogo oslanjam i na prijatelje i WhatsApp grupe u kojima se dijele poruke, umjesto da ih tražim samostalno. Bojim se da se ne utopim u svemu. Snimke su jako važne, ali obično nedostaju brojne činjenice, ponekad čak i imena i mjesta. Naglasak je na vizuri i emotivnom dojamu, a ne na činjenicama koje su bitne za profesionalno izvještavanje. Također, Hamasove borbe vidimo samo na službenim snimkama. Slobodni novinari obično izbjegavaju spomenuti njihovu prisutnost ili postojanje tunela i uskladištenog oružja u domovima civila, što bi možda sporadično moglo objasniti, ali ne i opravdati izraelsko razaranja tog područja. Razlozi za taj propust mogli bi biti očiti sami po sebi: mogu biti u vojnoj cenzuri koja je u ratu prirodna, jednako kao u Izraelu, ili u nespornosti da se pomogne okupatorskoj vojsci i njenoj propagandi, ili u pukom strahu od reakcije Hamasa i javnosti koja ga ne odobrava. Ali ako pratim njihove izvještaje, ne mogu da se ne zapitam što nedostaje. Ti izvještaji rijetko, ako uopće ikada donose

Foto Privatna arhiva

razmišljanja Palestinaca o napadu Hamasa 7. oktobra ili bilo kakvu kritiku o njihovom ponašanju otada. To također puno govori.

Izrael pokušava ušutkati te glasove ubijanjem novinara u Palestini. Zapadne vlade također sudjeluju u ušutkavanju antiratnih glasova i karakteriziraju ih kao antisemitizam. Čak su i Jevreji optuženi za to. Kakvo je vaše mišljenje o tome?

Ne znam koliko su ubojstva novinara i bilo koga ko fotografira namjerna, odnosno koliko imaju za cilj ušutkavanje i zastrašivanje, ili slučajna. Svaki centimetar u Gazi je opasan, a s obzirom na to da se novinari – službeni ili stranački – neprestano kreću uokolo, u stalnoj su opasnosti. Također, izraelska definicija ‘ubojitih ciljeva’ – ispričavam se na tom opscenom izrazu – uključuje i neorbene članove Hamasa ili Palestinskog islamskog džihada. Među njima ima novinara koji su možda pružili neke profesionalne usluge tim organizacijama. Što ne opravdava, naravno, nego samo objašnjava neka ubojstva. Ako je bombardiranje bilo cilj ušutkati i odvratiti druge, izraelski neuspjeh je i tu golem. Mladi ljudi naoružani pametnim telefonima, koji rade usprkos čestim blokadama komunikacijskih mreža, pridružili su se toj golemoj vojsci amaterskih, ali vitalnih reportera i dokumentarista. Drugi oblici ušutkavanja koje spominjete potpuno su drugačiji i ne uključuju tako okrutne metode kao što je oduzimanje života, pa možda zaslužuju poseban paragraf. Izrael i prookupacijski lo-

biji u mnogim zemljama uspjeli su unijeti strah u medijske prostore koji prihvaćaju da je kritika Izraela jednaka antisemitizmu. I da, i Jevreji mogu biti optuženi za antisemitizam ako kritiziraju izraelsku politiku. Je li Holokaust i njegov trajni trag u zapadnim društvima i vladama, posebno u Njemačkoj, pravi razlog? Sumnjam. Automatska, gorljiva službena podrška Izraelu i njegovom ratu protiv Palestinaca – i nedjelovanje u odnosu na nasilan proces kolonizacije na Zapadnoj obali – motivirana je, vjerujem, ciničnim praktičnim vojno-ekonomskim razlozima, a također i antimuslimanskim i antiimigrantskim osjećajima.

Za razliku od sedamdesetih i osamdesetih godina, kad se u međunarodnom diskursu

Posve je izvjesno da je Hamas shvatio da će pokrenuti veliki izraelski protunapad: tri mjeseca kasnije i dalje se bore i imaju dovoljno vojnika, oružja, streljiva, taktike i volje

govorilo o ‘nacionalno-oslobodilačkim pokretima’ koji su mogli koristiti teror vrijeđan osude, danas je opća etiketa ‘teroristička organizacija’. Države dakle Hamas ne vide kroz prizmu višedesetljetne izraelske represije i nasilja, nego samo kroz prizmu djela i izjava. Istodobno, antisemitski osjećaji nisu nestali iz lokalnih kultura u mnogim evropskim društvima, a ponekad se protivljenje izraelskoj politici mijesha s takvim drevnim osjećajima. I sama sam tome svjedočila. Postoji tendencija izdvajanja Izraela, kao da je on jedini agresorski kolonizator u ljudskoj povijesti ili jedina država u kojoj je službeno ubijanje civila česta pojava, dok se istodobno zanemaruju kontekst i okolnosti njegova osnivanja. Ljevičari i internacionalisti moraju dakle biti na oprezu s obje strane. Kritizirajte i osudite Izrael, što i treba, ali nemojte dopustiti da se ti stavovi koriste iz pogrešnih razloga.

‘Nikad više’

Nedavno sam razgovarala s prijateljem, Jevrejkom iz Srbije, koji mi je rekao da je očajan zato što drugi put u njegovom životu netko u njegovo ime čini genocid. Bilo je tako bolno to čuti. Što biste rekli nekome tko se tako osjeća, nekome ko zna da je (nikad više) samo fraza?

Dijelim očaj, a on je još veći. ‘Nikad više’ vrijedi ili bi trebalo vrijediti i za druge okrutne, neljudske aspekte života na ovom svijetu, a time i za naš stalan osjećaj žalosti i poraza,

odnosno odlučnost da nešto poduzmemo. Širenje divljeg kapitalizma koji ugrožava održivost cijelog svijeta i odumiranje sustava socijalne skrbi, odbijanje primanja izbjeglica iz ratom i glađu pogođenih zemalja, dječji rad itd. A to su samo neki primjeri nepravde koja se ponavlja i uvećava usprkos svim naporima. Bojim se za život svakog stanovnika Gaze i žalim svakog trenutka gubitak Gaze koju sam poznavala i voljela, i one koju nisam poznavala, nadajući se da ću joj se uskoro moći vratiti i upoznati je. Izraelskim je novinari od kraja 2006. zabranjen ulazak u Gazu. Otada sam uspjela tri puta ilegalno ući, zadnji put 2010. godine. Sve vam ovo pišem iz jedne evropske zemlje u koju sam došla u posjetu prijateljima koji su pobjegli iz Gaze. Oni su gledali, stregili i proživljavali smrt u svakom trenutku tokom tri mjeseca prije bijega. Bojali su se da će umrijeti svakog trenutka. I usudujem se reći da je to slučaj sa svima. Konstantan strah, tolika koncentracija raseljenih ljudi, nesigurnost od bombi u borbenim područjima, nedostatak vode i hrane, prekid posla i bilo kakvog produktivnog i kreativnog angažmana, poremećaj bilo kakve civilne aktivnosti i nepodnošljiv broj ubijene djece. Sve to čini ono što Palestinci doživljavaju genocidom, bez obzira na točne brojke žrtava. Stoga bi zahtjevi za prekidom vatre trebali biti sve glasniji, kako bi se zaustavio porast broja ubijenih. Uz svu bol koju osjećam, radije analiziram sadašnji rat u Gazi u političkim terminima, a ne samo ili uglavnom u moralno-emocionalnim.

No niste mi postavili nijedno pitanje o Hamasu općenito i njihovoj vojnoj operaciji koja je pokrenula aktualni rat. Nespominjanje Hamasa kao važnog političkog, vojnog, društvenog i ideološkog faktora danas i u proteklih 30 godina može stvoriti pogrešan dojam da su Palestinci pasivni primatelji opresije. Ako Palestince smatramo isključivo žrtvama, to ne doprinosi našem razumijevanju situacije. Palestinci u velikoj mjeri podržavaju Hamas, posebno nakon 7. oktobra. Ne zbog zločina koje je počinio – većina Palestinaca ne želi vjerovati da je to istina – nego zato što je Hamas briljirao u izazivanju izraelske arogancije i vojne nadmoći te utjecao na razvoj događaja, i zato što je usavršio ideju oružane borbe, koju su Palestinci uvijek obožavali. Sada se treba zapitati je li pomno planiran vojni napad imao političku dimenziju i motivaciju te kakva je ona bila. Odgovor još nije jasan. Izraelska politika u proteklih 30 godina, čak i pod krinkom ‘mirovnog procesa’, bila je sabotirati palestinski nacionalni projekt za državu. Možda je prerano da odgovorimo na pitanje hoće li napad Hamasa natjerati Izrael na povlačenje. Izrael je u proteklih 30 godina dokazao da se odbija odreći doseljeničko-kolonijalnog karaktera. Jesu li nedavni oružani napad i prethodni oružani sukobi s Izraelom na Zapadnoj obali zaustavili proces kolonizacije, preokrenuli ga? Nisu, naprotiv. A rat je doseljenicima pružio priliku da pojačaju napade koji prisiljavaju Palestince na raseljavanje. Posve je izvjesno da je Hamas shvatio da će pokrenuti veliki izraelski protunapad: tri mjeseca kasnije i dalje se bore i imaju dovoljno vojnika, oružja, streljiva, taktike i volje. Stanovnici Gaze, posebno stručnjaci, akademski obrazovani građani, liječnici, mladi i bogati, žele napustiti razoreni pojas, mnogi to i čine. To je u savršenoj korelaciji s dugogodišnjom voljom Izraela da oslabi palestinsko društvo i desetkuje broj Palestinaca ‘dobrovoljnim’ i prisilnim raseljavanjem. Može li se takav izvjestan scenarij velikog odljeva mozgova i uništenje infrastrukture, za čiju će obnovu trebati desetljeća, još uvijek smatrati palestinskom pobjedom? Približava li to Palestince oslobođenju? Ostaje da se vidi. ■

INTERNACIONALA

Razumljivi su pozivi na zabranu AfD-a

Sudski postupak zabrane bi uspio. No iscrpljivanje legalnih sredstava nije dovoljno. Ono neće zaustaviti ni preokrenuti društveni pomak prema krajnjoj desnici, govori za Novosti socijalna ekonomistkinja Marija Oshana, voditeljica beogradskog ureda Zaklade Rosa Luxemburg, povezane sa strankom Ljevica (Die Linke)

Mediji su nedavno razotkrili da je održan sastanak nekih političara ekstremno desnog AfD-a s pojedincima iz neonacističkog miljea na kojem se razgovaralo o deportaciji imigranata. Potom su diljem Njemačke uslijedili masovni prosvjedi protiv ekstremne desnice. Kako komentirate plan o takozvanoj remigraciji i proteste?

Otkrića o planovima deportacije milijuna ljudi sa ili bez njemačkog državljanstva razotkrila su etnonacionalističku ideologiju AfD-a. Čak i ako ništa doista novo nismo doznali, AfD je sada izložen pritisku, naročito oni koji žele zadržati fasadu normalne konzervativne demokratske stranke. Primjerice, predsjedavajuća AfD-ove parlamentarne frakcije ALICE WEIDEL nedavno je zastupala napuštanje Europske unije i zatražila referendum o članstvu u EU-u. To nije bilo ništa više od patetičnog

pokušaja skretanja pažnje javnosti s teme deportacija, pa i s nje same, s obzirom na to da je sastanku prisustvovao i pripadnik njenog tima. Ohrabruje to što su na ulice izašle stotine tisuća ljudi. Naročito je upadljivo da se prosvjedi održavaju u brojnim manjim gradovima i da sudionici dolaze iz vrlo različitih društvenih grupa i slojeva. Politički pritisak civilnog društva također šalje signal vladajućim strankama. Od njih se zahtijeva ispravak politike isključivanja i polarizacije te povratak principima solidarnosti, ljudskih prava i čvrste demokracije.

Trenutno je prema anketama AfD druga najsnažnija stranka s 21 do 23 posto podrške. Postoji li realna opasnost da preuzme vlast u pojedinim saveznom pokrajinama ili čak na saveznoj razini?

Opasnost postoji. Izbori se u rujnu održavaju u Brandenburg, Tiringiji i Saskoj, gdje je prema istraživanjima AfD najsnažnija opcija s 30 do 35 posto podrške. No AfD-u će za vladavinu tim pokrajinama trebati koalicijski partner. To bi najvjerojatnije bio konzervativni CDU, s kojim bi AfD tvorilo stabilnu vladajuću većinu. Razvoj događaja uvelike će dakle ovisiti o tome hoće li se CDU – koji s AfD-om već surađuje na općinskoj razini, proguravajući prijedloge glasovima AfD-a i glasajući za prijedloge AfD-a – nastaviti primicati AfD-u i ući u koaliciju na pokra-

jinskoj razini. Ili će ostati vjeran vlastitim konzervativnim, ali ipak demokratskim vrijednostima i isključiti suradnju s AfD-om ne samo verbalno, nego i u praksi.

Sve su glasnjiji stavovi koji zastupaju zabranu AfD-a. Nedavno je s njom koketirao i sam zeleni vicekancelar Robert Habeck. Kritičari ističu da zabrana neće oslabiti društvenu podršku ekstremnoj desnici, odnosno da su takve ideje simptom bezidejnosti i očaja političkog establišmenta. Što vi mislite o tome i što bi bilo potrebno da se preotmu milijuni AfD-ovih glasača?

Pozivi na zabranu stranke su razumljivi. Prema njemačkom ustavu zabrana političke stranke moguća je u slučaju prijetnje demokraciji. U tri pokrajine – Tiringiji, Saskoj-Anhaltu i Saskoj – AfD je označen (od Saveznog ureda za zaštitu ustava, op. a.) kao 'definitivno ekstremno-desna' organizacija, dok bi se o stranci kao cjelini odlučivalo u procesu zabrane. Sigurna sam da bi postupak sudski uspio i da bi u određenoj mjeri dokazao funkcioniranje njemačke demokracije. No iscrpljivanje legalnih sredstava nije dovoljno, ono neće zaustaviti ni preokrenuti društveni pomak prema krajnjoj desnici. Nadalje, postupak zabrane može trajati godinama, a AfD će za to vrijeme opet igrati ulogu žrtve i tako zadobiti nove pobornike. Očaj pripadnika političkog establišmenta uglavnom je u tome što su slijedili pogrešnu strategiju usvajanja AfD-ovih narativa, nadajući da se će tako oslabiti krajnju desnicu i umiriti razočarane glasače. Dogodilo se suprotno – krajnja desnica sve je jača, a politički diskurs se općenito pomaknuo udesno. Ako se želite suprotstaviti AfD-u i ponovno pridobiti glasače koji nisu uvjereni krajnji desničari, trebate ga lišiti ideoloških temelja te umjesto prihvaćanja krajnje desnih narativa slijediti socijalne politike koje rješavaju postojeće probleme.

Poljoprivrednici i željezničari prosvjeduju, a privreda je na rubu recesije. Kako ocjenjujete koalicijsku vladu kancelara Olafa Scholza, sastavljenu od SPD-a, Zelenih i liberalnog FDP-a, i u kojoj mjeri su njene politike odgovorne za rast krajnje desnice?

Bilo bi pogrešno za uspon krajnje desnice kriviti samo aktualnu vladu. Više od dvadeset godina vlade smanjuju ulaganja u dostupno stanovanje, javno obrazovanje, skrb i zdravstvo, dok istovremeno režu poreze bogatima, a 'dužnička kočnica' pretvorena je u religiju. Nakon godina relativne stabilnosti Njemačka se suočava s društvenom, ekonomskom i političkom krizom, koju produbljuju rat i učinci pandemije. To je dovelo do rastućeg osiromašenja velikih dijelova stanovništva i straha od gubitka posla čak i unutar bolje stojeće srednje klase. Razumljivo je da je znatno smanjeno povjerenje u etablirane

stranke, što je dosad najviše pogodovalo samoproglašenoj antiestablišmentskoj desnici. Umjesto da ponovno uspostavi socijalnu, političku i ekonomsku agendu za rješavanje konkretnih problema, sadašnja vlada nastavlja neoliberalnu politiku.

Bivša visokopozicionirana članica Ljevica (Die Linke) Sahra Wagenknecht nedavno je osnovala vlastitu stranku 'Savez Sahra Wagenknecht – Razum i pravda' (BSW) koja bi po ekonomskim pitanjima trebala biti lijevo, a po kulturalnim desno, odnosno zastupati socijalnu pravdu i konzervativne vrijednosti. Pojedina istraživanja BSW-u daju velike šanse, dok se mnogi nadaju da bi on mogao oduzeti glasače AfD-u. Kako vi to vidite?

BSW je klasična populistička formacija, skrojena prema karizmatičnom vođi, organizirana odozgo prema dolje i uz upotrebu antiestablišmentske retorike. S jedne strane zahtjevi umjerene ljevica za većim plaćama i mirovinama, pristupačnim stanarinama, pravednim porezima te za manje privatizacije u sektoru zdravstva i skrbi, a s druge agitacija protiv migranata, 'lifestyle ljevica', Zelenih kao 'stranke zabrana' i, naravno, protiv 'elite' općenito. Sasvim je moguće da će to doprijeti do dijela birača iz AfD-ovog spektra koji će glasati za novu stranku. Zapravo, istraživanja sugeriraju da se WAGENKNECHT obraća glasačima svih stranaka i da bi vjerojatno mogla mobilizirati i one koji trenutno ne glasaju. Uputno je može li dugoročno ostvariti značajnije izborne uspjehe. Hoće li dovesti do slabljenja krajnje desnice? Mislim da neće, jer je sama stranka vrlo nacionalistička i koketira s desničarskim pozicijama, posebno kada su u pitanju migracijska ili rodna pitanja.

Sama Ljevica je u dubokoj krizi. U nacionalnim anketama ne došire ni izborni prag od pet posto. Kakva je perspektiva za oporavak stranke?

Nažalost, uz samo nekoliko iznimaka ljevica je u krizi diljem Europe. Nakon uspješne kampanje za minimalnu plaću i protiv zloglasnog sustava Hartz IV (reforme tržišta rada iz 2000-tih, op. a.) Ljevica nije uspjela iskoristiti ekonomsku i političku krizu u Njemačkoj. Iako je njen politički program daleko najradikalniji i najuvjerljiviji kada je riječ o socijalnoj pravdi i redistribuciji, percipiran je tek nešto više lijevim od Zelenih i socijaldemokrata. Povrh toga javnom su percepcijom dominirali sukobi unutar stranke. Ljevica se sada fokusira na svoj povratak kao jake lijeve snage, što je složen proces i neće se odmah vidjeti u anketama i izbornim rezultatima. Okolnosti stranci idu na ruku jer privredna situacija treba politički odgovor s jasnom klasnom perspektivom i političkim programom usmjerenim na poboljšanje životnih i radnih uvjeta većine, a ne na interese kapitala manjine. To nudi samo Ljevica. Stranka se pokazala kao pouzdan partner sindikatima i blisko je povezana s društvenim organizacijama i pokretima, a posljednjih mjeseci pridobiva tisuće novih članova. To su dobri uvjeti za stabilizaciju i najvjerojatnije će na nadolazećim izborima dovesti do barem umjereno boljih rezultata.

■ Jerko Bakotin

Marija Oshana
(Foto: Falk Weiss)

Bakir na respiratoru

Federalnom premijeru, direktoru federalne civilne zaštite i vlasniku firme 'F. H. Srebrna malina' potvrđena je kazna od ukupno 15 godina zatvora zbog nabavke neupotrebljivih respiratora za više od deset miliona maraka. Bračni par Izetbegović ih brani

TEK nešto više od devet mjeseci, otkako je Sud BiH donio prvostupanjsku presudu kojom je osudio federalnog premijera FADILA NOVALIĆA, suspendovanog direktora Federalne uprave civilne zaštite (FUCZ) FAHRUDINA SOLAKA i vlasnika firme 'F. H. Srebrna malina' FIKRETA HODŽIĆA na ukupno 15 godina zatvora zbog zloupotrebe prilikom nabavke respiratora vrijednih deset i po miliona maraka tokom pandemije koronavirusa, presuda je potvrđena. Sud BiH ozvaničio je presudu tek nakon što se informacija pojavila u javnosti, što su učinili, kako su rekli, zbog održavanja

povjerenja javnosti u rad pravosuđa, naročito u predmetima koji su označeni kao 'visoka korupcija', ali mediji su i otkrili spornu nabavku, kaže nam AMARILDO GUTIĆ, istraživački novinar portala zurnal.info. Na tom je portalu opisano kako su nabavljeni respiratori radili i kakve su bile posljedice za pacijente. Gutić ističe da se u pozadini pandemije odvijala borba za dodjelu nabavki odabranim, stranački i interesno povezanim dobavljačima.

— Upravo je Fadilo Novalić najbolje predočio bešćutnost vlasti izjavom da su mogli odavno nabaviti vakcine, ali nisu željeli glumiti državu, te da nisu željeli biti pokusni kunići globalne vakcinacije – podsjeća naš sagovornik.

Otkako je zloupotreba otkrivena, posebnu dozu razumijevanja za nabavku ki-

neskih respiratora, koji su neupotrebljivi u bolničkim uvjetima – proizvedeni su za upotrebu u vozilima hitne pomoći prilikom prijevoza pacijenata – pokazao je bračni par Izetbegović. 'Respiratori nisu neka klasa, ali i jugo i stojadin vas mogu spasiti, da morate pobjeći', izjavio je u odbranu Novalića tad BAKIR IZETBEGOVIĆ, inače njegov šef u SDA. Njegova supruga SEBIJA IZETBEGOVIĆ oglasila se nakon potvrde presude: 'Fadil Novalić je najbolji premijer kojega smo ikad imali. Ne treba šutjeti, nego govoriti istinu, baš onako kako je učinio časni sudija i gospodin BRANKO PERIĆ.' Sudija Perić nije se složio sa presudom, a protiv njega je pokrenut i disciplinski postupak jer je 'prekršio pravila koja sudijama ne dopuštaju lično javno očitovanje o izdvojenom mišljenju', što je on učinio.

Samu presudu ne treba povezivati sa činjenicom da SDA sve više gubi vlast i utjecaj, ističe Gutić koji ne misli da će tužilaštvo nakon presude ići i dublje u pokušaju da se otkriju naručioci ovog posla, ali i svi koji su u njemu posredovali. On ističe da su tu prilikom propustili tokom istrage, odnosno do podizanja optužnice, podsjećajući na poruke koje su iscurile u javnost, poput one na početku koja je dovela u vezu 'F. H. Srebrnu malinu', Fikreta Hodžića i Novalića: 'Selam, gospodine Novaliću, Asim mi je rekao da vam se javim u vezi s respiratorima, pa kad budete imali minutu.' Ispostavilo se da je Novalić imao više od minute.

— Svjedočenja u sudnici ukazivala su da su postojale osobe koje su vodile proces iz sjene, od izbora dobavljača (poslao me Asim) do pominjanja izvjesne 'Seb' u porukama. Uzgred, ako su akteri nabavke respiratora nevini, zašto su davane međusobne sugestije o brisanju sadržaja telefona ili zamjeni uređaja. Osobe bez krivnje to ne rade – ukazuje novinar portala zurnal.info.

Politički kontekst je nemoguće izbjeći. U pokušaju obrane Novalića i ekipe to čini SDA, ali i njihovi politički protivnici, koje prepoznajemo prije svega pod nazivom 'trojka', a koju čini koalicija Socijaldemokratske partija BiH (SDP-BiH), Narod i pravda (NiP) te Naša stranka. Njima je ovaj slučaj idealna podloga za daljnje napade na SDA i korupciju koja je u BiH ukorijenjena u vrijeme njihove vladavine. Prema posljednjem izvještaju Transparency Internationala samo je Rusija u Evropi gora od BiH prema indeksu percepcije korupcije.

Gutić ističe da SDA polako odlazi u prošlost, kao i da je sve manje onih koji vjeruju riječima predsjednika stranke Bakira Izetbegovića: 'Ako ne bude nas, biće još gore'.

— Mnogi su živjeli u nadi da će jednom i oni postati dio stranačkog 'tala' utemeljenog na korupciji i nepotizmu. To što se pravosuđe probudilo u slučaju Novalića i družine njihova je nesreća. Neće ni DRAGAN ČOVIĆ i HDZ još dugo, a TITE mi ni DODIK – zaključuje Amarildo Gutić.

U telefonskom razgovoru za Federalnu televiziju Novalić je poručio: 'Da, istina je, nismo zvanično dobili otpovak presude, ali su me obavijestili da je presuda potvrđena. Sada slijedi izvršenje presude – da, idem u zatvor', da bi potom negirao da je rekao tako nešto optuživši 'strane režisere i domaće izvođače', da su grubim kršenjem prava i gaženjem pravde 'doveli proces protiv njega do kraja'.

■ Dejan Kožul

Ništa od velikog rata

DRŽAVLJANSTVO ubijenih i poginulih često diktira i koliki i kakav će biti medijski odjek, pa i kakve će biti globalne političke, vojne, ekonomske i druge reakcije. Za tko zna koliko mrtvih u seriji građanskih ratova u Kongu uglavnom nikoga nije bilo briga. Tri ubijena američka vojnika u bazi Toranj 22 u Jordanu rezultirali su raspravom o tome jesmo li na rubu trećeg svjetskog rata i kada će se SAD započeti rat protiv Irana.

Američki vojnici ubijeni su u bazi svoje vojske u stranoj zemlji. Napad je izvršen dronom, globalno je odmah zaključeno da je iza napada Iran. Nije tako nešto teško izreći; Iran doista jest uključen u sve bliskoistočne ratove i sukobe. Teheran odbacuje bilo kakvu odgovornost za to, ali sigurno se raduje tome što američka vojska ima tri vojnika manje, a njih 34 su ozlijeđeni.

Odgovornost za napad preuzela je proiranska skupina iz Iraka Islamski otpor, navodno labava konfederacija brojnih milicija koje Iran podržava u Iraku.

Nije trebalo dugo čekati pa slušati izjave u kojima se oružjem ne samo zveckea nego ono 'zuji, zveči, zvoni, zvuči'. Na što bi bio nalik otvoreni rat s Iranom bolje je i ne pokušati zamisliti, bit će da bi sve čemu svjedočimo na Bliskom istoku bilo pretvoreno u fusnotu u usporedbi s tim ratom.

Novog velikog rata ipak neće biti. Američki predsjednik JOE BIDEN izjavio je da je odlučio kako će SAD odgovoriti na napad i 'zaključio da nam ne treba širi rat na Bliskom isotku'. Kako će odgovoriti nije znano, ali na temelju dosadašnjih iskustava ponešto se može naslutiti. Vjerojatno će vojska i službe SAD-a tragati za čelnicima Islamskog otpora, a kada ih lociraju, onda će i oni, baš kao i Islamski otpor, koristiti dronove ne bi li ih likvidirali.

Nekakve mjere, vjerojatno ekonomsko-diplomatske naravi, mogu se očekivati i prema Iranu. Biden je izjavio da Islamsku Republiku smatra odgovornom jer 'opskrbljuje oružjem ljude koji su to učinili'.

Pogibija tri američka vojnika u stranoj zemlji globalno je protumačena kao velika eskalacija tenzija kojih tom dijelu svijeta i inače ne nedostaje. Napad od nedjelje na bazu Toranj 22 u kojoj je oko 350 američkih vojnika, a koja je strateški smještena na jordansko-sirijskog granici, prvi je smrtonosan napad na američke vojnike otkad je u listopadu izbio rat Hamasa i Izraela.

Konkretan učinak dosadašnjih američkih verbalnih prijetnji je moratorij na vojne operacije protiv američkih snaga u regiji kojega je proglasila proiranska iračka milicija Kataib Hezbollah (Brigade Hezbollaha) i to 'kako bi se spriječile neugodnosti po iračku vladu'. I oni će, baš kao čelnici SAD-a, nastaviti sa zaštitom. Čelnici SAD-a nastaviti će štiti američke trupe u regiji (nije znano kako), a Kataib Hezbollah nastaviti će štiti 'naš narod u Gazi na druge načine', ni to nije znano kako.

■ T. Ponoš

PERSONA NON CROATA

Foto: Miss Japan Association/
REUTERS/PIXSELL

'Postoje rasne barijere i izazovno je biti prihvaćen kao Japanka.' Izjavila je to CAROLINA SHINO (na fotografiji u sredini), na bespriječnom japanskom, nakon što je izabrana za Miss Japana. Ta je 26-godišnjakinja rođena u Ukrajini, u Japan se doselila kao petogodišnjakinja i prva je naturalizirana Japanka koja je izabrana za Miss. Njen izbor rasplamsao je nacionalističku raspravu, koja podsjeća na onu iz Hrvatske kada je LEJLA ŠEHOVIĆ izabrana za Miss, o njenoj etničkoj 'neispravnosti' zbog koje ne bi smjela biti ljepotica Japana 2024. Pitanje je 'što znači biti Japanac i tko to može biti?'

■ T. P.

CRTA ispod crte

Procjena rezultata izbora Ipsosa, koji istraživanja raspoloženja birača radi i za Vučićevu stranku, bila su precizna. CRTA je već u svojim predizbornim istraživanjima najavljivala veliku izbornu krađu, ali ne objašnjava kako su naprednjaci dobili 900 tisuća glasova više od opozicije

SRPSKA podružnica agencije Ipsos neposredno pred izvanredne prosi-
načke izbore za Narodnu skupštinu
Srbije, Pokrajinsku skupštinu Voj-
vodine i Gradsku skupštinu Beogra-
da objavila je procjenu njihovih rezultata i
skoro u dlaku pogodila njihov konačni ishod.
Od Ipsosa se to i očekivalo jer je u višedece-
nijskom bavljenju izbornim prognozama u
pravilu točno prognozirao rezultate izbora.

Ipsos već neko vrijeme istraživanja o raspo-
loženju birača i rejtingu političkih stranaka
radi za VUČIĆEVU Srpsku naprednu stranku.
I predizborno istraživanje za izvanredne
prosi-načke izbore uradio je po narudžbi na-
prednjaka na reprezentativnom uzorku od
3.712 ispitanika. Među anketiranimi nije bilo
građana s pravom glasa koji žive na Kosovu
i izvan Srbije. Ipsos je prognozirao da će SNS
na parlamentarnim izborima dobiti najmanje
42,5, a najviše 46,7 posto glasova birača te
kao srednji interval izbacio vjerojatnih 44,6
posto biračkih glasova. Opozicijskoj koaliciji
'Srbija protiv nasilja' prognozirao je najmanje
21,9, najviše 25,3 posto glasova te vjerojatnih
23,6 posto glasova. Konačni službeni rezul-
tati kažu da je Vučićeva lista dobila 46,75, a
Đilasova 23,66 posto biračkih glasova, dakle,
u granicama Ipsosovih prognoza. Slično je i
s rezultatima beogradskih izbora koji su ta-
kođer u granicama predizbornih prognoza

te agencije. I dok je Ipsos uoči izbora na te-
melju svojih anketnih istraživanja precizno
prognozirao rezultate izbora, nestranačka or-
ganizacija civilnog društva Centar za istraži-
vanje, transparentnost i odgovornost (CRTA)
već je u svojim preliminarnim predizbornim
izvještajima najavljivala izbornu krađu koja
će se navodno dogoditi na izborima u režiji
vladajućih Vučićevih naprednjaka. CRTA je
pritom naglasak stavila na organiziranu ma-
sovnu migraciju birača koju je Vučićev režim
navodno već pripremio uoči izbora. Analiti-
čari CRTA-e podsjetili su da su se masovne
migracije birača događale i na izborima u
Mađarskoj, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori.
Druge zemlje nisu spominjali, pa ni Hrvatsku,
iako je i ovdje ta priča desetljećima pratila
skoro sve izbore, sve dok hrvatski birači iz tzv.
dijaspore nisu dobili pravo izravnog biranja
tri saborska zastupnika.

CRTA je i poslije održanih izbora i službe-
nog proglašenja njihovih rezultata još in-
tenzivnije nastavila tvrditi da se na srpskim
parlamentarnim, a pogotovo beogradskim
gradskim izborima dogodila organizirana i
nezakonita masovna migracija birača, a time
i izborna krađa. Govoreći o srpskim izborima
pred članovima njemačkog parlamentarnog
odбора za EU programski direktor CRTA-e
RAŠA NEDELJKOV stoga je rezimirao i sljedeće:
'Još jednom su se izbori u Srbiji pokazali ma-

nje kao mehanizam smjenjivosti vlasti, a više
kao parada nedostižnih početnih prednosti
vladajuće stranke, stečenih kroz sistemsku
zloupotrebu državnih institucija i zakona, u
cilju sprečavanja mogućnosti da se izborima
promeni bilo šta. U situaciji smo da počemo
da verujemo u onu parolu koja kaže da bi izbo-
ri, kada bi stvarno mogli da donesu promene,
već bili zabranjeni. Naša vrlo konzervativna
procena, proizašla iz iscrpne analize ograni-
čenih javno dostupnih podataka, kaže da se
netačnost biračkog spiska broji u najmanje
30.000 birača. Sakupili smo nepobitne činje-
nice koje ukazuju da su manjkavosti zvanične
evidencije birača korištene za sprovođenje
nelegalnog i nelegitimnog izbornog inženje-
ringa zarad prekranja izborne volje birača.
Iz raznih delova Srbije, ali i iz inostranstva
(BiH i Crne Gore) dovođeni su ljudi da glasa-
ju na lokalnim izborima u Beogradu, i to na
osnovu zvaničnog prebivališta u prestonici
u kojoj ne bivaju, a zarad ishoda izbora po
volji vladajuće stranke. Štaviše, mnogi od tih
ljudi bili su podmićeni – primili su novac za
glasanje – ili su glasali pod pritiskom.'

No u intervjuu Vremenu Nedeljkov ipak
nije tako deciderano tvrdio da su izbori doista
pokradeni jer 'jedini pravi i konačan odgovor
na to pitanje može da nam da pravosuđe kada
bi bilo nezavisno. I to bi bio jedini merodavni
nalaz na osnovu kojeg ćemo mi kao društvo

znati šta se zaista dogodilo. I to je nešto što
mi kao organizacija civilnog društva traži-
mo – brzu reakciju tužilaštva i svih nadlež-
nih organa, uključujući i različite inspekcije,
kako Ministarstva državne uprave i lokalne
samouprave, tako i Unutrašnje kontrole Mi-
nistarstva unutrašnjih poslova. Oni moraju
da utvrde u kojoj meri je ko, kada i na koji
način zloupotrebio ovlašćenja kako bi bila
omogućena sistemski migracija birača iz
unutrašnjosti Srbije u Beograd, ali i u druge
opštine u Srbiji gde su se održavali izbori,
iz onih opština u kojima se izbori nisu održavali.
U to uključujemo i birače koji su dovođeni iz
okolnih zemalja regiona.'

U CRTA-inim izvještajima navode se kon-
kretni primjeri nezakonitog upisivanja bira-
ča u biračke popise i njihovog organiziranog
dovođenja na izbore najčešće u Beograd, ali
se radi o nekoliko primjera na temelju kojih
se potom gradi priča o masovnoj migraciji
nekoliko 'desetina tisuća birača' te nezakoni-
tom upisivanju 50 do 80 tisuća novih birača u
Beogradu, iako službeni podaci govore o 11 ti-
suća novih birača upisanih u biračke spiskove
u razdoblju od prošlih izbora. U CRTA-i razliku
objašnjavaju kombinacijom brisanja birača za
koje su naprednjaci 'znali ili mogli znati da
neće glasati' i dodavanjem onih za koje znaju
da će glasati za njih. Pritom ne objašnjavaju
kako bilo tko u Beogradu kao milijunskom
gradu može znati tko će od upisanih birača
apstinirati od izbora i umjesto njih ubaciti
svoje birače i tako ukrasti nekoliko desetaka
tisuća glasova. I to ponajprije dovođenjem
barem 30-ak tisuća birača iz unutrašnjosti
i susjednih zemalja što se moglo organizirati
slijevanjem oko desetak tisuća automobila
ili oko tisuću autobusa na beogradske ulice.
Pritom Beograd pamti kolone autobusa par-
kiranih na novobeogradskim ulicama kojima
su naprednjaci dovođeni na stranački miting
prošle jeseni na kojem se okupilo oko 50 tisu-
ća ljudi. Takvih kilometarskih kolona parki-
ranih autobusa i automobila na beogradskim
ulicama nije bilo na dan izbora.

Unatoč drugim nedosljednostima i 'rupa-
ma' u CRTA-inim izvještajima (primjerice,
prešućivanje da je opozicija beogradske pro-
svjede građana nakon masovnih ubojstava
djece i mladih u beogradskoj školi i selima
kraj Mladenovca pretvorila u žestoku polu-
godišnju predizbornu kampanju, a potom i
u zahtjev za raspisivanje izvanrednih par-
lamentarnih i beogradskih izbora), opozi-
cijska koalicija 'Srbija protiv nasilja', ali i
dio inozemnih promatrača izbora prigrlili
su njezine izvještaje i preselili ih kao temu
za raspravu u pojedine nacionalne medije
i Europski parlament. I to prije nego što je
OESS-ova promatračka misija ispisala svoj
završni izvještaj o izborima u Srbiji. Euro-
parlamentarci su čak odlučili 8. veljače izglasa-
ti i posebnu rezoluciju o srpskim izborima
prije završnog OESS-ova izvještaja. Nikome
pritom nije čudno što takvih rasprava i rezolu-
cija nije bilo nakon 'nezakonitih migracija
birača' u Mađarskoj, Sjevernoj Makedoniji
i Crnoj Gori koje su potakle CRTA-u da se
posebno pripremi za njihovo dokazivanje
na srpskim izborima.

Direktno uplitanje Europskog parlamenta
ide dotle da opozicija u Srbiji traži da se već
sazvana konstituirajuća sjednica Narodne
skupštine za 6. veljače odgodi dok europar-
lamentarci ne usvoje rezoluciju kojom će se
navodno tražiti ponovno održavanje izbora u
Beogradu, a možda i parlamentarnih na ko-
jima su Vučićevi naprednjaci osvojili skoro
900 tisuća glasova više od Đilasove koalicije,
što i najmaštovitiji analitičari ne mogu pri-
pisati izbornim krađama i nezakonitim mi-
gracijama birača. Kuriozitet je i da nitko u toj
postizbornoj galami o 'pokradenih srpskim
izborima' ne postavlja pitanje kako je Ipsos
prognozirao njihov točan rezultat. ■

Prosvjed mladih zbog
sumnje u izbornu krađu
ispred Ministarstva
uprave u Beogradu krajem
prošle godine (Foto: A.H./
ATAimages/PIXSELL)

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Maja i Fusako

PIŠE Sinan Gudžević

Fusako Shigenobu je primjer za beskompromisnu odlučnost da se život posveti borbi za ideju pravde i primjer za okrutnost države prema pojedincu spremnom da se upusti u borbu za pravdu. Fusako je robijala dvadeset i dvije godine za nešto što nije učinila. Dokaza za ono za što je optužena i osuđena nije bilo niti će ih biti, te je stoga Fusako bila politički zatvorenik

OVIH dana sam se napokon sreo sa MAJOM VODOPIVEC. Ona živi u Hagu, profesorica je azijske povijesti i mirovnih studija na univerzitetu u Leidenu. Ondje je došla iz Japana, a u Japan je došla iz Sarajeva. U Sarajevu je rođena, japanski jezik je studirala u Beogradu. U nizu od nekoliko njenih priča hoću da najprije sačuvam onu o FUSAKO SHIGENOBU. Fusako (akcent na u) je Japanka, rođena u Tokiju, u dijelu Setagaja.

Fusako Shigenobu je primjer za beskompromisnu odlučnost da se život posveti borbi za ideju pravde i primjer za okrutnost države prema pojedincu spremnom da se upusti u borbu za pravdu. Fusako je robijala dvadeset i dvije godine u svojoj zemlji na Dalekom istoku za nešto što nije učinila. Dokaza za ono za što je optužena i osuđena nije bilo niti će ih biti, te je stoga Fusako bila politički zatvorenik. Državi Japanu to neće nauditi ni na koji način, a što je osuđenici naudilo zdravlju, i životu dakako, od toga se državi neće briga stvoriti nikakva.

Maja Vodopivec je, dakle, posljednje sedmice maja 2022. otišla iz Amsterdama u Tokio, da u Tokiju bude ispred zatvora na dan kad iz njega bude puštena Fusako Shigenobu. Maja je otišla u Tokio, jer je Maja, osim što je profesor za mir i rat, još i prijatelj sa Fusakinom kćerkom MEI, koja se zna još potpisivati i kao MAY, jer se to izgovara jednako kao mei, ali ima značenje i 'maj' što nije bez značenja, jer je ona dijete više majskih ljevičarskih pokreta. Fusako je bila radikalna ljevičarka i, iako formalno nije bila članica Komunističke partije, aktivno je učestvovala u snažnim studentskim protestima u Japanu. Komunistička partija je stajala iza nekih grupa mladih aktivista. Ta se partija u Japanu i danas tako zove, nije se preoklopila socijaldemokratskom ponjavom. Fusako je vjerovala u sve što su joj savjest i uvjerenja nalogali: da se bori za pravdu, za socijalnu jednakost, mir u svijetu i svjetsku revoluciju, kojom bi prezreni na svijetu zbacili okove kapitalizma i imperijalizma. Sve to zvuči i privlačno, ako zemlja u kojoj to radiš nije pod američkim diktatom, koji je s izbijanjem hladnog rata u ljevičarima vidio veću opasnost nego u rehabilitiranim japanskim desničarima pa i ratnim zločincima (npr. KISHI NOBOSUKE). Ako pak zemlja jeste pod tim diktatom, onda za komuniste posao ne valja, jer američka elitna politika komuniste odavno smatra i opasnim i nepoželjnim i progoni ih na razne načine i sa raznih mjesta. I sa univerziteta ih progoni, da druga mjesta ovdje ne brojimo.

Fusako je kao mlada radila u fabrici kako bi zaradila novaca da može plaćati studije. Iako kćerka žestokog oca desničara, ona 1. marta 1971. odlazi u Palestinu, da se sa istomišljenicima bori za oslobođenje Palestine. Ta struja radikalnih japanskih ljevičara, kasnije nazvana Japanskom Crvenom armijom, jedina je u Japanu koja je svoju borbu vezala za oslobođenje Palestine. Fusako je odmah počela da radi u Narodnom frontu za oslobođenje Palestine (PFLP) koji je osnovao palestinski ljekar GEORGE HABASH, borac za sekularnu palestinsku državu. Radi i u uredu za odnose s javnošću i u uredništvu časopisa Al Hadat. Između mnogo događaja koji su tih godina obilježili život u Palestini i Izraelu valja spomenuti smrt izraelskog naučnika AHARONA KATZIRA, na koga su na aerodromu Ben-Gurion izvršili atentat japanski ljevičarski do-

Maja Vodopivec i Fusako Shigenobu, 2. juna 2022. u Tokiju. Foto: Mei Shigenogu

broljci, članovi takozvane Arapske Crvene armije i prijatelji same Fusako. Katzir je, po saznanjima pripadnika PFLP-a, bio glavni istraživač za razvijanje izraelskog biološkog oružja. U atentatu su stradala dva Japanka, a u unakrsnoj vatri je ubijeno 26 civila. Izraelske vlasti nisu dopustile komisiji UN-a da istraži kako se desilo toliko krvoproliće. Jedini preživjeli Japanac, KOZO OKAMOTO, na policiji je uzviknuo kako je član Arapske Crvene armije. Izraelske policijske strukture su to prevele u Japansku Crvenu armiju, koja je tako ušla u upotrebu cijele dvije godine prije nego što je stvarno osnovana. Fusako Shigenobu nije bila učesnik u atentatu, ali su je izraelske službe nekoliko puta pokušale ubiti. Zbog toga se povukla u ilegalu. Njoj će se 1. marta 1973. roditi kćerka Mei, koja će skoro tri decenije živjeti s majkom u ilegali, najduže u Bejrutu, gdje će diplomirati na Američkom Univerzitetu Bejrut (AUB), ali pod lažnim imenom.

Fusako će iz ilegale voditi više akcija protiv kapitalističko-imperijalnih struktura. Optužena je da je bila u akciji protiv koncerna Shell u Singapuru, a za talačku krizu u francuskoj ambasadi u Den Haagu 1974. nije optužavana.

Već od sljedeće godine činila je sve da se u narednim akcijama izbjegne svaka šteta nad civilima. To je posve ostvareno krajem 1980. kad su sve militarističke aktivnosti obustavljene. Japanska Crvena armija je otda usmjerena na podršku baze i solidarnosti s palestinskim narodom na grassroots nivou. Razlog za takvu promjenu Fusako, koja je imala veliki ugled među svojim suborcima i smatrana lidericom JCA, objašnjavala je novim stanjem stvari i nadom da će se s priznanjem Palestine od strane Ujedinjenih nacija (a poslije toliko mrtvih u sukobima) u svakoj borbi najvažnijim smatrati ljudski životi.

Kako je Liban sve manje bio spreman da pruži utočište takvim idealistima (Kozo Okamoto je jedini, nakon što je razmijenjen, dobio azil) Fusako se, novembra 2000. vraća u Japan u nadi da će svojoj kćeri pružiti priliku da živi normalnim životom. Biva uhapšena u Osaki i prebačena u Tokio. Optužena je za dva slučaja krivotvorenja pasoša, krivicu za to je priznala i za to je osuđena. Državni tužilac je usto Fusako optužio na osnovu iznuđenih iskaza od svjedoka iz 70-ih godina, iako su svi ti iskazi u toku procesa bili opovrgnuti. Uprkos tome, osuđena je 2005. na dvadeset

godina zatvora zbog moguće upletenosti u pokušaj ubistva. Fusako je prestrogo osuđena, svakako i zbog toga što je javno govorila protiv legitimnosti japanske monarhije i vlade, koje održavaju imperijalni sistem i diskriminaciju. U zatvoru je napisala: 'Japan nije nikakva božja nacija; morali bismo biti humana nacija.'

U zatvoru je imala tri operacije karcinoma na debelom crijevu, preživjela je, iako je jako krhko zdravlja. Iz zatvora je izišla sa 75 godina, u njega ušla sa 53. U zatvoru je napisala desetak knjiga, a prva je bila o rođenju kćerke, kako bi Mei na osnovu svjedočenja dobila japansko državljanstvo. Maja Vodopivec ima sve Fusakine knjige, uključujući i jednu zbirku haiku stihova. Ispred zatvora je na Fusako Shigenobu čekala manja grupa ljudi, uglavnom univerzitetskih profesora koji su između sebe držali veliko platno s natpisom WE LOVE FUSAKO. To se danas može naći i na internetu. Maja kaže kako je Fusako izišla dostojanstvena i lijepa kakva već jest. Odmah je dala izjavu za novine, na japanskom, koju je Maja prevela na engleski. Ona je predugačka za ovu rubriku, te će Maja nju objaviti kad se bude latila pisanja o legendarnoj zatvorenici u Tokiju.

Potom će se društvo zaputiti na tokijski univerzitet Waseda, gdje će je pozdraviti njeni poštovaoci. U jednom trenutku će, kad joj je Maja rekla odakle je, kazati da je više puta bila u Jugoslaviji, da je voljela restoran na vrhu Beogradanke u Beogradu, a da je sa svojom kćerkom bila i u Postojnskoj jami! To sve u vremenu ilegalnog života! Koji dan kasnije, 2. juna, u vrijeme kad je načinjena ova fotografija, Fusako će upitati Maju: 'Mislite li da bi se Jugoslavija sačuvala da je IVICA OSIM pobijedio Argentinu na Svjetskom prvenstvu u Italiji?!'

Maja Vodopivec je o svom susretu sa Fusako pričala i DUBRAVKI UGREŠIĆ, koja je od Maje tražila da sve to stavi na papir. Dok to Maja ne učini detaljno, ja hoću da ovako sačuvam ponešto od Majinih priča. Maja je posljednjih godina bila najbliža osoba Dubravki Ugrešić, bila je uz nju do dana kad je Dubravka u Amsterdamu otišla iz života, a u Tokiju je imala čast da dočeka legendarnu Fusako pri ulasku u novi život. ■

Bista s crnih lista

Značajno je djelo ostavio iza sebe Simo Matavulj za dalmatinsku kulturu. Uskrsnuće njegove biste, uklonjene devedesetih s pijedestala ispred šibenske osnovne škole koja je nosila njegovo ime, moglo bi malko potaknuti i oživljavanje same Matavuljeve literarne ostavštine

DIVNO je i ljupko, ubavo i krasno što među nama, u stvarnome životu, prebivaju i budale i glupaci, i harlekini i pajaci. Na prvu, čini nam se kako su nam oni smetnja i sram, možda razlog ražalošćenja ili uzrok malodušja; ama, blagoslov je i pomazanje imati opisane stvorove oko sebe, pa makar i stoga da s vremena na vrijeme javno ukažu na pojedine teme ili činjenice kojih se – što u žurbi života, što pod prešom obaveza – mi, naoko pameću trezveni i intelektualno budni, ne bismo bili ni sjetili. Evo recentnog primjera, doduše nažalost: samo zahvaljujući zloduhovnim emocijama kakve jesu mržnja i nenavidnost ili jal i himba, hrvatska se šira javnost ovih dana mogla prisjetiti jednoga važnog Dalmatinca, velikog umjetnika i značajnog u našoj kulturi pregaoca. SIMO MATAVULJ ime je njegovo. Krvno gledajući, čovjek je bio Srbin, a da nitko nije savršen, u percepciji ove naše domaće gnojne skale vrednovanja čojstva takav oblik pripadanja – u zapisima iz matičnih knjiga – kontaminiran je 'krivom' krvnom slikom i možda neželjenim pismom kojim je onomad dijete roditelja bilo upisano u vlastite identifikacijske dokumente. Neuredan je to oblik primitivizma u ovo vrijeme!

Pametniji među nama, međutim, i dalje imaju mogućnost napraviti krivi korak i načiniti grešku. Jerbo, kad je posrijedi portretiranje autentičnih i autohtonih, takorekuć endemičnih hrvatskih budaletina i idiota, talentiranih kretena i darovitih imbecila, čak

i razumno čeljade s razborom među ušima nije imuno na faul u razmišljanju, na prekršaj u pretpostavci: kolikogod da tu mizernu klatež i društvenu bagažu s madežom umjesto moždana sagledaš sa svih strana i analiziraš svrha dodna, toliko god nikad ne možeš uspjati pravo podcijeniti stvarnu razinu glupavluka i točnu količinu budalizma koji je imanentan rečenoj dijagnozi. Da me ne bi tko krivo razumio, izgubljen u prijevodu, ista stvar je i s autentičnim i autohtonim, takorekuć srpskim budaletinama i idiotima, s tim, šublerski identičnim, njihovim duhovnim sijamskim blizancima iz komšiluka, pardon susjedstva.

Na ovo uvodničarsko otvaranje kao na početku partije šaha, na ovu prolegomenu temi potaknuo me recentni slučaj brončane biste Sime Matavulja u Šibeniku. Početkom 90-ih, u vrijeme Domovinskog rata, refleksom krvoprolia došlo je i do određivanja 'ispravne' hematološke slike u društvu, što je rezultiralo oštrom podjelom na – naše i njihove. Šibenik i pripadajući mu kontinentalni dio Zagore sredina je gdje je izmiješano dalmatinsko i hrvatsko i srpsko stanovništvo i gdje ljudi govore istim jezikom služeći se s dva pisma. Simu Matavulja nije spasila ni činjenica da je u vrijeme kad je u nas zapucalo već više od 80 godina bio mrtav. Nisu mu pomogle ni sve one pripovijetke i putopisna proza koje je, rukom realističkoga skriptora, bio ispisao vjerno dočaravši život i vrijeme Dalmacije svojega doba. Ne, nakon što je već bio mrtav, Simu Matavulja po dobrom našem običaju

valjalo je još jednom usmrtiti. Zaboravom!

Da bi ga se zaboravilo, prvo je trebalo učiniti ono što je elementarna pretpostavka za takav proces, a to je čin uklanjanja njegove brončane biste s javnog pijedestala ispred šibenske osnovne škole koja je nosila njegovo ime. Srećom, barbarizam je barem bio ublažen time što herma nije maknuta uobičajenom metodom za taj tip izmjene spomeničke plastike – dakako, dinamičnom – već je nepoznat netko to izveo priručnim instrumentarijem na forcu mišića. Ili je možda neznan junak to učinio kriomice, očito pametno čitajući znakove vremena, sakrivši vrhunski kiparski rad na sigurno mjesto?

Paradoks je kako je to skriveno mjesto bilo u samoj školi, danas oslovljenoj po FAUSTU VRANČIĆU: u nekovisnom kao kolumbariju za urne, u niši ispod jednih stepenica. Osoba koja je zacijelo onomad bila sačuvala ovo vrsno djelo šibenskoga kipara GRGE ANTUNCA i koja ga je, sakrivši ga, spasila od destrukcije, očito, nedavnom je anonimnom dojavom obavijestila organizatore izložbe o mjestu njegovog višedesetljetnog počivanja. Motiv je bio prosinačka izložba Antunčevih djela u Muzeju grada Šibenika, koju je u prostoru te institucije uz domaćina organizirao Odjel za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Tako je, na svu sreću, pred lice javnosti najposlije dospjela i ova famozno modelirana Matavuljeva bista, koju je vrsnom rukom načinio ovaj, u široj javnosti nešto slabije prezentan kipar. A Grga Antunac školovao se kod IVANA MEŠTROVIĆA, kojemu je i asistirao pri izradi karijatida za njegov monumentalni spomenik Neznamom junaku na Avali u Beogradu, a bio je i u umjetničkoj radionici drugoga jednog velikana – ANTUNA AUGUSTINČIĆA.

Uskrsnuće biste Sime Matavulja moglo bi malko potaknuti i oživljavanje same njegove literarne ostavštine, koja je znatna. Najpoznatiji mu je realistički roman 'Bakonja fra Brne', pisan neskrivenim humornim zamahom, koji je vrsnoćom svojega stila i sadržaja bio dospio i u školske lektire. No, kao i bista, nekako istodobno je, i iz istih uzroka, došlo i do progona ovog romana i iz obrazovnih čitalačkih obligacija. Glupavluk i budalizam mediokriteta i idiota – kojima je čas političke moći uvalio u ruke žezlo proklamacije podobnih i ljudi i njihovih djela – nije imao receptore i adaptere što su mogli razlučiti estetiku od makulature, odnosno zadržati u uporabi one vrednote koje obogaćuju i duh i društvo.

Da, Matavuljev roman 'Bakonja fra Brne' remek-djelo je ne samo realističke literature na ovim prostorima, nego i zabavno štivo što u sebi sadrži prijeko potrebnu šašavost i kozeriju, koji su prevažni za mentalnu higijenu svakojakim ludostima danas izmučenog čovjeka. Simo Matavulj bio je nečak pravoslav-

noga popa SERAFIMA, kod kojega je proveo neko vrijeme u manastiru Krupa, gdje je on bio iguman. Shvativši da duhovni poziv nije nešto na što se njegova narav može odazvati, napustio je zidine manastira u kojemu je nekoć svoje monaške dane provodio prosvjetitelj i kasnije apostat DOSITEJ OBRADOVIĆ.

Simu Matavulju trebalo je daleko manje vremena negoli Obradoviću za spoznati kako i unutar redovničkoga života i odnosa među svećenicima vrijedi ona bliže našem vremenu ustanovljena maksima: 'Ne cveta cveće ni u naše preduzeće'. Premda se inspirirao nestašlucima pravoslavnih popova, u romanu 'Bakonja fra Brne' svoju je književnu persiflažu i satiru Matavulj farabutski izložio na račun katoličkih fratara s otočica Visovac. Koliko je taj prozni ostvaraj privukao pažnju različitih autorskih stvaratelja, pokazuje i podatak da je iz knjige dospio i na film i u kazalište. U kazalištu čak i kao dramska i kao operna predstava! Prvo je 1951. redatelj FEDOR HANŽEKOVIĆ prema vlastitom scenariju snimio istoimeni film, a onda je BRANKO KOVAČIĆ (legendarni Šjor Bepo Pegula iz TIJARDOVIĆEVE operete 'Mala Floramye') dramatisirao roman koji je na sceni Narodnoga kazališta Split 28. studenog 1957. premijerno uprizorio MIRKO PERKOVIĆ. Konačno, na vlastiti libreto operu 'Bakonja' skladao je SILVIJE BOMBARDELLI, čija se praižvedba odigrala 8. travnja 1988. u HNK Split, pod dirigentskom palicom OSKARA DANONA i u režiji LJUBIŠE RISTIĆA.

Značajno je djelo ostavio iza sebe Simo Matavulj za dalmatinsku kulturu. A ako bi ga čistokrvni neofiti i delikatni transfuziološki antibarbarusi i kanili amputirati iz hrvatske književnosti i Hrvatske općenito, prvo bi trebali odgovoriti na upit što će učiniti s VLADANOM DESNICOM ili ARSEKOM DEDIĆEM, na primjer, da spomenem samo neke, jednog velikog pisca i jednog velikog pjesnika srpskoga podrijetla. Neuredan je to oblik primitivizma u ovo vrijeme!

Ma, kad je u pitanju išta srpsko u nas danas, tada ona besmrtna ustaška guja propinje svoju glavu uzgor kao kobra ter palučajući svojim rašljastim jezikom i štrcajući otrov iz zubá sikké nešto što ima dodatno zatrovati dobrosusjedsku suradnju ili oderati neku već gotovo zaraslu krastu na koži međuljudskih odnosa. Tako su i sad skočile dežurne lokalne noćobdije iz svoje mentalne hibernacije, nabacivši se na ime Sime Matavulja hračkom blata tobožnjeg mu velikosrpstva. Kad bi to čak i bilo tako, dovoljno je prisjetiti se šibenske pobjegulje i tužnog lirika bez talenta VINKA NIKOLIĆA, koji je, kao i oni oko njega, u svojim grandomanskim ustaškim fantazijama o 'hrvatskom svijetu' Hrvatsku sasvim konkretno vidio – do Zemuna... Rezultat? Skor velikofašističke huljadi: jedan – jedan. ■

Spašeno od zaborava – vrsno djelo šibenskoga kipara Grga Antunca (Foto: Screenshot/Vidarv)

Кућицо моја, најљепши рају

Бранкова и Јежуркина причаје прича о носталгији, о слободи, топлини дома, сигурном месту. Након стотина хиљада избеглих, а првенствено избегле деце која су одрастала на 'Јежевој кућици', важност тог дома добила је додатно на значењу

НЕКАД ми се чини да је деција литература само један вид бежања од стварности, од сукоба са њом. Од нељудског света човек се спасава враћањем у детињство, измишљајући нови свет који је бољи и људскији од онога који га окружује – цитат је из интервјуа Бранка Ђопића који је био полазна основа за наслов и структуру изложбе 'Јежева кућица – Измишљање бољег света', отворене почетком децембра у Музеју Југославије у Београду.

Изложба се састоји од два дела: првог, оног дечјег, ког су деца и осмишљавала, и другог, оног документарног, који прати живот Бранка Ђопића, али између та два света не постоје врата. Ако смо већ изгубили способност да у свом свету одрасталих и озбиљних скокнемо мало до детињства не бисмо ли боље разумели данашњу децу, ова изложба нам ту може много помоћи јер у том разумевању и јесте њена суштина, рећи ће нам то кустоскиње Музеја и ауторке изложбе МИРЈАНА СЛАВКОВИЋ И САРА СОПИЋ.

Да је било више тог разумевања, можда Бранко не би свој живот оконччао скоком са моста који носи назив по Бранку Радичевићу, по ком је и сам Бранко добио име. Део изложбе посвећен је управо том чину, на што указује Сопић, која истиче да су за тај сегмент ангажовали психотерапеуткињу Ану Божанић Ђукановић.

— Безброј чланака је написано о Бранковом самоубиству. Инструментализација Бранковог чина и тумачење је нешто на шта се најчешће наилази – објашњава наша саговорница што су ауторке изложбе желе да избегну. Са психотерапеуткињом су прошле читав низ Бранкових цитата које су и изложиле. У аудио форми, наравно.

— Човек је све знао да каже на најбољи могући начин. И о политичким појавама и о стварима које се њему дешавају у животу, генерално о појавама у свету. И све је толико актуелно и релевантно, као да читате данас. Све је потпуно примењиво на живот који ми живимо – закључује Сопић.

Цитати и разговор са психотерапеуткињом се могу послушати на каучу који се налази на крају другог сегмента изложбе, оног документарног.

Кустоскиње изложбе
Мирјана Славковић и
Сара Сопић

— Ту чујемо Бранка како прича о ратовима, о страшним вестима, размишља о деци која одрастају у несигурном свету, прича и како је почео да пише о неком сигурном и лепом детињству покушавајући да побегне од тог суровог света, а један цитат чак каже: 'Ја знам да свет није башта слезове боје, али ја правим ту башту', што му је параван за сакривање од свих ужаса, од Јасеновца, логора – објашњава Сопић.

Симболично, тек два, три метра поред, само са друге стране зида што дође као тај параван, налазе се цртежи деце која су сарађивала на изложби. Она не долазе само из Београда: поред Музеја Југославије, ову изложбу припремали су Етнографски музеј у Загребу и Хисторијски музеј у Сарајеву, где су организоване радионице за децу. Тешко да може постојати бољи и лепши споменик Ђопићу и Јежурки од тог 'дечјег' дела изложбе.

— Кад смо укључили Загреб и Сарајево, добили смо различита, а опет и врло слична тумачења 'Јежеве кућице'. Али најлепши моменат ми је био кад смо качили њихове цртеже и на њима видим потписе деце, па на једном раду пише ћирилично 'Андреј', а поред пише 'Хамза'.

Деца су осмислила концепт читавог простора. Разговарало се са њима како су разумели Јежурку, шта им значи дом, како

разумеју ликове, а нека од тих разумевања спроведена су и у дело у самој поставци.

— Пре свега, добијали смо тумачење где и друге животиње имају дом. Није им уопште било важно што у причи дом имају само Лија и Јежурка – описује нам тај процес Мирјана Славковић.

Тако у централном простору имамо каљугу за дивљу свињу, ту је и јазбина вука, вечног негативца, у којој се налази материјал који говори о односу према Ђопићу након распада Југославије, о новим нарастивима према којима и Ђопић постаје негативац. Ту је и шумски шатор као симбол привременог дома, који добија посебну дубину јер су управо крајишке шуме, одакле Ђопић потиче, постале привременим домом бројним избеглицама са Блиског истока, а међу њима и деца, баш онаквој несташној какву је Бранко описивао.

Сад је можда време да напоменемо да су у осмишљавању и реализацији изложбе учествовали Синиша Илић (ликовни уметник), АНА ДИМИТРИЈЕВИЋ И АЛЕКСАНДАР ПОПОВИЋ – ЗВЕРКО (уметнички колектив Каркатаг), БОЈАН ПАЛИКУЋА (дизајнер звука), ЈАНА ВУКОВИЋ (графичка дизајнерка), ДУШАН ЈЕВТИЋ (координатор пројекта) и ЗОРИЦА ВЕСИЋ (архитектица). Управо они су били задужени да дечје идеје спроведу у дело. Учествовале су и студенткиње

сценографије, чија идеја је била да на изложби буде и стара Адријина камп-кућица, какве су многе југословенске породице имале приликом одласка на летовања. Како објашњава Сопић, прича о Јежурки је и прича о носталгији.

— Носталгији која које може да нас повуче на размишљање и на преиспитивање тога ко смо ми данас, чега се сећамо, зашто се тога сећамо, на који начин се сећамо, иако то сећање данас није најпожељније – истиче она.

Камп-кућица нас враћа у тај период, али да није било помоћи уметничког колектива Каркатаг – што је још један плус за изложбу, јер је на тај начин повезала Музеј као институцију и представнике независне културне сцене – тешко да би уопште могла ући у простор Музеја.

— Морали смо да је сечемо на пола јер смо схватили да врата изложбеног простора нису довољно велика да камп-кућица уђе. Онда су Ана и Зверко пресекли кућицу на пола и тако су је унели – појашњава Сопић.

Наше саговорнице истичу да је рад на овој изложби био специфичан по много чему. Солидарност је нешто што се често спомиње, а у овом случају су је они који су радили на изложби доиста и спровели. Сами радни услови су такође помогли – на пример, радионице су рађене годину дана, што је привилегија.

— То је стварно другачије од тога како ствари иначе изгледају у овом предивном капитализму где се само инсистира на продуктивности, да буде што више програма, што више отворена. Ми смо сад стварно имали привилегију да су нам дали времена да радимо на изложби колико нам је требало – напомиње Мирјана Славковић.

Почели смо причу са крајем, како Бранка Ђопића, тако и изложбе. Ред је да је завршимо са почетком јер чим се уђе у изложбени простор стоји поштанска сандучад, а на сваком је назив ликов из Јежеве кућице. Приликом отварања Јежуркиног чујемо почетак Лијиног писма, а ту су и звукови осталих животиња, па сандучад постају звучна инсталација у којој се налази чак и музички преглед бивше државе, у опсегу од ЛЕПЕ БРЕНЕ до САТАНА ПАНОНСКОГ, истичу наше саговорнице.

Домовина и патриотизам су у међувремену добили другачије обресе или барем боје. Баш као и слобода, јер Бранкова и Јежуркина прича је прича о слободи, о топлини дома, сигурном месту. Након стотина хиљада избеглих, а првенствено избегле деце која су одрастала на 'Јежевој кућици', важност тог дома добила је додатно на значењу. Закључимо ову причу речима ДУБРАВКЕ УГРЕШИЋ из 'Конфискације памћења' које су такође део изложбе:

'Ако читалац предочи себи државу као кућу, бит ће му лакше замислити да су многим становницима бивше Југославије заједно с ратом и нестанком земље конфисциране многе ствари: не само њихова домовина и њихова имовина него и њихово памћење. У опћој и видљивој несрећи нитко не узима у обзир невидљиве губитке. На приоритетној листи губитака, како за губитника тако и за проматрача, прво мјесто заузима сам живот, затим губитак најближих, затим и материјалне имовине. Тек онда могу доћи на ред, ако ће уопће икада доћи на ред, неопипљиви губици. Разговор о њима неумјестан је у времену стварне смрти. Спомен 'Јежеве кућице' спада у увредљиво луксузне осјећаје. Мала књига, међутим, није једина ствар на попису губитака. А тај попис могли би испоставити (када би заиста могли, када би заиста хтели и када би знали коме) неких двадесетак и више милијуна становника ишчезле земље.' ■

Udar sreće (r: Woody Allen)

(2023.)

Niels Schneider i Lou de Laâge kao Alain i Fanny

PIŠE Damir Radić

Rasplet slučajnosti

Inteligentan i lucidan film kojim Woody Allen stavlja točku na svoj izniman opus

JUBILARNI pedeseti samostalno režirani dugometražni kinofilm WOODYJA ALLENA 'Udar sreće' sjajno se u nas poklopio s odličnim, vrlo opsežnim ciklusom njegovih filmova na HTV3 koji ne uključuje samo udarne nego i manje znane, a intrigantne naslove. Ciklus potvrđuje Allenovu autorstvu veličinu, a novi film da je i u 88. godini života kreativno potentan, tim više što mu je to vjerojatno najbolje ostvarenje u proteklih petnaestak godina, još od 'Senzacionalne vijesti' i 'Kasandrinog sna', koji su došli neposredno nakon jednog od vrhunaca cjelokupnog njegova opusa, 'Završnog udarca'. Mnogi kritičari vukli su paralele upravo između 'Završnog udarca' i novog filma, a neki su se sjetili i starijeg naslova 'Zločini i prekršaji' iz 1989., prve Allenove turobne krimi-drame (što je nije omelo da istovremeno bude duhovita). No 'Udar sreće', bez obzira na neke srodne motive, nije ultimativna drama sa skretanjem na mračno tlo zločina poput 'Završnog udarca'; do neke mjere bliži je 'Zločinima i prekršajima' povezujući dramu, komediju i kriminalističke elemente, ali je manje slojevit, eksplicitnije satiričan, frivolan i stoga manje uznemirujući. To istovremeno znači da je vrlo zabavan u svojoj kombinaciji naglašene ironije i satiričkih uboda. U središtu je prvo trokut koji čine pariški bračni par Fanny i Jean te njezin novopečeni ljubavnik Alain, koji je igrom slučaja izronio iz njezine njujorške prošlosti. Potom se, nakon Alainova nestanka, stvara novi trio – ovaj put neerotski – s Fannyom majkom Camille kao trećim članom. Idejno, u središtu je naslovna tema: sreća, prilika, slučaj, prelomljena kroz spomenute likove. Bitan motiv je i koliko se bliski ljudi međusobno zaista poznaju. Pri tom su ideje važnije od likova, odnosno likovi i njihovi odnosi u službi su ideja.

Atraktivna Fanny (LOU DE LAÂGE) nekoć je bila 'buntovnica', prvi brak imala je s umjetnikom narkomanom, a onda se

'opametila' i udala za podosta starijeg i vrlo imućnog Jeana (MELVIL POUPAUD). Premda se Jeanu Fanny bila svidjela na prvi pogled, uplašio se da je 'glupa', no ubrzo je shvatio da je 'inteligentna' i zato se njome oženio, mada bi mnogi na prvi pogled rekli da su glavni motiv za brak bila njezina mladost i fizička privlačnost, zbog čega neki smatraju da je Fanny njegova 'trofejna žena'. Jean u sebi spaja infantilnost i narcisoidnost, ali čini se da navodno inteligentna Fanny to ne vidi, a upravo će njezin manjak emocionalne inteligencije – ili, Jeanovim rječnikom, glupost (zbog koje je uvjerena da poznaje supruga, iako zapravo gotovo ništa ne zna o njemu) – ironično dovesti do toga da se Jean umalo izvuče sa svojim zločinačkim radnjama. No onda u igru uskače Fannyna majka Camille (VALÉRIE LEMERCIER), koja je inače jako sklona Jeanu i ima s njim odličan odnos, ali igrom slučaja načuje trač koji baca sumnju na nje ga kao mogućeg zločinca, što je pokrene u smjeru Jeanovog raskrinkavanja putem vlastite istrage i zdrave pameti. Odlično je to narativno proširenje u svojoj potpunoj neočekivanosti, ali i zbog činjenice da je Camille daleko interesantniji lik od stereotipnog postavljenog Alaina (NIELS SCHNEIDER), pisca-romantika. Odnosno, interakcija majke i kćeri punokrvnija je od kćerina sterilno prikazanog odnosa s ljubavnikom, odnosa koji je čista 'arhetipska' funkcija. Zapravo, lik majke jedini je do kojeg će većini gledatelja biti stalo jer je uvjerljivo najsimpatičniji, reklo bi se i najinteligentniji (premda na tom planu ni ona ne blista), a pritom neiskvaren. A što se tiče sreće odnosno slučajnosti, za koje Jean tvrdi da ne postoje, upravo one će mu u neočekivanoj i vrlo efektnoj završnici, u kojoj se ironija uspjelo miješa s karikaturnom, presuditi.

'Udar sreće' inteligentan je i u konačnici lucidan film kojim Woody Allen, po svemu sudeći, stavlja točku na svoj izniman opus, točku vrijednu svakog respekta. ■

Sindikata žena... Dizajn promotivnih materijala od 1980-ih do danas

(HDD galerija, 23. siječnja – 5. veljače)

PIŠE Jelena Pašić

Sprega aktivizma i dizajna
(Foto: Hrvatsko dizajnersko društvo)

Linije feminizma

Radovi koji daju glas prethodno nečujnom ili utišanom

GRAFIČKOM dizajnu nesumnjivo je svojevrsna pozicija moći – preciznije, pozicija govora (vizualnim jezikom), emisije i komunikacije misli, ideja i poruka. Stoga one dizajnerske prakse koje vlastitim snagama nastoje mijenjati socijalno-politički status quo progovarajući o boljkama društvenog tkiva imaju vrlo važan i snažan aktivistički impuls. Upravo takvi radovi koji daju glas prethodno nečujnom ili utišanom, nastali u lokalnom kontekstu u posljednjih četrdesetak godina, objedinjeni su na izložbi 'Sindikata žena...' u zagrebačkoj HDD galeriji, koja razmatra oblikovanje materijala za različite feminističke organizacije, inicijative i kampanje.

Tročlani autorski tim izložbe – dizajnerice SANJA BACHRACH KRIŠTOFIĆ i BARBARA BLASIN, čiji su radovi također uvršteni u izložbeni postav, te voditelj HDD galerije MARKO GOLUB – prikupio je obimnu građu iz raznih osobnih arhiva i arhiva aktivističkih udruga i organizacija te dizajnerskih studija kako bi ponudio uvid u šarolikiju produkciju, a kronološkom sistematizacijom u deset cjelina iznio nekoliko zaključaka. Paralelno s razvojem vizualne komunikacije od razdoblja socijalizma i prvih autonomnih feminističkih inicijativa, organizacija i manifestacija pa do danas, s usvajanjem novih grafičkih simbola i likovne retorike, teče i razvoj feminističke borbe: od prepoznavanja važnosti reproduktivnog rada, preko političkog osvješćavanja, pa do osvajanja novih područja i zahtjeva za cjelokupnom transformacijom društva na svim razinama – svakodnevnoj, institucionalnoj, jezičnoj. Tako će dizajn u posljednjoj dekadi milenija, kada ključni feministički ciljevi dobivaju mirovni predznak, zajedno sa zadaćom liječenja ratnih trauma, slijediti antiratne poruke svojim direktnim, oštrim vizualnim vokabularom i grafičkim rješenjima koja često kombiniraju crnobijeli tisk i tijelo kao dominantni motiv, kao što je to primjerice na naslovnici nultog broja časopisa Kruh & ruže (oblikovala ju je SANJA IVEKO-

VIĆ), na kojoj su dva naga ženska tijela tehnikom *drippinga* zašpricana crnom bojom tuša.

Jedna od izložbenih dionica obuhvaća materijale koji su pratili političku mobilizaciju žena (Ženska *ad hoc* koalicija) krajem devedesetih i početkom nultih, dok se dvije cjeline odnose na kampanje protiv nasilja nad ženama od kraja devedesetih do danas. Među njima su i moćna, vizualno glasna rješenja GOGI GOLIK, poput recentnih plakata kampanje protiv nasilja nad ženama starije životne dobi, na kojima su siluete protagonistkinja izgrađene multipliciranjem riječi 'prijava', ili pak oblikovanje publikacije sastavljene od deset svjedočanstava žena o pretrpljenom nasilju, na čiju je naslovnicu u zagasi crvenom koloritu Golik smjestila lice žene iza pravilne, rešetkaste strukture. U raznovrsnom materijalu koji uključuje i oblikovanje časopisa Treća, Mia i Roza moguće je prepoznati i artikulaciju snažnih autorskih poetika, poput one koju poigravanjem medijem fotografije i snažnim kolorističkim akcentima baštinijenima iz estetike osamdesetih i ranih devedesetih provodi Sanja Bachrach Krištofić ili pak u rafiniranom minimalizmu ranih nultih DORE BILIĆ i TINE MÜLLER (studio Bilić_Müller).

Posljednje dvije cjeline posvećene su suvremenim projektima kao što je primjerice Fierce Women i recentnim kampanjama, poput onih koje provodi zaklada Solidarna, čije grafičko oblikovanje potpisuju kako etablirane dizajnerice poput IRE PAYER, tako i mlađe generacije umjetnica i ilustratorica (RINA BARBARIĆ, MAŠA BARIŠIĆ, ENA JUROV), koje agendu feminističke borbe uspješno vizualno transferiraju u novo doba, prisvajajući jezik 'Instagram generacije', ali i dajući obol nasljeđu prošlih generacija njegovanjem DIY-estetike i kulture fanzina. Upravo ta se logika, kada sadržaj izložbe sagledamo u cjelini, uspostavlja kao ključna u sprezi aktivizma i dizajna: nužnost kretanja već osvojenim područjima kako bi se dosegli neki novi prostori, čuli neki novi glasovi i odškrinula vrata prema novoj, ravnopravnoj i slobodnijoj budućnosti. ■

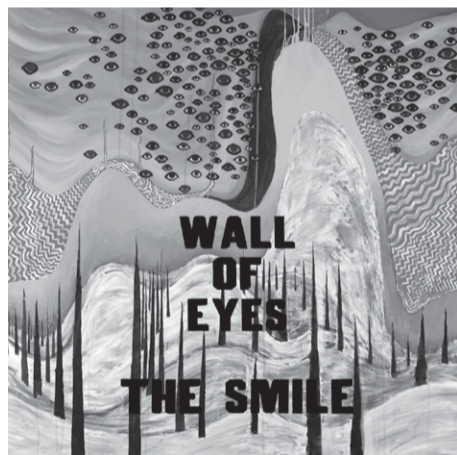
PREPORUKE: MUZIKA

The Smile:
Wall of Eyes

(XL Recordings)

DEBITANJSKI album The Smile 'A Light for Attracting Attention', prvi zajednički album THOMA YORKEA i JONNYJA GREENWOODA izvan Radioheada, nagovijestio je spontanost netipičnu za članove benda poznatog po dugim i iscrpljujućim studijskim procesima. Upotpunjeni TOMOM SKINNEROM, sjajnim britanskim jazz bubnjarom mlade generacije, Yorke i Greenwood su u formi *power* trija pronašli slobodu koja im je očigledno nedostajala u radu pod imenom legendarnog benda. 'Wall of Eyes', njihov drugi album, donosi još opušteniji zvuk, aranžmane očigledno rođene u živim improvizacijama i ponajviše eksperimentiranje sa strukturom kakvo su rijetko izvodili s matičnim bendom.

Najavni singl, osmominutna 'Bending Hectic', poigrava se dinamičkim ekstremima prelazeći iz minimalističkog ambientalnog aranžmana u netipično glasni rock dio usavršeni još na 'Just' ili 'Paranoid Android'. 'Read the Room' pak posjeduje izlomljeni gitarski rif kakvog se ne bi postidjeli ni King Crimson. Nije to jedina

zvukovna asocijacija na prog i art rock sedamdesetih; pored slojevitih, suptilnih gudačkih aranžmana, prisutan je i duh melankolično-ambivalentnih poetskih figura kao što su ROBERT WYATT, SCOTT WALKER ili PETER HAMMILL. Sve navedeno čini 'Wall of Eyes' vrlo britanskim albumom, podijeljenim između pastoralne, varljivo mirne atmosfere i naleta čiste nepatvorene anksioznosti.

Glass Beach:
Plastic Death

(Run for Cover)

GLASS Beach su nominalno emo bend, no već su svoj hvaljeni prvijenac 'First Glass Beach Album' pretrpali mješavinom žanrova koja dobrano nadilazi tu definiciju. 'Plastic Death' je u *press* materijalima i ranim kritikama vjerojatno mudro označen kao prog rock, no krajnji rezultat bliže je There Might Be Giants i The Wrens nego Dream Theater ili Yes. Drugim riječima, Glass Beach su indie bend koji voli puno dijelova i sviranja. Album se ne oslanja toliko na pjesme koliko na atmosferu

definiranu slatkastim, luckastim tonom isprekidanim naletima svega, od jazz fusion ritam sekcije do death metal rifova. Ponekad takva eklektičnost i kompozicijska ambicioznost rezultira potpuno kaotičnim dijelovima koji prijete međusobnim sudaranjem, no puno češće djeluje nepretenciozno i šarmantno.

U eri precizno balansirane glazbe za raspoloženje veseli čuti bend koji se toliko poigrava stilovima i žanrovima, pa čak i ako je to na momente iritantno. S druge strane, iako njihova glazba ne djeluje prijateljski prema *streaming* formatima poput *playlista*, Glass Beach su u mnogo drugih aspekata 'internetski' bend. Članovi su se upoznali *online*, a njihov hektični stil jednako vjerno odražava užurbani dopamin-

ski osjećaj skrolanja kao i 100gecs, JPEGMAFIA, Death Grips i drugi glazbenici poznati po napetom i intenzivnom odnosu s *online* kulturom.

Mary Halvorson:
Cloudward

(Nonesuch)

MARY HALVORSON već desetak godina slovi kao jedno od najznačajnijih gitarističkih imena u jazzu. Novi album snimljen uz pratnju seksteta Amaryllis zorno prikazuje svu raskoš njenog talenta. Halvorson se ne libi izaći izvan stilskih okvira, no istodobno se otkriva kao marljivi proučavatelj i štovatelj tradicije. 'Cloudward' obiluje mekanim organskim zvukom unutar kojeg dominira vibrafon sjajne PATRICIE BRENNAN, ali i vješto postavljenim mikrotenzijama koje potkopavaju spokojnu atmosferu. U najboljim trenucima takav pristup rezultira nelinearnom, neuhvatljivom glazbom koja podjednako može poslužiti i kao *soundtrack* nekog neo noir filma, ali i atrakcija u nekom rock klubu. Halvorson je nesumnjivo svestrana i izrazito maštovita gitaristica, no ovdje do izražaja najviše dolazi osobina koja inače ne krasi gitariste u bilo kojem žanru – skromnost i nesebičnost. Premda je njeno ime na omotu albuma i radi se o njenim kompozicijama, 'Cloudward' je potpuno fokusiran na širu sliku i ostale instrumentaliste, pa čak i kad upotrijebi pun raspon svoje impresivne pirotehnike kao u iznimnoj 'Desiderata'.

■ Karlo Rafaneli

MANJA RISTIĆ
Moć mora je opijajuća

U periodu od oktobra do januara objavili ste čak tri izdanja. Predstavite nam ih ukratko.

Album 'Voyages' je svojevrsni 'pogled unazad' na materijale koje sam prikupljala puno godina. Kao što i sam naziv nagovještava, tiče se raznih putovanja, menjanja prebivališta, dugotrajnih previranja koja čovek uspe obuhvatiti tek sa vremenskom distancom. Ima tu puno kontemplacije o odrastanju i svim tim mestima koja su me obeležila, ali i puno pomirenja. Tokom godine se takođe odvijala kolaboracija sa predivnom slovenskom umetnicom ROBERTINOM ŠEBJANIČ, čiji rad se uglavnom odvija u domeni bio-umetnosti, intermedije i istraživanja na rubu znanosti i umetnosti. Ta suradnja, koju je inicirala etiketa Kamizdat, rezultirala je izdanjem, knjigom i zvučnim radom pod nazivom 'Hidden Adriatic', za koji nam je uvod napisao ni manje ni više nego CHRIS WATSON iz Cabaret Voltairea. Album je satkan od zvukova podmorja i nadmorja od Kopra do Dubrovnika, od duboke divljine do najgorih tragova zagađenja i eksploatacije. Konačno, 'basne', koje su nedavno izišle, komponovane su kao rođendanski poklon čuvenom britanskom zvučnom umetniku i korčulanskom zetu MARKU VERNONU. Iako se poznajemo tek tri godine, vrlo sam ga podrobno izučavala, pa kad ga je Bartol Kašić ispljunuo iz potpalublja u Veloj Luci jednog rujna, bilo je jasno da će se muzika otrgnuti u svim pravcima.

Vaš se rad uvelike temelji na snimkama korčulanskog i jadranskog ambijenta. Zbog čega vam je važna ta metoda?

Prije svega zbog kulture sećanja, kako bih na puno različitih načina ostavila trag o vremenu velikih devastacija, ali i da bih otkrila neotkrivene prostore prošlosti. Ovde prošlost nikada ne prestaje izvirati, a njeno sagledavanje najbolji je način spoznaje nas samih. Zatim je tu i ispitivanje arhetipske ljudske potrebe – mogla bih to markesovski parafrazirati kao potragu za pripadanjem i drugim demonima. Na koncu, moć mora je opijajuća, i ono i njeni žitelji neprestano

Foto: Helena Vilović

komuniciraju, a ja sam rešila tu da ostanem i da slušam.

Korčula je vaš dom već neko vrijeme. Kako iz beogradske perspektive izgledaju ovdašnje mogućnosti i uvjeti rada u vašem području?

Korčula je za mene hermitizam, ne eskapizam, nego duboko poniranje u sebe. Također svojevrsna škola samoodržanja i promišljanja životnih prioriteta. Uveti rada? Da li i jedan umetnik moje generacije u regionu ima adekvatne uvete, osim ako nije institucionalno favoriziran još od jaslica? Život i rad na otoku zaista imaju puno prednosti, a jedna od njih je minimalna distrakcija, vreme i prostor u službi uspostavljanja psihofizičkog balansa. Zimi ionako trajekt vozi samo po bonaci – što će majka drugo nego skladati? A liti, liti ćemo uskoro početi bežati u planine. Na stranu bodulski problemi, život na otoku ima neverovatne potencijale za razvoj svih aspekata sociokulturnog života. Puno toga se zbiva, ljudi se trude da žive ispunjene živote. Iz perspektive londonske studentice i beogradske improvdive, ako je doživljavaš kao svoj dom – Korčula je Eldorado.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Eksperimentalni dokumentarac ANE HUŠMAN 'Radije bih bila kamen' dobio je posebno priznanje na Međunarodnom filmskom festivalu u Rotterdamu, na kojem je imao svjetsku premijeru. Žiri programa Tiger Shorts odabrao ga je kao kandidata za Evropsku filmsku nagradu u kategoriji kratkometražnog filma, pohvalivši njegovu 'majstorski poetsku naraciju'.

■ L.P.

Naš kandidat za Evropsku filmsku nagradu (Foto: HAVC)

Mošini jadi

Nakon što je Pučko otvoreno učilište Zagreb raspisalo natječaj, u prostor koji je godinama koristio klub Boogaloo vjerojatno će se useliti KSET. Takav ishod izazvao je burne reakcije dosadašnjih zakupaca, dok iz POU-a naglašavaju potrebu za uvođenjem reda u najam prostora i stabiliziranjem poslovanja ustanove

ZGRADA današnjeg Pučkog otvorenog učilišta Zagreb, nešto starijim generacijama poznatija i kao Moša, sagrađena je 1961. u tadašnjoj Ulici proleterskih brigada (današnjoj Vukovarskoj). Njezina primarna namjena bila je edukativne prirode, a površina od 15.000 kvadratnih metara bila je sasvim dovoljna da obuhvati i druge djelatnosti, pri čemu su one kulturno-umjetničke imale prednost. Premda je ta svrha i dalje upisana u nju, s vremenom se u praksi udaljavala od socijalističke vizije tog objekta kao katalizatora preobrazbe i modernizacije društva. U više od 60 godina postojanja ta se institucija idejno, infrastrukturno i fizički transformirala – edukacijski programi su privatizirani i naplaćuju se, prostori komercijalizirani i programski okrenuti tržišnoj isplativosti, a zgrada koja predstavlja vrhunac domaće modernističke arhitekture (te se od 2003. nalazi i u registru zaštićenih kulturnih dobara) u derutnom je stanju. Sudbina ovog, i njemu sličnih multifunkcionalnih centara bivše države, promišlja se u dokumentarnoj tv-seriji 'Betonski spavači' u epizodi 'Uređaji emancipacije'. Premda se jasno naglašava kako su izgubili transformativnu moć sugeriranu naslovnim sintagmom, zaključne riječi epizode

pozitivnijeg su tona – u ovim kućama i dalje tinja energija progresivne i vitalne kulture te su one ionako 'projektirane za vrijeme koje još nije došlo'.

Ne bi li nekadašnja zgrada Moše ostala tek simbolom velikih ambicija, nužne su promjene, pa su u smjeru 'boljeg sutra' pokretane razne inicijative. Jedna od njih je program 'Radničko', koji poziva umjetnike/ce da svojim intervencijama u prostor ponovno promišljaju društvenu ulogu ovog objekta i metodologiju kojom se ona ostvaruje. Osim principijelnog, neizostavna je i važnost Mošinog fizičkog očuvanja, na što su još 2011. upozoravale arhitektice ZRINKA PALADINO i IVANA HANIČAR BULJAN u članku 'Od Moše do Boogalooa'. Kako navode, tu svijest ponajprije je potrebno podići kod korisnika same zgrade, s obzirom na to da su desetljeća manjkavog održavanja, nepravilnog korištenja i nepropisnog interveniranja u prostor i dovela do današnjeg stanja. Uz detaljno nabranje raznih reperkusija takvih praksi, autorice predlažu i sustav mjera zaštite namijenjen ispravnijem tretiranju tog objekta.

S namjerom promjene praksi vezanih za zakup prostora, 15. prosinca 2023. POU je raspisao javni natječaj za poslovni prostor površine veće od 2.000 kvadrata, sastavljen

od koncertne dvorane, predvorja, terase i pomoćnih prostorija, u kojem se od 2016. nalazi klub Boogaloo. O nužnosti i važnosti raspisivanja spomenutog natječaja razgovarali smo s GORANOM SERGEJOM PRISTAŠEM, predsjednikom Upravnog vijeća POU-a. On navodi kako je raspisivanje prije svega uvjetovano nalazima Državne revizije, koja je u dva navrata upozorila da način na koji su najmovi prostora dosad ugovarani nije u skladu s propisima, te dodaje da je Vijeće prije samog raspisivanja sagledalo sve zakonske propise i opcije koji bi im pomogli stabilizirati poslovanje ustanove POU-a, što i jest njegova zadaća. Usto napominje kako se ne smije zaboraviti da je navedeni poslovni prostor prije svega prostor POU-a; ne garaža, hangar ili napuštena nekretnina. Riječ je o ustanovi koja je bila od iznimne kulturne i društvene važnosti, a koja je sada opustošena u svakom pogledu – prostorno je devastirana nekontroliranom upotrebom, vrednovanje rada njezinih zaposlenika svedeno je na nepodnošljivi minimum, a javna vidljivost njezina kulturnog programa gotovo je nepostojeća. Nadalje navodi kako je zgrada godinama tretirana kao 'krava muzara' cijelom nizu unutarnjih i vanjskih interesenata, a njezina primarna misija – obrazovanje odraslih i kulturni programi – tretirana je kao nužno zlo. Dodaje da su tome uvelike doprinijeli tadašnji čelnici Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport koji su osobno sjedili u različitim upravnim tijelima i naplaćivali paušalne honorare, valjda, kako navodi, za zatvaranje očiju.

Znajući da je u planu Gradske uprave da za dvije godine započne prijeko potrebnu obnovu zgrade, Vijeće je odlučilo da tom klupskom prostoru ne mijenja funkciju. Budući da takve djelatnosti bez prodaje pića nema, odluka Grada da će se gradski prostori davati u zakup neprofitnim subjektima nije mogla biti temelj za rješavanje pitanja navedenog prostora, tj. komercijalni najam uz mogućnost (ne uvjet) udruživanja obrta i druga pokazao se jedinom logičnom opcijom. Naime, riječ je o Odluci donesenoj 21. srpnja 2023. godine, koja je prouzrokovala veliku medijsku pompu nakon što je

ANĐELKO ŠIPUŠ, jedan od dvojice vlasnika Boogalooa, u javnost izašao sa saopćenjem da već neko vrijeme predosjeća da se 'nešto loše kuha i sprema' njegovom klubu koji je sad pred zatvaranjem. Premda su javnost i alternativna kulturna scena tada Boogaloo pružile značajnu podršku, na kraju se ispostavilo – kako Pristaš ističe, a kako je i očito iz samog natječaja – da ta odluka nije igrala nikakvu ulogu pri odabiru budućih 'podstanara' POU-a.

U cilju zadržavanja klupske funkcije prostora propisani su i uvjeti programa, a u kojima stoji da ponuditelj mora osigurati 80 posto programa koji žanrovski obuhvaća rock, elektroniku i jazz, dok 20 posto može ići na druge programe. Ono što je pritom ključno podcrtati, i što je istaknuto u 13. točki natječaja, jest da su to samo formalni uvjeti koje je nužno zadovoljiti, pri čemu se za komercijalni najam ne mogu propisati kriteriji kojima se taj program vrednuje (program dakle formalno može zadovoljiti ili ne zadovoljiti uvjete, ne može biti 'dobar' ili 'loš'). Zbog toga je presudan isključivo ponudeni iznos najma – drugim riječima, financijski bolja ponuda bit će odbijena samo ako priloženi program nije formalno adekvatan, čime se ujedno htjela osigurati i korekcija dosadašnje cijene najma tog prostora. Naime, Upravno vijeće nije bilo zadovoljno razlikom između ugovorenog i stvarno korištenog prostora, pa samim time ni iznosom koji je dosadašnji korisnik plaćao (otprilike 1.500 eura mjesečno, uz odvojenu cijenu za dnevni najam velike dvorane u iznosu od 200 eura). Pristaš napominje kako je ugovoreni prostor bio značajno manji od onog stvarno korištenog, pa je navedena činjenica ukalkulirana u novu cijenu koju su vlasnici Boogalooa plaćali tijekom posljednjih nekoliko mjeseci kada su sklapali ugovori o povremenom najmu za pojedina događanja. Pritom su im, napominje, izašli ususret i ostavili istu cijenu kvadrata za povremeni najam koja je bila određena prethodnih godina.

Početna cijena u novom natječaju korigirana je prema postojećim cjenicima najma prostora u POU-u na 4.867 eura mjesečno + PDV, a politika je jasna – tko da više, njegovo. Stigle su dvije prijave: dosadašnji zakupci u partnerstvu s Udrugom za promicanje glazbene i tehničke kulture Glazbena kuća, s ponudom od 7.007 eura + PDV, te Savez studenata Fakulteta elektrotehnike i računarstva i tvrtka ElektroStudent d.o.o., koji su s namjerom pronalaženja novog doma KSET-u, zatvorenom zbog obnove zgrade FER-a, poslali ponudu u iznosu od 16.069 eura + PDV. Dakle – KSET-ovo! Takav je ishod isprovocirao burne reakcije, sumnje i optužbe dijela javnosti i nekadašnjih zakupaca, ponajprije usmjerene na legitimnost KSET-ovih financija. Koliko su one opravdane, utvrdit će se žalbenim postupkom koji je za vrijeme pisanja ovog teksta još uvijek u tijeku.

Ono što tek treba vidjeti jest kako će se ekipa iz KSET-a, ako u njega uistinu i uđe, saživjeti s prostorom Moše. Riječ je o Klubu studenata elektrotehnike osnovanom 1969. godine, koji je stasao na mišićima tritotinjak studenata volontera koji ga vide svojim 'drugim domom'. Uz razne kulturno-umjetničke programe, orijentirani su i na razvijanje širokog spektra znanja i vještina kod mladih što provode kroz aktivnosti devet sekcija – biciklističku, disco, dramsku, fotografsku, glazbenu, planinarsku, računarsku, tehničku i videosekciju. Premda se KSET kroz godine afirmirao kao kulturno okupljalište alternativne scene, progresivno u mnogim svojim nastojanjima, ostaje pitanje jesu li njihovi naponi dovoljni da se odavno uspavani opseg kulturnog utjecaja Moše nanovo razigra. ■

Znaci zapuštanja zgrade Pučkog otvorenog učilišta (Foto: Sandra Šimunović/PIXSELL)

TV RAŠETANJE

Tolerancija
kao izbor

PIŠE Boris Rašeta

Mirko Ilić u razgovoru s Moranom Kasapović četiri je puta varirao temu vlastite ljepote. Pred kraj emisije objasnio je razloge manifestiranog narcizma – on, priznao je, povremeno ubacuje te tvrdnje zato da publika ne zaspi. Ilić je govorio i o svojoj izložbi ‘Tolerancija’, čiji su plakati redovito bili žrtve vandala u zemljama bivšeg socijalizma

Pressing: Borut Šeparović, N1, 23. siječnja, 20:15

OSNIVAČ i *spiritus movens* Montažstroja objasnio je ILIJI JANDRIĆU motive svoga kazališnog angažmana. BORUTA ŠEPAROVIĆA pogoni ideja kazališta kao ‘živog medija’, angažiranog teatra koji pokušava biti relevantan u društvu u kojemu živimo, a ono je sve nasilnije. Roman Ödöna VON HORVÁTHA ‘Mladež bez boga’ govori o nastanku ‘homo fascisticusa’ čije društveno radanje Šeparović smješta u učionicu. Premijerno izvedena prije pet godina predstava ‘Mladež bez boga’ (u kojoj je središnja figura masovni norveški ubojica ANDERS BREIVIK) danas je još aktualnija, jer su se Breivikovi recepti počeli primjenjivati i na našim prostorima. Nije to skandinavizacija kakvoj smo se nadali, to je prijenos recepata industrije smrti iz razvijenih u nerazvijena područja. Nakon lanjskog masovnog dječjeg ubojstva u Beogradu jasno je da je riječ o franšizi patološke vesternizacije, koja se, kaže Šeparović, skladno uklopila u lokalni ambijent. ‘Postoji cijela jedna podzemna struja koja je tu pedeset godina i koja izražava tendencije koje su društvene, to nije izolirano. Mi bismo rekli, to je psihopatologija. Ali što ako je to ideologija koja je izraz onoga što mi zapravo živimo?’, kazao je Šeparović. On je Horváthovo djelo povezo s ‘Herojima’ FRANCA BERARDIJA BIFA. Dječje ubojstvo spojio je s videoigrom ‘Doom’, u kojoj slabiji dio čovječanstva završava pod nogama jakih. Ide im na ruku mediokritetska narav suvremenih lidera, koji su lutke na koncu moćnih industrija. Politika srednje struje posvuda je izgubila uvjerljivost, a ono što se nudi po marginama katkad je još zlokobnije. ‘Neki modeli i narativi koji se nude u javnom prostoru, prije svega politički, zvuče toliko neuvjerljivo i toliko ne dotiču interese mladih ljudi da mi se čini da će oni uvijek naći alternativni izvor informiranja. A u tim alternativnim izvorima naći ćemo svašta. Tim narativima je prošlo vrijeme, ali jesmo li našli nove?’, upitao se redatelj, dobro odabran gost Pressinga.

Iznenadni napad, HRT, 23. siječnja, 21:51

DEAN ŠOŠA odabrao je film koji precizno ukazuje na rodno mjesto nevolja današnjeg svijeta, neokonzervativce i pridružene im medije s njihovim narativima. U filmu pratimo skupinu novinara malog vošingtonskog lista koji 2003. istražuju oficijelne razloge za nadolazeću invaziju Busheve administracije na Irak, majku svih nevolja. Ta je administracija nalikovala na gnijezdo ljutica – PAUL WOLFOWITZ, DONALD RUMSFELD, DICK CHENEY, COLIN POWELL i GEORGE W. BUSH ml. krenuli su

Mirko Ilić u Razgovoru s razlogom (Foto: Screenshot/HRT)

u razaranje Bliskog istoka i sjeverne Afrike, koje će idućih godina prema Europi usmjeriti milijune ljudi, a ti migranti onda utjecati na uspon radikalne desnice. Kako sada znamo, za promotora teorije prema kojoj SADAM HUSEIN posjeduje oružje za masovno uništenje, koju su smislili neokonzervativci iz Busheve sjene, određen je Colin Powell. Vođeci su mediji njegove laži tretirale kao istinu. One su dovele do invazije, milijuna mrtvih i ranjenih, stvaranja Islamske države, i niza drugih nevolja; on je umro, a nevolje još žive. Powell će se zbog Iraka gristi do kraja života, ali, kasno – kad prodaš dušu vragu, nema storniranja fakture. Mladić koji se u filmu javlja kao dobrovoljac za Irak na kraju ostaje doživotni invalid; on je druga strana te medalje. Autora iračke žrtve, ni jedna od njih milijun, nisu zanimale. Režiser je, naime, vatreni demokrat, obožavatelj i suradnik HILLARY CLINTON, MADELEINE ALBRIGHT i drugih ‘lijevih’, ‘demokratskih’ američkih militarista. Kao što je poznato, Albright je kazala da je ‘500 tisuća iračke djece žrtva koju je vrijedilo primijeti’. To, naravno, nisu bila njena djeca. U filmu se jasno vidi da su *mainstream* mediji (New York Times, Washington Post) na kratkoj uzici vlade, to su agitprop uredi, vješto zamaskirani iza sladunjavih fraza o obrani slobode tiska, slobode uopće i demokracije. Ukratko, oni su društveno-politički radnici, među kojima je najistaknutija JUDITH MILLER, novinarka New York Timesa koja prenosi sve budalaštine establišmenta (kasnije će se New York Times ispričati, ali za milijun ljudi ta će isprika doći prekasno). ‘Moj posao nije procjenjivati vladine informacije i biti neovisni obavještajni analitičar. Moj posao je reći čitateljima New York Timesa što vlada misli o iračkom arsenalu’, kazala je. Drugim riječima, njen je posao biti radio relej, prijenosnik poruka, s marmeladom između ušiju. To što ‘arsenal’ koji je *casus belli* ne postoji, nije njena briga. Ali, taj je posao onda i danas isti. Millerova je maknuta da se sve nastavi po starom. ‘Većina argumenata za taj rat nije imala apsolutno nikakvog smisla, posebno ideja da je Sadam Husein bio u savezu s OSAMOM BIN LADENOM’, kazao je JOHN WALCOTT, šef vošingtonskog ureda lista Knight Ridder, koji je od početka upozoravao da Powell, Bush, Rumsfeld i drugi lažu. ‘Jedna od stvari koja je pošla po zlu u vošingtonskom novinarstvu’, kaže Walcott,

‘je ‘ovisnost o izvoru’, ‘ovisnost o pristupu’ i ideja da, kako biste zadržali pristup ljudima u Bijeloj kući ili uredu potpredsjednika ili na visokim položajima u odjelu, morate plesati kako oni sviraju. To nije novinarstvo.’ Preporuke za film i pohvale uredniku koji ga je uvrstio.

Razgovor s razlogom: Mirko Ilić, 24. siječnja, HRT, 20:45

MIRKO ILIĆ u razgovoru s MORANOM KASAPOVIĆ četiri je puta varirao temu vlastite ljepote: ja sam lijep, privlačan, zgodan, atraktivan... tako nekako, pa smo pomislili da je njegov motiv bilo očijukanje s voditeljicom, ali ovaj, nije. Pred kraj emisije Ilić je objasnio razloge manifestiranog narcizma – on, priznao je, povremeno ubacuje te tvrdnje zato da publika ne zaspi. To je dakle element *suspensea* – i imao je pravo, iako bi emisija bila više nego zanimljiva i bez toga. Između ostalog, Ilić je govorio o svojoj izložbi ‘Tolerancija’, čiji su plakati redovito bili žrtve vandala. Ali gdje? Isključivo u zemljama bivšeg socijalizma, koje su navikle na kolektivizam. ‘Nisam volio komunizam’, kazao je Ilić, ‘i to isključivo zato što su sve odluke u njemu donošene kolektivno’, nije dakle bilo imena i prezimena, postojao je impersonalni politbiro, komitet, komisija, ili nešto slično. Rumunjska, bivši DDR, Srbija, Hrvatska – u tim je zemljama ‘Tolerancija’ stradala, drugdje nije. Uz bivšu suprugu, SLAVENKU DRAKULIĆ, u intelektualnom svijetu Mirko Ilić najpoznatiji je naš izvozni proizvod, obično smo izvozili samo sportaše, s mišićima nam je išlo bolje nego s mozgom.

Skijanje, Svjetski kup, Cortina d’Ampezzo, HRT, 28. siječnja, 10:25

MEDU specifičnim i perfidnim torturama koje je čovječanstvo izumilo u dugom padu u postmoderni barbarstvo – a čovječanstvo nije škrtarilo na specifičnim i perfidnim torturama – gledanje skijaških natjecanja uz komentare BRUNE KOVAČEVIĆA spada među najokrutnije. Unjkav glas podsjeća na padanje kapi vode na glavu – pet-šest minuta možete izdržati, ali doći do kraja prijenosa mogu samo fanatici. O, gdje su ona otmjena vremena kad su sportska natjecanja prenosila gospoda?! Prijenosi BORISA MUTIĆA i BOŽE SUŠEČA mogu ići u TV muzej; Četiri skakaonice bile su u sportu ono što je Bečki koncert u glazbi, MILKU BABOVIĆ s klizačkih revija neće dostići nitko i nikad. A mi smo, nesretnici, osuđeni gledati smučanje uz Brunu Kovačevića. Što smo bogu zgriješili? Tko je upalio mrak? ■

1999. 2000. 2001. 2002.
2003. 2004. 2005. 2006.
2007. 2008. 2009. 2010.
2011. 2012. 2013. 2014.
2015. 2016. 2017. 2018.
2019. 2020. 2021. 2022.
2023. 2024.